МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ФІЛОЛОГІЇ

В.Ф.ДОРОЗ

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

2008

УДК 378.014(447) (057.8)

Програму курсу «Методика вивчення української мови у вищій школі» рекомендовано Міністерством освіти і науки України як навчальну програму для магістрантів вищих навчальних закладів (лист № 1.4/18-Г-363 від 08.02.08 р.)

Друкується за рішенням вченої ради Інституту філології Бердянського державного педагогічного університету (протокол №7 від 25.01.08 р.)

Рецензенти:

В.А.Зарва – доктор філологічних наук, професор Інституту філології Бердянського державного педагогічного університету.

Л.І. Мацько – дійсний член АПН України, доктор філологічних наук, професор Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова.

Л.М. Паламар – доктор педагогічних наук, професор Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Відповідальний редактор:

Дороз В.Ф.

Д 69 Методика викладання української мови у вищій школі: Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 176 с.

Навчальний посібник спрямований на допомогу викладачам методики та магістрантам вищих навчальних закладів в організації вивчення навчального курсу «Методика викладання української мови у вищій школі».

У посібнику подано навчальну програму з методики викладання української мови у вищій школі (загальні положення; розподіл навчального часу за модулями; зміст лекційного курсу, практичних і лабораторних занять; теми, винесені на самостійне опрацювання; систему семестрового контролю й оцінювання теоретичної та практичної підготовки магістрантів), програму та методичні рекомендації щодо організації педагогічної практики та методичні рекомендації щодо написання магістерської роботи.

Для викладачів, керівників педагогічної практики, магістрантів філологічних факультетів.

ЗМІСТ

Зміст…….

Передмова……..

1. Програма курсу «Методика вивчення української мови у вищій школі» …….
1.1. Пояснювальна записка…….....
1.2. Розподіл навчального часу за модулями…….
1.3. Зміст лекційного курсу…….....
1.4. Тематика та зміст практичних занять…….....
1.5. Тематика та зміст лабораторних занять……..
1.6. Зміст і форми самостійної роботи……
1.7. Система контролю та оцінювання…….....
1.8. Рекомендована література……

2. Організація педагогічної практики магістрантів…..
2.1. Програма педагогічної практики……...
2.2. Методичні рекомендації щодо проходження педагогічної практики……..
2.3. Форми та методи контролю проходження педагогічної практики……..
2.4. Вимоги до звіту магістранта-практиканта……
2.5. Підведення підсумків педагогічної практики……..
2.6. Критерії оцінювання знань, умінь і навичок магістрантів-практикантів……

3. Магістерська робота: написання, оформлення, захист, оцінювання…….. …….....

3.1. Магістерська робота як кваліфікаційне дослідження..
3.2. Підготовчий етап до написання магістерської роботи…….....
3.3. Зміст магістерської роботи…….....
3.4. Заключний етап у підготовці магістерської роботи…….....
3.5. Правила технічного оформлення магістерської роботи……..
3.6. Відгук і рецензія на наукову роботу……..
3.7.Захист магістерської роботи з методики викладання української мови у вищій школі……
3.8.Теми магістерських робіт з методики викладання української мови у вищій школі……
3.9.Категоріальний апарат методичного дослідження……

Додатки…….....

Література……..

ПЕРЕДМОВА

В умовах відродження суверенної держави дедалі актуальнішою стає проблема реалізації Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI ст.»), де зазначається, що значна увага має бути зосереджена на підготовці нового покоління педагогічних працівників, підвищенні загальної культури професійної кваліфікації та соціального статусу педагога до рівня, що відповідає його ролі в суспільстві. Якісне зростання рівня розвитку професійних здібностей освітянина має бути забезпечене за умови відповідної методичної освіти. Саме тому курс методики викладання української мови у вищій школі в системі навчальних дисциплін педагогічного університету, зокрема Інституту філології посідає одне з провідних місць у професійній підготовці майбутніх викладачів української мови та має забезпечити не тільки високий рівень професійних знань і вмінь, а й формувати творчу особистість, здатну до самовдосконалення і самоосвіти.

Сучасна методика викладання мови – прикладна наукова дисципліна, яка має два основні джерела – педагогіку та лінгвістику; її прикладний характер зумовлений третім джерелом – викладацькою практикою, результати якої стають складником лінгводидактики. В опануванні методики викладання української мови у вищій школі важливу роль відіграє вивчення теоретичного матеріалу, проте особливе значення має практична та самостійна робота магістрантів, або викладачів, які підвищують свій рівень кваліфікації.

Мета навчального посібника – допомогти:

– викладачам методики у забезпеченні належного вивчення курсу «Методика викладання української мови у вищій школі»;

– керівникам педагогічної практики в організації навчальної, виховної та науково-дослідницької роботи;

– магістрантам познайомитися з метою, завданням, змістом курсу; системою оцінювання лінгводидактичних знань, умінь і навичок; методичними рекомендаціями щодо проходження педагогічної практики, а також написання магістерської роботи.

Навчальний посібник підготовлено на основі *Тимчасового положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців*, затвердженого наказом МОН України від 23.01.2004р. – №48 та *Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України* / Лист 1/9-97 МОН України від 07.03.2001р..

Посібник є системним викладом матеріалів, серед яких: навчальна програма з курсу; програма педагогічної практики магістрантів і методичні рекомендації щодо її організації; методичні рекомендації щодо написання магістерської роботи з методики викладання української мови у вищій школі.

Навчальну програму з курсу «Методика викладання української мови у вищій школі» для магістрантів спеціальності 8.010103 «Педагогіка і методика середньої освіти. Українська мова та література» для філологічних факультетів педагогічних університетів укладено відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчання у вищій школі: визначено змістові модулі курсу, розроблено завдання для самостійної та індивідуальної роботи магістрантів, упорядковано шкалу оцінювання навчальних досягнень.

Удосконалення методичної підготовки майбутніх викладачів української мови відбувається у процесі написання магістерських робіт, проходження педагогічної практики, тому до програми подано: теми, вимоги до написання й оформлення та критерії оцінювання магістерських робіт, а також програму

проходження педагогічної практики у вищих навчальних закладах.

1. ПРОГРАМА КУРСУ «МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ»

1.1. Пояснювальна записка

Навчальна дисципліна «Методика викладання української мови у вищій школі» входить до циклу професійно орієнтованих. Програма цієї дисципліни побудована відповідно до кваліфікаційної характеристики викладача мовознавчих дисциплін, і вивчається в усіх вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації педагогічного напрямку.

Метою курсу є підготовка магістрів до виконання обов'язків викладача мовознавчих дисциплін вищого навчального закладу, проведення науково-пошукової роботи, керівництва дослідницькою роботою студентів; організації навчально-виховного процесу найефективнішими формами, найдоцільнішими методами та прийомами навчання на сучасному етапі розвитку вищої школи.

Курс методики викладання української мови у вищій школі передбачає такі **завдання**:

– підготовку майбутніх викладачів мовознавчих дисциплін до педагогічної діяльності в умовах адаптації вищої освіти в Україні до Європейської системи ECTS;

– опанування змісту мовної освіти у вищих навчальних закладах;

– вивчення наукових основ створення навчальних планів, програм і методичних посібників;

– формування вміння планувати навчально-виховний процес у

вищих закладах освіти, створювати програмно-методичне забезпечення мовознавчих курсів;

– формування вміння організовувати та проводити лекційні, практичні заняття з мовознавчих дисциплін;

– розвиток вмінь у майбутніх викладачів раціонально та науково обґрунтовано організовувати самостійну роботу студентів;

– стимулювання науково-методичної творчості магістрантів, прагнення вдосконалювати свою педагогічну освіту;

– формування вміння майбутніх викладачів мовознавчих і лінгводидактичних дисциплін правильно контролювати та оцінювати знання, вміння і навички студентів;

– розвиток вмінь раціонально добирати, а в разі необхідності виготовляти дидактичний матеріал, наочність до занять відповідно їх пізнавальної мети;

– розвиток навичок своєчасного й умілого використання технічних засобів навчання і засобів мультимедіа для проведення занять з мовознавчих і лінгводидактичних дисциплін;

– знайомство з кращим педагогічним досвідом викладачів вищих навчальних закладів України;

– виховання у магістрантів особистісних якостей майбутнього педагога, відповідального ставлення до виконання ролі викладача, прагнення постійно займатися самоосвітою, саморозвитком, самовдосконаленням.

Вивчення зазначеного курсу в тісному зв'язку з іншими дисциплінами пронизує всі види та форми навчальної діяльності, є органічною частиною всього навчального процесу та забезпечує систематичність у засвоєнні знань, умінь і навичок. Такі зв'язки можуть бути генетичними або зіставними, функціональними.

Генетичні зв'язки виявляються під час зіставлення матеріалу таких навчальних курсів, як «Українська діалектологія», «Історична граматика», «Історія української мови», «Вступ до мовознавства». Так, усвідомити роль південно-

східного наріччя у формуванні української літературної мови, поняття про норми літературної мови, походження української мови та її місце серед інших слов'янських мов допоможуть праці С.Бевзенка, Ф.Жилка, І.Матвіяса, Г.Півторака, в яких подаються відомості про діалектну диференціацію української мови у світлі етно- і глотогенезу східних слов'ян, про ареальні системи на сучасній українській етномовній території, ті лінгвістичні та екстралінгвістичні джерела, що дають змогу виділити архаїчні (північні та південно-західні) та новоутворені (південно-східні) наріччя української мови. Особливу увагу варто звернути на те, що цей поділ не був синхронним процесом, що південно-східне наріччя постало з уже сформованих елементів української мови в межах переважно південно-західного та частково північного наріч у нових географічних і етнокультурних умовах. Ці відомості з курсу «Українська діалектологія», а також з «Історії України» сприяють розумінню того, чому саме на середньонаддніпрянській основі сформувалася нова українська літературна мова, головними ознаками якої є наддіалектний характер, стабільні літературні норми в граматиці, лексиці, вимові, функціонально-стильова розгалуженість.

Засвоїти фонетичну систему та граматичну будову української мови допоможе з'ясування історичних причин їх виникнення, з якими студенти знайомляться під час вивчення курсу «Історична граматика». Ці завдання доповнюються відомостями про розвиток і функціонування мов у різні історичні епохи (відгомін їх знаходимо в давніх топонімічних назвах) та генеалогічною класифікацією мов, що подається у «Вступі до мовознавства». Акцент робиться на тому, що українська мова належить до східної групи східнослов'янських мов і має спільні з цими мовами ознаки, але разом із тим має на всіх рівнях і свої специфічні особливості. Виявити їх і засвоїти студентам допоможуть тексти літописної, історичної літератури, полемічні твори, шкільні драми, граматики та словники. Із цим надбанням філологи знайомляться під час вивчення давньої української літератури, історії української мови, історичної

граматики. Ці знання викладач доповнює під час опрацювання принципів українського правопису, історії письма, зокрема нагадує про східноукраїнські та західноукраїнські варіанти літературної мови, що характеризувалися відповідними регіональними нормами. І лише об'єднання українських земель у єдиній державі сприяло уніфікації літературної мови.

У відповідності до сучасних соціальних замовлень підготовка фахівців вищої освіти має ґрунтуватися на методологічній основі. Магістри спеціальності 8.010103 «Педагогіка і методика середньої освіти. Українська мова та література» повинні володіти не тільки знаннями із зазначених дисциплін у відповідній галузі, а й вміти навчати інших, а також розробляти методологічні основи управління навчально-освітнім процесом у системі підготовки педагогічних кадрів.

Магістранти знайомляться із законодавчими актами України про вищу освіту, теоретичними, методичними та методологічними основами дидактики викладання мовознавчих дисциплін у контексті адаптації освіти України до Болонського процесу. Належна увага приділяється аналізу навчальних і робочих програм, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій для філологічних факультетів вищих навчальних закладів.

Оскільки саме на лекціях, практичних заняттях студенти набувають декларативних знань про загальноприйняті теоретичні положення мовознавчих дисциплін у вищій школі та про нові дискусійні ідеї вітчизняних і зарубіжних мовознавців, а також процедурних знань про технологію мовної освіти студентів, то значна увага приділяється таким питанням, як структура лекції з мовознавчих дисциплін, планування й методика проведення практичних занять у вищій школі, оцінювання студентської успішності.

Системою методичної освіти майбутніх викладачів мовознавчих дисциплін вищої школи передбачаються організаційні форми навчання, адекватні умовам кредитно-модульної системи:

– лекції (вступна: ознайомча, настановча, інструктивна; інформаційна (тематична): методологічна, загальнопредметна, лекція теоретичного конструювання, лекція-конкретизація, лекція-інтеграція, узагальнююча; підсумкова лекція; оглядово-повторювальна, консультативна); нетрадиційні лекції (багатоцільова, проблемна, лекція-брейнстормінг, лекція із заздалегідь запланованими помилками; лекція-візуалізація; лекція із застосуванням техніки зворотного зв'язку (інтерактивна лекція); лекція-конференція тощо) та навчальні екскурсії, спрямовані на набуття магістрантами методичних знань;

– практичні та лабораторні заняття, навчальні конференції, педагогічна практика, спрямовані на оволодіння методичними уміннями та навичками;

– випускна кваліфікаційна робота, педагогічна практика, спрямовані на контроль методичних знань і вмінь магістрантів.

Лекційний курс передбачає висвітлення основних питань методики викладання української мови у вищій школі та є науково-теоретичною базою, що забезпечує усвідомлене засвоєння прикладних питань лінгводидактики у вищій школі. Лекція є процесом, під час якого у магістрантів формуються знання, забезпечуються мотиваційний компонент і загальноорієнтований етап оволодіння науковими знаннями. Окрім того лекції розкривають перед магістрантами найважливіші проблеми методики та тим самим стимулюють їх науково-дослідну роботу під час навчання у вищій школі.

Практичні та лабораторні заняття. Кожне практичне (лабораторне) заняття спрямоване на формування професійних умінь і навичок, якими повинен володіти викладач-філолог. У підготовці до цих занять магістрантам пропонується:

– ознайомитися з планом заняття, усвідомлюючи суть кожного питання;
– перечитати текст лекції (-ій);
– опрацювати відповідний розділ вузівського підручника;

– добрати рекомендовану літературу й опрацювати її, конспектуючи окремі джерела чи роблячи короткі записи;
– виконати практичні завдання;
– підготувати відповіді на контрольні запитання.

Формами проведення практичних занять передбачено: перевірку якості знань теоретичного матеріалу (усне опитування, письмове тестування, контрольні зрізи); рольові ігри; спостереження та аналіз занять й окремих фрагментів; конференції; дискусії; виправлення та класифікація помилок у письмових роботах студентів; розроблення планів-конспектів занять різних типів; добір наочності, дидактичного матеріалу; моделювання навчальної ситуації в аудиторії; захист залікових занять. Окрім того, на практичних заняттях відбувається обговорення наукових статей з теми, ознайомлення з навчальною практикою окремих викладачів, педагогічних колективів, досвід яких висвітлюється на сторінках фахових журналів.

Формами проведення лабораторних занять передбачено: аналіз педагогічних і методичних ситуацій; аналіз лінгводидактичної спадщини, статей, опублікованих на сторінках фахових журналів; аналіз дидактичного матеріалу вузівських підручників і посібників; аналіз планів-конспектів занять; аналіз і самоаналіз спостережуваного заняття; аналіз змісту вузівських курсів мови; аналіз результатів методичного експерименту; захист планів-конспектів занять в проблемних групах; складання питальників до основних розділів вузівських курсів мови; складання завдань і вправ проблемно-пошукового характеру; добір текстів для написання диктантів, переказів, творчих завдань; складання зорових опор; рецензування доповідей, виступів, рефератів тощо; підготовка запитальників для інтерв'ю, співбесід і анкет зі студентами та викладачами; складання програми методичного експерименту.

Під час практичного, лабораторного занять, індивідуальних консультацій з магістрантами викладач використовує обговорення, дискусії, бесіди, «круглі столи»,

рольові ігри. *Обговорення* є дуже ефективною формою навчання, оскільки воно перетворює магістрантів на активних учасників навчального процесу. Але обговорення – це не просто момент цікавих бесід або можливість для магістрантів поговорити, а важливий інструмент навчання: отримання інформації, розв'язання суперечок, розвиток навичок, перевірка ідей тощо. Характер такого обговорення контролюється викладачем, який готовий втрутитися, щоб надати дискусії цілеспрямованості.

Дискусію викладач організовує за допомогою методу Сократа: ставляться запитання, перевіряються відповіді, тим самим група спрямовується у заздалегідь визначеному напрямку.

Іншим видом роботи під час практичного, лабораторного занять, індивідуальних консультацій з магістрантами є *бесіда*, яка, як правило, пов'язана з концепцією заняття і викладач виступає головним чином посередником і гідом у бесіді самих магістрантів. Викладач ставить магістрантам запитання, щоб стимулювати дебати.

«*Круглі столи*» під час занять у вищих навчальних закладах відомі як публічні дискусії, ключовим фактором яких є вдало обрана тема. У процесі обговорення всім магістрантам надається можливість ставити запитання, відповідати на запитання співучасників дискусії, обмірковувати та занотовувати наведені аргументи, в кінці підвести підсумки. Яку б тему не було обрано, магістранти повинні написати дві роботи: одну до дискусії, а другу – після.

Рольові ігри є спеціально розробленою та структурованою формою роботи групи. Вона передбачає виконання акторських ролей на базі вивченого матеріалу. Магістранти мають відмовитися від звичайної ролі спостерігача і на певний час стати активними учасниками аналізованих подій чи ситуацій. До заняття магістрант має подати викладачеві письмовий нотаток щодо обраної ролі, викладач, повертаючи після перевірки, висловлює зауваження і поради стосовно того, що слід ще прочитати та підготувати. Після її завершення

викладач може запропонувати письмову підсумкову роботу, яка допоможе магістрантам ще раз оцінити свої можливості.

Одна з гарантій успіху для магістранта на занятті – взяти за правило приходити готовим до діалогу.

Індивідуальна робота є формою організації навчального процесу, яка передбачає створення умов для якнайповнішої реалізації творчих можливостей магістрантів через індивідуально спрямований розвиток здібностей, науково-дослідну роботу та творчу діяльність. Індивідуальні заняття проводяться під керівництвом викладача у позааудиторний час за окремим графіком, складеним кафедрою з урахуванням потреб і можливостей магістранта. Індивідуальні заняття на старших курсах мають науково-дослідний характер і передбачають безпосередню участь студента у виконанні наукових досліджень та інших творчих завдань. З метою опанування курсу методики вивчення української мови у вищій школі використовуються такі види індивідуальних занять, як: консультація, індивідуальне завдання, індивідуальне навчально-дослідне завдання.

Консультація – один з видів навчальних занять (індивідуальні або групові), які проводяться з метою отримання магістрантом відповіді на окремі питання теоретичного або практичного характеру та для пояснення певних теоретичних положень або аспектів, їх практичного застосування (поточні семестрові консультації – проводяться протягом семестру; екзаменаційні – перед контрольним заходом). У процесі поточного консультування допускається діагностичне тестування знань магістрантів для виявлення рівня засвоєння окремих теоретичних положень, теорій, закономірностей, рівня сформованості практичних умінь і навичок.

Індивідуальне завдання – форма організації навчання, що має на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які магістранти отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці. Такі завдання магістрантами виконуються самостійно під керівництвом

викладача. У випадку, коли завдання мають комплексний характер, до їх виконання можуть залучатися кілька магістрантів.

Ефективним видом індивідуальних робіт є підготовка реферату (захист реферату є складовою частиною заліку).

Засвоєння методики викладання української мови у вищій школі потребує ознайомлення з науковою літературою і підготовки рефератів з тієї чи іншої теми курсу. Вимоги до реферату:

– мета реферату – поглиблення і розширення знань, професійної ерудиції;

– оформлення реферату має відповідати загальноприйнятим вимогам (титульний лист, план, вступ, головна частина, висновки, список літератури);

– у вступі має бути визначено предмет реферату й основні завдання, названі прізвища вчених, які досліджували цю проблему;

– в основній частині з'ясовується суть питання, наводяться різні погляди вчених (посилання на авторів і цитування окремих положень), розкривається своє розуміння проблеми;

– у висновку необхідно сформулювати особисту думку, що склалася на основі опрацьованої літератури з аналізованої проблеми;

– список літератури включає основні джерела з аналізованої проблеми і складається в алфавітному порядку за загальноприйнятими правилами бібліографічного опису;

– основна увага звертається на характер викладення матеріалу (згадайте особливості наукового стилю, якому властиві такі риси: логічність і послідовність, взаємозв'язок між частинами тексту, точність формулювань і визначень, системність у класифікації наукових понять, об'єктів дослідження);

– реферат має бути охайно оформленим, відповідати нормам літературної мови (написання цитат, дотримання абзаців, орфографічна правильність тощо).

Індивідуальне навчально-дослідне завдання є видом позааудиторної самостійної роботи магістранта, що використовується у процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу та завершується разом зі складанням іспиту з зазначеної дисципліни. Індивідуальне навчально-дослідне завдання – це завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь і навичок, одержаних у процесі лекційних, семінарських, практичних і лабораторних занять та самостійно вивченого матеріалу, охоплює декілька тем або зміст навчального курсу в цілому. Мета таких завдань – самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань магістранта з навчального курсу і розвиток навичок самостійної роботи.

Самостійне опанування магістрантами наукових засад лінгводидактики й ознайомлення з практикою роботи викладачів-філологів має професійне спрямування. *Самостійна робота* з методики української мови має прищепити майбутнім викладачам уміння систематично поповнювати свої знання, працювати з довідковою літературою, швидко і творчо орієнтуватися в новій інформації.

Мета самостійної роботи – допомогти магістрантам у їхній самостійній роботі над проблемами теорії та практики навчання мови у вищій школі, у формуванні спеціальних, професійних умінь і навичок тощо. Кожна визначена тема містить запитання і завдання для самопідготовки, різнорівневі контрольні завдання для самостійної роботи, а також список рекомендованої літератури для цілеспрямованого опрацювання матеріалу. Методичне забезпечення самостійної роботи магістрантів-філологів передбачає засоби самоконтролю (тести, пакет контрольних завдань). Виконання контрольного завдання у процесі самостійної роботи є обов’язковою умовою для допуску магістранта до складання іспиту з методики викладання української мови у вищій школі. Самостійну роботу магістрант

може виконувати в бібліотеці, методичному кабінеті, комп'ютерному класі.

Під час педагогічної практики магістранти вчаться перевіряти письмові роботи студентів, оцінювати їх, обліковувати та класифікувати помилки, працювати над їх попередженням і виправленням.

Засвоєння методики вивчення української мови у вищій школі потребує виконання контрольних робіт. *Контрольна робота* є засобом органічного зв`язку теоретичного й практичного курсів зазначеної дисципліни та підпорядкована єдиній меті – підготувати висококваліфікованого фахівця.

Тематика контрольних робіт охоплює найважливіші розділи курсу «Методики вивчення української мови у вищій школі». Цей вид роботи розрахований на повторення основних питань програми, їх систематизацію, перевірку навичок правильної, найбільш ефективної організації навчально-виховного процесу на заняттях з сучасної української літературної мови та методики навчання української мови.

Кожне завдання контрольної роботи складається з трьох питань:

- перше – теоретичне питання, яке передбачає висвітлення наукового підходу до розв'язання певної лінгводидактичної проблеми, аналіз та обґрунтування шляхів реалізації певної методичної ідеї;
- друге – теоретично-практичне завдання, вимагає від магістрантів творчого осмислення набутих наукових знань, демонстрації готовності вести пошук шляхів оптимізації навчально-виховного процесу;
- третє – практичне завдання типу методичної задачі, розв'язання якої вимагає від магістрантів ряду професійних умінь, а саме: здійснювати спостереження за мовними явищами, проводити цілеспрямований аналіз мовних одиниць, виявляти в текстах підручників можливості для розвитку й виховання студентів, удосконалювати їхню мовленнєву діяльність тощо.

Основний зміст навчання методики викладання української мови у вищій школі складають фахові знання у поєднанні з **методичними вміннями магістрантів**:

1. Конструктивно-планувальні вміння:

– складати тематичний план циклу занять (модуля) та плани-конспекти занять з урахуванням умов навчання і рівня підготовки студентів-філологів; визначати мету, провідну ідею заняття з урахуванням ступеня навчання та місця цього заняття в циклі занять (модулі);

– обирати ефективні прийоми досягнення визначеної мети з урахуванням рівня підготовки студентів;

– визначати типи практичних завдань і послідовність їх виконання згідно з етапами оволодіння навчальним матеріалом, враховуючи труднощі засвоєння матеріалу та рівень підготовки студентів;

– створювати необхідні допоміжні засоби навчання.

2. Комунікативно-навчальні вміння:

– засобами фахового мовлення встановлювати та підтримувати різноманітні мовленнєві контакти: *викладач – група, викладач – студент, студент – студент, студент - група;*

– визначати об'єкти контролю мовленнєвої діяльності студентів і добирати відповідні їм способи контролю, зокрема тестові;

– помічати помилки студентів, розуміти їх характер і тактовно виправляти.

3. Організаційні вміння:

– забезпечувати навчальну діяльність студентів згідно з планом заняття;

– вносити методично виправдані корективи в план заняття з урахуванням конкретної ситуації, що склалася;

– вчити студентів найбільш раціональним прийомам самостійної роботи над мовним і мовленнєвим матеріалом у позааудиторній роботі;

– раціонально поєднувати на занятті колективні (фронтальну, групові, парні) та індивідуальні форми роботи з урахуванням особливостей кожної з них;

– проводити навчальні ігри, зокрема рольові, з урахуванням рівня підготовки студентів-філологів;

– методично доцільно застосовувати традиційні допоміжні засоби, а також адитивні, візуальні, аудіовізуальні технічні та електронні засоби навчання.

4. Розвивально-виховні вміння:

– реалізовувати загальноосвітній, розвивальний, виховний, українознавчий потенціал навчального матеріалу заняття;

– формувати та розвивати на матеріалі української мови інтелектуальну особистість студента, його пізнавальні інтереси;

– вирішувати засобами української мови завдання морального, культурного, естетичного, гуманістичного виховання студентів.

5. Дослідницькі вміння:

– вивчати ставлення студентів-філологів до навчальної дисципліни і виявляти рівень сформованості набутих навичок і вмінь;

– здійснювати методичний аналіз навчального матеріалу з метою прогнозування можливих труднощів його засвоєння та добору оптимальних шляхів попередження помилок;

– проводити спостереження та комплексний аналіз відвіданих занять з теоретичним обґрунтуванням навчальної діяльності;

– спостерігати, аналізувати, узагальнювати досвід викладачів, переносити ефективні прийоми та форми роботи в практику своєї педагогічної діяльності;

– вивчати методичну літературу та теоретично осмислювати навчальний процес, а також удосконалювати свою роботу, використовуючи описані в літературі нові форми та прийоми навчання.

Перелік дисциплін з визначенням розділів (тем), засвоєння яких необхідне магістрантам для вивчення дисципліни

Міждисциплінарні зв'язки в методиці викладання української мови у вищій школі сприяють інтенсифікації процесу навчання. Інтеграція професійної освіти на рівні міждисциплінарних зв'язків передбачає використання

структурних елементів наукових знань з одного циклу дисциплін в іншому та створює теоретичну основу для розвитку лінгводидактики, забезпечуючи її відповідність сучасним вимогам.

Окремі теорії та положення інших наук виконують роль світоглядних, методологічних орієнтирів і окреслюють шляхи подальшого розвитку лінгводидактичного знання, зокрема це стосується системи філософських принципів і методів наукового пізнання, що допомагають глибше зрозуміти сутність предмета. **Філософія** забезпечує методологічні основи курсу української мови та методики її викладання, зокрема для методики є важливим такі положення філософської науки:

– зв`язок мови та свідомості, мови та мислення;

– філософська теорія пізнання, згідно з якою шлях до істини проходить етапи чуттєвого та раціонального пізнання й завершується на практиці.

У сучасній науці методологічними орієнтирами є не лише філософські підходи, а й положення конкретно-наукової теорії. Так, методологічну функцію виконують положення з **психології** (загальна психологія, вікова психологія, педагогічна психологія, психологія мовлення, психологія спілкування тощо):

– закономірності психічної діяльності людини, що є основою розуміння тих психічних процесів, які відбуваються під час оволодіння знаннями, вміннями, навичками;

– формування психічних процесів пам`яті, уяви, почуттів і психічних якостей особистості;

– розвиток психіки людини у процесі виховання та навчання;

– проблеми управління засвоєнням знань, формуванням умінь і навичок; психологічні фактори, що зумовлюють успішність навчання, стосунки між студентом і викладачем, індивідуально-психологічні характеристики студентів; мотивація діяльності студентів у процесі оволодіння навчальним матеріалом;

– процес володіння та оволодіння мовленням, взаємозв`язок зовнішнього та внутрішнього мовлення, якості вербальної пам`яті, закономірності усного й писемного мовлення;
– види і засоби спілкування.

Особливої уваги заслуговує психологія творчості, оскільки розкриває автогенези механізму творчості, дає відповідь на питання, від чого залежить здатність до творчості, її критерії, із чого складається механізм творчості.

Зважаючи на те, що методика – наука педагогічна, вона тісно пов`язана з **педагогікою**, яка має такі складові: загальна педагогіка, теорія навчання (дидактика), теорія виховання. Особливого значення для методики набуває *теорія навчання*, насамперед дидактичні принципи і методи викладання у вищому навчальному закладі, що реалізуються з урахуванням специфіки навчальної дисципліни. На основі положень дидактики організується процес навчання у вищій школі, розробляється теорія про форми навчання, обираються методи контролю за навчально-пізнавальною і науково-дослідною діяльністю студентів.

Дидактика приділяє значну увагу: організації активної діяльності самих студентів у засвоєнні нових знань або перенесенні набутих знань, управлінню навчально-виховним процесом, стимулюванню активності студентів, залученню до планування своєї навчальної діяльності, самоорганізації, самоконтролю, тобто саморегулюванню навчанням. *Теорія виховання* у вищому навчальному закладі віддзеркалює новітні технології виховання студентства, роль та функції тьютора академічної групи в управлінні системою позааудиторною виховною роботою, що вміщує аналіз і прогнозування, планування та організацію, контроль і координацію, оцінку та корегування.

Зв’язок методики з **мовознавством** є цілком очевидним, оскільки українська мова є об’єктом дослідження для мовознавства: розгалужена система знань про мову, її структуру, мовні одиниці та способи їх поєднання у тексті тощо. Курс «*Сучасна українська літературна мова*» розглядає: поняття

«літературна мова», «діалекти української мови», «стилі української літературної мови», «фонетичні, морфологічні та синтаксичні особливості української літературної мови». *Українська діалектологія* вивчає характеристику мовних особливостей діалектів української мови, а *історична граматика* – особливості відмінювання змінних частин мови; особливості творення часових та особових форм дієслів тощо.

Історія української літературної мови завершує цикл дисциплін, присвячених вивченню української мови на філологічних факультетах. Знання історії мови забезпечує викладачеві вільну орієнтацію в загальному процесі історичного розвитку української літературної мови, еволюції її стилів, лексичного складу та граматичної будови, її лексичних, граматичних, стилістичних і правописних норм у зв'язку з історією українського народу та його культурою. Знання історії мови допомагає викладачеві поглибити викладання української мови у вищій школі, зокрема під час аналізу мовностилістичних засобів, що домінують у творчості видатних українських письменників.

1.2. Розподіл навчального часу за модулями

№ модуля	Назва модуля	Кількість годин			
		Лекції	Практ. роб.	Лаб. роб	Самос. робота
<u>Заліковий кредит 1</u>. Організація навчального процесу в системі лінгводидактичної підготовки спеціалістів-філологів		**16**	**10**	**12**	**22**
ЗМ 1.1.	Методологічні засади підготовки спеціалістів-філологів у системі вищої освіти	6	4	2	4
	Т.1. Модель випускника філологічних факультетів вищих державних закладів освіти	*2*			
	Т.2. Методика української мови у вищій школі як наука і навчальна дисципліна		*2*		*2*
	Т.3. Українська мова як мова навчання та дисципліна у вищих навчальних закладах	*2*			
	Т.4. Професійна україномовна комунікативна компетенція як результат фахової підготовки студентів філологічних	*2*	*2*	*2*	*2*

	факультетів у системі вищої освіти				
ЗМ 1.2.	Кредитно-модульна технологія викладання української мови у вищій школі	10	6	10	18
	Т1. Сутність модульного навчання. Формування змісту модулів. Створення умов для організації модульного вивчення циклу дисциплін української мови.	*2*	*2*		*4*
	Т2. Навчально-методичний комплекс лінгвістичних дисциплін. Методика побудови кредитно-модульних програм з лінгвістичних і лінгводидактичних дисциплін.	*2*	*2*	*4*	*2*
	Т3. Організації самостійної та індивідуальної роботи за кредитно-модульною технологією. Управління самостійною роботою студентів.	*2*		*2*	*4*
	Т4. Основи та технологія управління навчально-творчою діяльністю студентів-філологів. Педагогічний вплив на розвиток творчої особистості	*2*	*2*	*4*	*4*
	Т5. Педагогічна практика – перший етап на шляху до самостійної, творчої діяльності майбутніх спеціалістів	*2*			*4*
<u>Заліковий кредит 2.</u> Дидактичні засади викладання циклу дисциплін		**12**	**2**	**8**	**8**

української мови					
ЗМ 2.1.	Основні форми викладання циклу дисциплін української мови	6	2	4	6
	Т1. Методика підготовки й проведення лекцій, практичних, семінарських, лабораторних занять, колоквіумів, консультацій	*4*	*2*	*4*	*2*
	Т2. Факультативи, спецкурси і спецсемінари як форми організації навчання у вищій школі	*2*			*4*
ЗМ 2.2.	Методи і прийоми вивчення української мови та контроль за навчально-пізнавальною діяльністю студентів у вищій школі	6	-	4	2
	Т1. Методи функціональної спрямованості. Методи модульного навчання. Дидактичні засоби викладання лінгвістичних дисциплін	*4*		*2*	
	Т2. Методи контролю, облік та оцінювання студентської успішності з лінгвістичних дисциплін	*2*		*2*	*2*
	Разом: 90 год.	**28 год.**	**12 год.**	**20 год.**	**30 год.**

1.3. Зміст лекційного курсу

Методологічні засади лінгводидактичної підготовки спеціалістів-філологів у системі вищої освіти

Концептуальні засади вищої філологічної освіти. *Інноваційні процеси у філології та лінгводидактиці.* Модель випускника філологічних факультетів вищих державних закладів освіти. Поняття «компетентність», «компетенція», «професійна компетенція», «професійна мовнокомунікативна компетенція» (історичні коментарі за працями В.Гумбольдта, Н.Хомського, Г.Хармона, В.Звегінцева, К.Менга, М.В'ятутнєва, Г.Колшанського, В.Русецького, Д.Ізаренкова, Т.Симоненкової) вчителя-словесника у світлі сучасної освітньої парадигми. Проблема співвідношення базових характеристик у лінгвістиці, лінгводидактиці.

Аналіз чинних навчальних планів філологічних факультетів державних вищих навчальних закладів України. Стандарти філологічної освіти. Місце професійно спрямованих теоретико-практичних і практичних курсів у системі фахової підготовки майбутніх учителів-словесників.

Методика української мови у вищій школі як наука і навчальна дисципліна. Об'єкт, предмет та проблематика методики як наукової дисципліни, її складники. Чинники розвитку та джерела методики; методи наукового дослідження. Зв'язок методики викладання української мови з суміжними дисциплінами: філософією, мовознавством, педагогікою і психологією, етнопедагогікою й етнопсихологією.

Передумови викладання курсу української мови у вищій школі. *Українська мова як мова навчання та дисципліна у вищій школі*. Загальнодидактичні та специфічні принципи викладання

української мови у вищих навчальних закладах. Психолого-педагогічні засади викладання.

Текстоцентризм у лінгводидактиці. *Професійна комунікативна компетенція як результат фахової підготовки студентів* філологічних факультетів у системі вищої освіти. Складові професійної мовнокомунікативної компетенції студентів філологічних факультетів. Педагогічна культура та педагогічне спілкування: специфіка й особливості. Текст як результат дидактичної комунікації. Навчальний текст як основна форма організації мовлення вчителя-словесника (коментарі за працями Л.Рис, Г.Зоммер, Т.Кудрявцева, Н.Гончарова, В.Русецький, Т.Симоненко). Типологія навчальних текстів.

Дискурс як найвища структурна одиниця комунікації (коментарі за працями М.Макарова, В.Звегінцева, Р.Фасольда, Д.Шифран, Ф.Бацевича, О.Селіванової). Дидактичний дискурс. Соціокультурні та лінгвістичні особливості дидактичного дискурсу. Клішування в дидактичному дискурсі. Фрейми дидактичного дискурсу (коментарі за працями Ч.Філмор, М.Бахтіна, М.Мінського, С.Кацнельсон). Техніка аналізу навчальних текстів і комунікативних ситуацій у процесі навчальної взаємодії.

Організація навчального процесу в системі підготовки спеціалістів-філологів

Кредитно-модульна технологія викладання української мови у вищій школі. Сутність модульного навчання. Відмітні особливості модульного навчання від традиційного. Принципи модульного навчання: принцип модульності, принцип структурованості змісту навчання, принцип динамічності, принцип оптимальності методів діяльності, принцип гнучкості, принцип усвідомленої перспективи, принцип різносторонності методичного консультування, принцип паритетності.

Методика розроблення кредитно-модульних навчальних програм з лінгвістичних і лінгводидактичних дисциплін (цільове призначення відповідного інформаційного матеріалу, поєднання комплексних, інтегруючих і дидактичних цілей, повнота

навчального матеріалу в модулі, відносна самостійність елементів модуля, реалізація зворотного зв'язку, оптимальна передача інформаційного й методичного матеріалу). Положення про робочу програму дисципліни та методичні рекомендації до її розробки. Визначення структури модульної програми й окремих модулів. Формування змісту модулів (поєднання цілей навчання, формування змісту навчання). Управління навчальною діяльністю і методичне забезпечення цього процесу. Створення умов для організації модульного вивчення циклу. Заліковий кредит.

Положення про модульно-рейтингову технологію навчання. Організація модульно-рейтингового навчання. Методика рейтингового оцінювання. Модульний контроль. Рейтингова шкала оцінки, адаптованої до системи ECTS. Навчально-методичний комплекс лінгвістичних дисциплін.

Організація самостійної та індивідуальної роботи в умовах кредитно-модульної технології. Управління самостійною роботою студентів. Рівні та форми організації самостійної роботи студентів. Самостійна робота в аудиторних та позааудиторних умовах. Взаємозв'язок аудиторної та самостійної роботи студентів. Керівництво самостійною роботою студентів-філологів. Рівні сформованості умінь самостійної роботи студентів. Методи самостійного навчання.

Індивідуалізація самостійної роботи студентів-філологів. Форми організації індивідуальної роботи студентів. Форми залучення студентів до індивідуальної роботи. Види самостійної роботи студентів з використання телекомунікаційних мереж. Використання нових інформаційних технологій: для пошуку інформації в мережі Інтернет (використання web-броузерів, користування інформаційно-пошуковими й інформаційно-довідковими системами, автоматизованими бібліотечними системами, електронними журналами); для організації діалогу в мережі (використання електронної пошти, участь в Інтернет-коференціях, Інтернет-семінарах); для створення тематичних web-сторінок і web-квестів.

Загальні засади науково-дослідної роботи студентів. *Технологія управління навчально-творчою діяльністю студентів-філологів.* Положення про навчально-дослідну роботу студентів. Педагогічний вплив на розвиток творчої особистості. Форми, види та організація навчально-дослідної, науково-дослідної роботи у системі професійної підготовки студентів-філологів.

Методика написання курсової, дипломної, магістерської роботи.

Педагогічна практика – перший етап на шляху до самостійної, творчої діяльності майбутніх спеціалістів. Мета, завдання та зміст педагогічної практики студентів-філологів. Організація діяльності студентів-практикантів. Основні професійно-методичні вміння та психолого-педагогічні вміння студентів-філологів. Права та обов'язки студентів-практикантів. Обов'язки керівників, викладачів, кураторів педагогічної практики студентів-філологів. Навчально-виховна робота студентів-практикантів: планування занять з української мови, складання тематичного плану циклу занять, складання планів-конспектів з української мови, особливості планування навчального процесу з української мови у школах з українською мовою навчання та в національних школах. Методичний, психолого-педагогічний аналіз уроків з української мови. Стажування студентів магістратури. Діяльність магістранта-практиканта як куратора академічної групи. Науково-дослідницька робота практикантів. Оформлення документації з педагогічної практики.

Дидактичні засади викладання циклу дисциплін української мови

Основні форми викладання циклу дисциплін української мови. Тлумачення поняття «форми» в сучасній дидактиці. Форми організації навчання. Лекційно-семінарська форма організації навчання. Групові форми організації навчання. Види й особливості підготовки лекцій. Методика проведення лекцій. Особливості використання лектором лінгвістичних і кінетичних

засобів впливу на аудиторію. Семінарське заняття (просемінар, семінар-розгорнута бесіда, семінар-доповідь, семінар-дискусія, семінар-конференція, семінар-прес-конференція, семінар-«мозковий штурм»). Підготовка студентів до семінарських занять. Методика підготовки й проведення семінарських занять викладачем. Практичне заняття, методика його підготовки й проведення. Лабораторне заняття, методика його підготовки і проведення.

Факультативи, спецкурси і спецсемінари як додаткові форми організації навчання та їх розвиток у лінгводидактиці. Методика їх підготовки й проведення викладачем.

Методи і прийоми вивчення української мови. Поняття методу та прийому навчання у вищій школі. Проблема класифікації методів навчання. Методи функціональної спрямованості: методи одностороннього подання матеріалу; методи ознайомлення з досвідом роботи інших суб'єктів; методи проблемного навчання; методи спонукання до творчого пошуку; методи активізації слухачів; методи надання додаткової інформації; методи контролю; методи самостійної роботи; методи виховного спрямування. Методи модульного навчання: інформаційні; операційні; пошукові; методи самостійного навчання.

Дидактичні засоби модульного навчання.

Методи контролю, облік та оцінювання студентської успішності з лінгвістичних дисциплін. Методика оцінювання знань, умінь і навичок. Види контролю: вхідний, поточний, проміжний, підсумковий і відстрочений. Уніфікована шкала оцінювання студентів за системою ECTS та національною системою. Колоквіум як форма контролю самостійної роботи студента. Науково-практичні конференції як форма контролю самостійної роботи студента. Загальні критерії оцінювання знань студентів на іспиті. Методичні основи організації тестового контролю знань. Організація проведення державних кваліфікаційних іспитів.

1.4. Тематика та зміст практичних занять

Практичне заняття № 1

Тема. Зміст і побудова курсу методики викладання української мови у вищій школі.

Зміст

1. Методика викладання української мови у вищій школі як наука та її місце в системі наук.
2. Зміст і структура курсу «Методика викладання української мови у вищій школі».
3. Нові педагогічні технології вивчення сучасної української мови та методики її викладання у вищих навчальних закладах: технологія формування творчої особистості; технологія навчання як дослідження; технологія особистісно зорієнтованого навчання; технологія розвивального навчання.
4. Методи наукового дослідження: вивчення навчальної літератури з методики викладання мови та суміжних дисциплін, спостереження за навчально-виховним процесом, вивчення й узагальнення передового досвіду, педагогічний експеримент тощо. Застосування статистичних методів обробки одержаних результатів.

Основна література

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. – К.: Либідь, 1998. – 557с.
2. Біляєв О. Методика мови як наука // Дивослово. – 2002. – №11. – С. 20-50.
3. Волосова О. Культурно-освітня ситуація в країні й викладання української мови у вищій школі //Українська мова та література в школі. – 2005. – №6. – С. 36-39.

4. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – Київ: Либідь, 1997. – 376с.
5. Національна доктрина розвитку освіти в Україні у XXI столітті // Держава і освіта. – № 29. – 18 липня 2001р. – С.4-6.
6. Симоненко Т. Лінгводидактичні засади формування професійної комунікативної компетенції студентів філологічних факультетів // Українська мова і література в школі. – 2006. – № 6. – С. 38-41.
7. Спіцин Є.С. Методика організації науково-дослідної роботи студентів у вищому навчальному закладі освіти. К., 2003. – 206с.
8. Остапенко Н. Лінгводидактичні компетентності як основа професійно-педагогічної діяльності майбутніх вчителів-філологів // Українська мова і література. – 2006. – № 4. – С. 44-48.

Додаткова література

1. Девдера М. Від антропоцентричної лінгводидактики // Дивослово. – 1997. – №7. – С.62-64.
2. Єрмоленко С. Формування комунікативної компетенції у лінгводидактиці // Українська мова і література. – 2007. – № 3. – С.43-47.
3. Корнетов Г.Б. Феномен освіти // Магістр. – 2001. – № 4.
4. Семеног О. Проблеми лінгвістичної підготовки вчителів-словесників у педагогічному університеті // Українська мова і література. – 2005. – № 4. – С.45-49.
5. Скуратівський Л. До лінгводидактики, зорієнтованої на формування духовної мовної особистості // Дивослово. – 1997. – № 9. – С.52 53.
6. Стельмахович М. Етнопедагогічні основи методики української мови // Дивослово. – 1993. – № 5-6. – С.19-23.

Проблемні питання

1. Поміркуйте, з якою метою розглядаються такі питання: методика викладання української мови як наука та її місце в системі наук; передовий досвід та використання методичної спадщини минулого, наукові дослідження у

галузі методики викладання української мови у вищій школі, методи наукового дослідження, застосування статистичних методів обробки одержаних даних?
2. Що важливіше для викладача – теоретична чи практична підготовка до майбутньої професії?
3. Чим відрізняються поняття «методика навчання мови» і «лінгводидактика»?
4. Як впливають суміжні дисципліни на методичну підготовку викладача-філолога?
5. У чому полягає сутність аксіологічного підходу до вивчення лінгводидактичних явищ?
6. Які особливості змісту та структури курсу «Методика вивчення української мови у вищій школі»?
7. Яке значення для практичної діяльності викладача мають праці лінгводидактів?
8. Назвіть найхарактерніші ознаки технології формування творчої особистості.

Практичні завдання

До заняття

Завдання 1. Підготуйте письмову відповідь на запитання: як впливають вимоги, що ставляться суспільством перед вищою школою, на визначення методики викладання української мови як навчального курсу і на ті завдання, які вона повинна розв'язувати?

Завдання 2. Підготуйте повідомлення на тему «Перспективні дослідження на сучасному етапі розвитку методики викладання української мови у вищій школі».

На занятті

Завдання 3. Дайте письмові відповіді на запитання.

1. Які риси характеризують передовий педагогічний досвід (за матеріалами періодичних видань «Дивослово», «Українська мова і література в школі», «Українська мова та література», «Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах»)?

2. Яке значення має передовий педагогічний досвід у подальшому вдосконаленні вищої школи і, зокрема, у вивченні сучасної української мови та методики навчання української мови у загальноосвітніх навчальних закладах?

Завдання 4. Розкрийте зміст понять «досвід роботи викладача» і «передовий педагогічний досвід у вищій школі», ілюструючи відповіді прикладами.

Методичні настанови

Готуючись до практичного заняття, опрацюйте рекомендовану літературу з теми. Особливу увагу зверніть на наукову базу методики викладання української мови, вивчіть термінологію з теми. Важливою умовою опрацювання цієї теми є визначення й аналіз основних характеристик методики як науки. Конкретизуйте й охарактеризуйте зв'язки методики викладання української мови з іншими науками.

Методи дослідження мають на меті одержання наукових даних про закономірності навчання української мови, ефективність навчальних матеріалів, що використовуються, способів і форм навчально-виховного процесу. Схарактеризуйте основні та допоміжні методи дослідження.

Практичне заняття № 2

Тема. Інтерактивність педагогічного дискурсу.

Зміст

1. Дискурс як найвища структурна одиниця комунікації (коментарі за працями М.Макарова, В.Звегінцева, Р.Фасольда, Д.Шифран, Ф.Бацевича, О.Селіванової).
2. Дидактичний дискурс. Соціокультурні та лінгвістичні особливості дидактичного дискурсу. Клішування в дидактичному дискурсі. Фрейми дидактичного дискурсу (коментарі за працями Ч.Філмор, М.Бахтіна, Т.А. ван Дейк, М.Мінського, С.Кацнельсон).
3. Дискурсивні характеристики педагогічної гри. Умови ефективного використання рольової гри в процесі мовленнєвої

підготовки викладача. Стиль спілкування у педагогічному дискурсі.

4. Техніка аналізу навчальних текстів і комунікативних ситуацій у процесі навчальної взаємодії.

Основна література

1. Бацевич Ф.С. Вступ до лінгвістична генологія: Навчальний посібник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2006. – 248с. (Альма-матер)

2. Безугла Л.Р., Бондаренко Є.В. та ін. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен/ Під загальн. ред. Шевченко І.С.: Монографія. – Харків: Константа, 2005. – 356с.

3. Гуйванюк Н.В., Шинкарук В.Д. Дискурсивне висловлювання як функціонально-мовленнєва одиниця // Структура та семантика мовних одиниць у функціональному аспекті. – Чернівці, 1996. – С. 180-193.

4. Загнітко А. Лінгвістика тексту: Теорія і практикум. Науково-навчальний посібник. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – 289с.

5. Загнітко А.П. Сучасні лінгвістичні теорії: Монографія. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2007. – 219с.

6. Колесникова І. Методичний аспект професійного дискурсу: лінгвістична «підтримка» наукової діяльності студента / Українська мова та література. 12 (460). – 2006. – С. 24-28.

7. Мацько Л. Аспекти мовної особистості у проспекції педагогічного дискурсу // Дивослово. – 2006. – № 7. – С. 2-4.

8. Пшонковская И.А. Стратегии развития критического мышления в парадигме текстологической эвристики. – Режим доступу: http://ito.edu.ru/2005/Moscow/VIII/VIII-0-5148.html. – Заголовок з екрану.

Додаткова література

1. Давыдов М.В., Яковлева Е.В. Манера речи как лингводидактическая проблема // Вестник Московского ун-та. Сер. 9. Филология . – 1996. – № 2.

2. Дискурс, речь, речевая деятельность: Функциональные и структурные аспекты: Сб. обзоров / РАН; Институт научной информации по общественным наукам / Отв. ред. С.А.Ромашко. – М.: ИНИОН РАН, 2000. – 232 с.
3. Дмитриевская И.В. Текст как система: понимание, сложность, информативность. – Иваново, 1985.
4. Зарецкая И.И. Коммуникативная культура педагога и руководителя. – М.: Сентябрь, 2002. – 160с.
5. Колегаева И. Текст как единица научной и художественной коммуникации. – Одесса, 1991.
6. Лутай В.С. Філософія сучасної освіти: Навчальний посібник. – К.: Центр «Магістр-S» Творчої спілки вчителів України, 1996. – С. 98.
7. Малахов В. Етика спілкування: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2006. – 400с.
8. Тягло А.В., Воропай Т.С. Критическое мышление: проблема мирового образования XXI века. – Харьков: университет внутренних дел, 1999. – 219с.

Проблемні питання

1. Як вчені визначають сутність педагогічного дискурсу?
2. Дайте визначення поняттю «інституційне спілкування».
3. Схарактеризуйте конвенціональний тип діалогу педагога з учнями як засадничий тип спілкування.
4. Який тип спілкування між викладачем і студентом буде основним під час складання державного іспиту?
5. Який тип діалогу зі студентами є для вас найприроднішим, домінантним? Наведіть його переваги та поділіться планами щодо застосування у фаховій діяльності.
6. У результаті аналізу педагогічного спілкування вчені виділяють критерії оцінок внутрішньої аксіологічності педагогічного дискурсу. Дайте характеристику кожному критерію.
7. Які типи навчальних текстів ви знаєте? Дайте коротку характеристику кожному з них.

Практичні завдання

До заняття

Завдання 1. Підготувати анотацію на одну з поданих публікацій (за вибором магістранта):

1. Гуйванюк Н.В., Шинкарук В.Д. Дискурсивне висловлювання як функціонально-мовленнєва одиниця // Структура та семантика мовних одиниць у функціональному аспекті. – Чернівці, 1996. – С. 180-193.
2. Коробов Е.Т., Распопов И.В. О причинах непонимания учебной информации / Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі: Збірник наукових праць. – Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2004. – С.104-107.
3. Симоненко Т. Ефективні форми та засоби контролю в роботі над формуванням професійної комунікативної компетенції студентів-філологів // Українська мова та література в школі. – 2004. – № 5. – С. 51-54.

Завдання 2. Підготуйте реферативне повідомлення на теми (за вибором магістранта):

1. Дискурс – найвища структурна одиниця комунікації.
2. Соціокультурні та лінгвістичні особливості дидактичного дискурсу.
3. Клішування в дидактичному дискурсі.
4. Фрейми дидактичного дискурсу.
5. Комунікативні ситуації у процесі навчальної взаємодії студента і викладача.

На занятті

1. Аналіз комунікативних ситуацій.
2. Аналіз анотованих наукових джерел.
3. Слухання реферативних повідомлень.

Методичні настанови

Процес людського спілкування як комунікативної взаємодії особистостей, що здійснюють різні види діяльності, викликає стабільну увагу науковців різних часів і народів. Розглядаючи педагогічний (сугестивний) дискурс як навчальну взаємодію, спілкування викладача та студента, вчені відзначають, що методологічно цей процес ґрунтується

на соціально-психологічних положеннях, які визначаються насамперед єдністю суспільних, міжособистісних відносин, контактів і взаємодій, про що свідчать праці В.Андрєєва, І.Зимньої, О.О.Леонтьєва, О.М.Леонтьєва, Г.Костюка та ін. Це свідчить про те, що суспільні відносини, контакти залежать від змісту самого спілкування та його форми.

Спеціальні психолого-педагогічні, лінгвокультурологічні проблеми педагогічного дискурсу висвітлюються у працях вчених-психологів, педагогів, методистів (П.Гальперіна, Д.Ельконіна, Л.Зінченко, О.Штепи, Г.Китайгородської, А.Капсьокї та ін). Зокрема здійснено перші спроби описати педагогічний дискурс за схемою: аналіз типових учасників педагогічного дискурсу, хронотопа, цілей, цінностей, стратегій, жанрів, прецедентних текстів, дискурсивних формул і встановлені окремі властивості його адресанта й адресата та їхніх номінацій у різних мовах, стратегій дискурсу (пояснення, генералізація, контроль, оцінювання знань тощо).

Готуючись до практичного заняття, опрацюйте рекомендовану літературу з теми. Особливу увагу зверніть на дискурс як найвищу структурну одиницю комунікації.

Під час вивчення української мови у вищій школі важливо не забувати, що мовна особистість комуніканта – це репрезентований у мові та мовленні фрагмент свідомості мовця, що містить три рівні: *вербально-семантичний* (системно-структурний)*, тезаурусний* (колективний та індивідуальний когнітивний простір, в якому відбувається ідентифікація й актуалізація отриманих знань) *та мотиваційно-прагматичний* (мотиви та мета мовленнєвого спілкування). Нагадаємо, що тезаурус у широкому розуміння – це енциклопедичні, «фонові» знання про світ; його зміст можна проаналізувати ієрархічно, створивши таку модель – від окремих абстрагованих ознак елементарного характеру на найнижчому рівні до когнітивних супраструктур (фрейми, сценарії, ситуативні моделі та ін.) – на найвищому.

Практичне заняття № 3

Тема. Дидактичні засади кредитно-модульної системи навчання у вищих навчальних закладах.

Зміст

1. Порівняльна характеристика модульного навчання і традиційного.
2. Аналіз і з'ясування значення принципів модульного навчання.
3. Методика побудови кредитно-модульних програм з лінгвістичних і лінгводидактичних дисциплін.
4. Формування змісту модулів (на прикладі курсу «Ділова українська мова»).

Основна література

1. Згуровський М. Основні завдання вищої освіти України щодо реалізації принципів Болонського процесу та забезпечення вимог сфери праці // Вища школа: наук.-практ. вид. – 2004. – №5-6. – С.54-61.
2. Левківський К.М., Сухарніков Ю.В. Завдання щодо забезпечення якості вищої освіти України в контексті Болонського процесу // Вища школа. – 2004. – №5-6. – С. 89.
3. Ніколаєнко С. Вища освіта і наука – найважливіші сфери відповідальності громадського суспільства та основа інноваційного розвитку // Освіта України. – 2005. – № 24. (29 березня) – С. 4-8.
4. Про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців: Тимчасове положення // Наказ МОН України від 23.01.2004. – №48.
5. Тичина І.І., Грищенко Г.Т. Модульна система вивчення оцінки знань студентів. – К.: УДПУ, 1994. – 162с.
6. Юцячивене П. Теория и практика модульного обучения. – Каунас, 1989. – 271с.

Додаткова література

1. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес / Укл. М.Ф.Степко, Я.Я.Болюбаш, К.М.Левківський, Ю.В.Сухарніков. – К.: Вид-во НМЦВО МОНУ, 2004. – 24с.

2. Нагаєв В.М. Ефективність підготовки кадрів за модульно-рейтинговою технологією // Проблеми розробки та впровадження модульної системи професійного навчання «Модуль – 2001»: Зб. наук. праць: Проблеми сучасного мистецтва і культури. – К.: Наук. світ, 2001. – С. 255-261.
3. Навчальний процес у вищій педагогічній школі: Навчальний посібник за ред. О.Г.Мороза. – К.: НПУ, 2001. – 338с.
4. Низамов Р.А. Дидактические основы активизации учебной деятельности студентов. – Казань: Из-во Казанского университета. – 1975. – 190с.
5. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу / За ред. В.Г.Кременя. – Київ-Тернопіль: Вид-во ТДПУ, 2004. – 147с.

Проблемні питання

1. У чому полягає сутність модульного навчання?
2. Які основні відмітні особливості модульного навчання від традиційного?
3. На яких специфічних принципах ґрунтується модульне навчання?
4. За якими принципами будуються модульні програми?
5. Процес побудови модульної програми починається з визначення її структури. З яких частин складається структура модульної програми?
6. Після етапу побудови структури модуля формують зміст модулів, реалізація якого повинна здійснюватися в чотирьох аспектах. Назвіть та охарактеризуйте їх.

Практичні завдання

До заняття

Завдання 1. Провести порівняльний аналіз традиційної дидактичної системи та модульного навчання, використовуючи літературу зі списку.

Завдання 2. Дати письмову характеристику таких принципів модульного навчання: *модульності, структуризації навчання на окремі елементи, динамічності, оптимальності методів*

діяльності, гнучкості, усвідомленої перспективи, різносторонності методичного консультування, паритетності.

На занятті

Завдання 1. Ознайомтеся з положенням про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців (Тимчасове положення // Наказ МОН України від 23.01.2004. – №48.). Випишіть основні аспекти зазначеного положення. Яке значення, на вашу думку, вони мають для організації навчального процесу в умовах кредитно-модульного навчання.

Завдання 2. Ознайомтеся зі структурою модульної програми з таких навчальних дисциплін, як «Ділова українська мова», «Методика навчання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах». Випишіть формулювання цілей навчання у вищій школі, розкрийте зміст навчальної компетенції студентів-філологів. Схарактеризуйте загальну стратегію вивчення зазначених дисциплін у вищому навчальному закладі.

Методичні настанови

Сучасні реалії інформатизованого суспільства, прагнення до євроінтеграції зумовили пошук нових концептуальних підходів до розвитку освіти, науки, культури. Кредитно-модульна система навчання передбачає оптимізацію освітнього процесу, посилення уваги до самостійної роботи студентів, їх самовизначення. Ця система дозволяє індивідуалізувати та диференціювати процес здобуття знань, забезпечити якість підготовки філологів відповідно до міжнародних стандартів.

Кредитно-модульна система організації навчального процесу – це модель організації навчального процесу, яка ґрунтується на поєднанні модульних технологій навчання та залікових освітніх одиниць (залікових кредитів), де *заліковий кредит* – це одиниця виміру навчального навантаження необхідного для засвоєння змістових модулів або блоку змістових модулів, а *змістовий модуль* – це система

навчальних елементів, що поєднана за ознакою відповідності певному навчальному об'єктові.

Для усвідомлення навчального матеріалу заняття важливо розмежовувати поняття дидактичного модуля та змістового модуля. *Дидактичний модуль* – це важливий концептуальний опис методики викладання певного навчального курсу, що забезпечує вирішення окремої групи розвиваючо-академічних цілей і завдань та проектується як чітко обґрунтоване і відносно локалізоване психосоціальне зростання, а *змістовий модуль* – науково адаптована, відкрита та взаємозалежна система знань (теорії, закони, поняття), норм (алгоритми, програми, інструкції, технології), і цінностей (ставлення, оцінки, наслідки, рефлексії тощо), яка визначається науковим проектом змістового модуля.

На нинішньому етапі розвитку педагогічної науки педагоги і психологи доклали чимало зусиль для створення передумов забезпечення цілеспрямованості, системності й індивідуалізації навчання, підвищення самостійності навчальної діяльності студентів, їх активізації. Так, сутність модульного навчання в сучасному інтерпретуванні полягає в тому, що студент більш самостійно або повністю самостійно може працювати із запропонованою йому індивідуальною навчальною програмою, що містить: цільову програму дій, банк інформації, методичне керівництво досягненням поставлених дидактичних цілей. Функції педагога можуть варіювати від інформаційно-контролюючої до консультативно-контролюючої.

Педагогічний досвід модульного навчання, який накопичено в університеті Purdue (США), дав змогу S.N.Postlethwait та I.D. Russel провести порівняльний аналіз традиційної дидактичної системи та модульного навчання. Для ефективної побудови навчального процесу у вищому навчальному закладі в умовах кредитно-модульної системи важливо знати основні відмінності модульного навчання від традиційного:

– зміст навчання подається у закінчених, самостійних комплексах-модулях, що є одночасно банком інформації та методичним керівництвом щодо його засвоєння;

– взаємодія педагога і студентів у навчальному процесі здійснюється за допомогою модулів, що забезпечують свідоме самостійне досягнення студентами певного рівня підготовки;

– сутність модульного навчання потребує обов'язкового дотримання паритетних суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин між педагогом і студентом.

Не менш важливим для усвідомлення теорії модульного навчання є знання принципів модульного навчання, що корелюють із загальнодидактичними. Основними принципами модульного навчання, що визначають загальний напрям, цілі, зміст і методику організації є принципи: *модульності, структуризації навчання на окремі елементи, динамічності, оптимальності методів діяльності, гнучкості, усвідомленої перспективи, різносторонності методичного консультування, паритетності.*

Основний дидактичний засіб модульного навчання – модульна програма, що складається з окремих модулів. Підготовка модульної програми та відповідних модулів є трудомісткою роботою, що потребує значної предметної і педагогічної компетентності.

Практичне заняття № 4

Тема. Управління навчальною діяльністю та її методичне забезпечення в умовах кредитно-модульної системи навчання.

Зміст

1. Створення умов для організації модульного вивчення циклу.
2. Навчально-методичний комплекс лінгвістичних дисциплін.
3. Методика розроблення кредитно-модульних навчальних програм з лінгвістичних і лінгводидактичних дисциплін (цільове призначення відповідного інформаційного матеріалу, поєднання комплексних, інтегруючих і дидактичних цілей, повнота навчального матеріалу в модулі, відносна самостійність

елементів модуля, реалізація зворотного зв'язку, оптимальна передача інформаційного та методичного матеріалу).

4. Положення про робочу програму дисципліни та методичні рекомендації до її підготовки. Визначення структури модульної програми й окремих модулів. Формування змісту модулів (поєднання цілей навчання, формування змісту навчання).

5. Організація модульно-рейтингового навчання. Методика рейтингового оцінювання. Модульний контроль. Рейтингова шкала оцінки, адаптованої до системи ECTS.

Основна література

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – Київ: Либідь, 1997. – 376с., С. 182

2. Згуровський М. Основні завдання вищої освіти України щодо реалізації принципів Болонського процесу та забезпечення вимог сфери праці // Вища школа: наук.-практ. вид. – 2004. – №5-6. – С.54-61.

3. Левківський К.М., Сухарніков Ю.В. Завдання щодо забезпечення якості вищої освіти України в контексті Болонського процесу // Вища школа. – 2004. – №5-6. – С. 89.

4. Ніколаєнко С. Вища освіта і наука – найважливіші сфери відповідальності громадського суспільства та основа інноваційного розвитку // Освіта України. – 2005. – № 24. (29 березня) – С. 4-8.

5. Про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців: Тимчасове положення // Наказ МОН України від 23.01.2004. – №48.

6. Тичина І.І., Грищенко Г.Т. Модульна система вивчення оцінки знань студентів. – К.: УДПУ, 1994. – 162с.

7. Юцячивене П. Теория и практика модульного обучения. – Каунас, 1989. – 271с.

Додаткова література

1. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес / Укл. М.Ф.Степко, Я.Я.Болюбаш, К.М.Левківський, Ю.В.Сухарніков. – К.: Вид-во НМЦВО МОНУ, 2004. – 24с.

2. Нагаєв В.М. Ефективність підготовки кадрів за модульно-рейтинговою технологією // Проблеми розробки та впровадження модульної системи професійного навчання «Модуль – 2001»: Зб. наук. праць: Проблеми сучасного мистецтва і культури. – К.: Наук. світ, 2001. – С. 255-261.
3. Навчальний процес у вищій педагогічній школі: Навчальний посібник за ред. О.Г.Мороза. – К.: НПУ, 2001. – 338с.
4. Низамов Р.А. Дидактические основы активизации учебной деятельности студентов. – Казань: Из-во Казанского университета. – 1975. – 190с.
5. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу / За ред. В.Г.Кременя. – Київ-Тернопіль: Вид-во ТДПУ, 2004. –147с.

Проблемні питання та завдання

1. Визначте позитивні моменти та недоліки кредитно-модульної системи навчання.
2. Проаналізуйте навчальний план вашої спеціальності. Визначте його структуру (співвідношення гуманітарних, соціально-економічних, професійно-орієнтованих і вибіркових дисциплін). Чи є така структура, на вашу думку, оптимальною?
3. Проаналізуйте один підручник або навчальний посібник для вищої школи з огляду дотримання вимог до навчальної літератури (Методичні рекомендації щодо структури, змісту та обсягів підручників і навчальних посібників для вищих навчальних закладів. – К.: Знання, 2008. – 8с.).
4. Дайте визначення понять «діагностика», «контроль», «перевірка», «оцінювання», «оцінка», «прогнозування», назвіть їх структурні компоненти.
5. Розкрийте зміст основних функцій діагностики знань і вмінь студентів у вищому навчальному закладі.
6. Визначте основні завдання кожного з видів контролю.
7. Схарактеризуйте основні форми організації та відповідні методи поточного контролю знань, умінь студентів.
8. Як ви розумієте зміст поняття «якість освіти».
9. На основі яких показників можна об’єктивно оцінити якість

підготовки фахівців у вищому навчальному закладі?

Методичні настанови

Основний дидактичний засіб модульного навчання – модульна програма, що складається з окремих модулів. Підготовка модульної програми та відповідних модулів є трудомісткою роботою, що потребує значної предметної і педагогічної компетентності.

Для реалізації модульного навчання необхідно створити певні умови, зокрема забезпечити процес навчання навчально-методичними посібниками та підручниками з лінгвістичних дисциплін.

Педагогічний контроль залежно від часу проведення поділяється на такі види: *поточний, тематичний, рубіжний, підсумковий і заключний.*

Під *оцінюванням* розуміють спосіб, процес і результат встановлення факту відповідності чи невідповідності засвоєних студентами знань, навичок і вмінь меті та завданням навчання, програмним вимогам. Оцінювання не можна ототожнювати з балом, яка є його чисельним аналогом.

У вищій школі виділяють три основних принципи педагогічного контролю:

– *виховуючий*, який полягає в активізації творчого та свідомого ставлення студентів до навчання, стимулює ріст пізнавальних потреб та інтересів, організує навчальну діяльність і виховну роботу;

– *систематичність* – регулярний контроль на відміну від епізодичного;

– *всебічність*, що акцентує увагу на необхідності повного охоплення усіх питань. Так, наприклад, щоб оцінити засвоєння студентами матеріалу з будь-якого предмета, треба перевірити їхні знання та вміння з основних тем і розділів.

Готуючись до практичного заняття, опрацюйте рекомендовану літературу з теми. Особливу увагу зверніть на створення умов для організації модульного вивчення циклу мовознавчих дисциплін.

Практичне заняття № 5

Тема. Технологія управління навчально-творчою діяльністю студентів-філологів.

Зміст

1. Трактування поняття творчість у різних світоглядних, філософських системах.
2. Розвиток творчого лінгвістичного мислення на заняттях з української мови та методики її викладання.
3. Педагогічний вплив на розвиток творчої особистості викладача-філолога.

Основна література

1. Баранник Н. Засоби розвитку творчої самостійності майбутніх вчителів-словесників // Українська мова і література в школі. – 2003. – №8.. – С.47-51.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – Київ: Либідь, 1997. – 376с.
3. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. 2-е изд. – Санкт-Петербург, 2002. – С. 34-67.
4. Куцевол О. Методика літератури – наука, заснована на творчості // Дивослово. – 2006. – № 3. – С.19-24.
5. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – С. 193-206.
6. Одаренность: Диагностика и технологии. – Воронеж: ВОИПКРО, 2003.
7. Приходько П.Т. Азбука исследовательского труда. – Новосибирск: Наука, 1979.
8. Потапенко О.І., Кожуховська Л.П., Товкайло Т.І., ЧубаньТ.В. Лінгводидактика (курс лекцій): Навчальний посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. – К.: Міленіум, 2005. – С. 268-288.
9. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості вчителя. – К., 1994. – С. 5-27.

10. Стецюк Н. Інтегроване заняття-дослідження як перспектива творчого розвитку студентів // Українська мова і література в школі. – 2007. – № 4. – С. 39-43.
11. Філософський словник. – М., 2001. – Т. 4., – С. 18-21.

Додаткова література

1. Арнольд И.В. Основы научных исследований в лингвистике. – М.: Высшая школа, 1991. – 140с.
2. Куцевол О. Особливості творчої методичної діяльності вчителя літератури // Дивослово. – 2006. – №12. – С. 17-22.
3. Общее языкознание. Методы лингвистических исследований. – М.: Наука, 1973. – 318с.
4. Сухомлинский В.А. Письма к сыну: Кн. для учащихся. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1987. – 128с.
5. Холодная М.А. Виды познавательных стилей // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – №9. – С. 12-29.
6. Цінько С., Рябцев О. Роль ТЗН і комп'ютерних технологій у розвитку професійно-творчого потенціалу майбутніх вчителів-словесників // Українська мова і література. – 2005. – №1. – С.40-42.

Проблемні питання

1. Розкрийте значення понять «творчість», «талант».
2. У чому полягає сутність теорії креативності?
3. Які, на вашу думку, є оптимальні креатині методи та прийоми навчання?
4. У чому полягає сутність теорії поетапного формування творчого досвіду?
5. Проаналізуйте зміст навчально-творчої діяльності студентів-філологів.

Практичні завдання

До заняття

Завдання 1. Підготуйте доповідь «Критерії та рівні творчої діяльності студента-філолога».

Завдання 2. Опрацюйте та законспектуйте теоретико-практичний матеріал «Дидактичні ігри в системі управління навчально-творчою діяльністю студентів», який пропонує

В.М.Нагаєв в навчальному посібнику для студентів (НагаєвВ.М. Методика викладання у вищій школі: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – С. 193-206).

На занятті

Завдання 1. Порівняйте та проаналізуйте визначення поняття «творчість», пропоноване вченими. Назвіть суттєві ознаки поняття, які лягли в основу його визначення. Які із визначень, на вашу думку, є ґрунтовнішими? Чому?

1. «Педагогічна творчість – це здатність допомогти людині пізнати свій внутрішній світ, насамперед свій розум, допомогти йому напружити інтелектуальні сили, навчити його розуміти і створювати прекрасне своєю працею, своїми зусиллями…» (В.Сухомлинський).

2. «Творчість – процес, завдяки якому відбувається сходження людини на вищі рівні духовності, моральності та свободи. Творчість – це результат напруженої праці розуму, душі, серця. Творчість містить новизну, що передбачає значні зусилля, спеціальний пошук, знаходження нового способу вирішення. Але, щоб спрямувати людину до творчої діяльності, необхідні… певний емоційний настрій, мотивація, настанова, ступінь власної активності»» (В. Моргун).

3. «Творчість – це свідома, цілеспрямована, активна самостійно-індивідуальна діяльність людини, спрямована на пізнання та перетворення дійсності, створення нових оригінальних, які ніколи раніше не існували, предметів, витворів тощо з метою вдосконалення матеріального та духовного життя суспільства» (В.Нагаєв).

Завдання 2. Висловіть своє ставлення до такого судження П.І.Білоусенко: *«Наукова робота виконується для того, щоб у кінцевому підсумку в обраній галузі одержати нові знання».*

Завдання 3. В основі педагогічної творчості, як зазначає В.М.Нагаєв, лежить творчий стиль навчання, *«..стержнем якого є стимулювання студентів до творчості в пізнавальній діяльності, а також створення педагогом відповідних умов до прояву їх ініціативи»* (Нагаєв В.М. Методика викладання у

вищій школі: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – С. 183).

Як ви розумієте поняття *«педагогічна творчість»*, *«пізнавальна діяльність»*? Яке співвідношення понять *«педагогічна творчість»* та *«пізнавальна діяльність»*? Сформулюйте завдання розвитку педагогічної творчості у студентів-філологів, проголошені О.І.Потапенком, порівняйте їх з тими, які зазначені В.М.Нагаєвим.

Методичні настанови

Проблема формування творчих здібностей фахівців завжди була й залишатиметься однією з найактуальніших проблем теорії і практики педагогічної науки. Людина в сучасному світі відіграє не акумулятивні та трансформативні функції, а виступає суб'єктом управлінського процесу соціально-економічних систем. В основі її діяльності лежать функції планування, організації, мотивації, аналізу, контролю, координації тощо. Саме ці обставини визначають актуальність проблеми формування творчих здібностей особистості і відповідно зацікавленість з боку вчених і практиків у різних наукових галузях: філософії, педагогіки, психології, менеджменті, соціології, кібернетики тощо.

У філософській енциклопедії міститься детальний розгляд проблеми творчості, яка трактується як категорія, що є найважливішим сенсом людської діяльності. Ключовими словами є обдарованість, оригінальність, фантазія, інтуїція, натхнення, наукове відкриття, витвір мистецтва. Центральними моментами творчого процесу виступають прозріння, інсайт, що супроводжуються сильними емоціями.

Творчість є специфічною здатністю кожної людини, яка може і повинна розвиватися. Важливими передумовами формування і розвитку творчих здібностей є високий рівень педагогічної творчості як системи особливих стосунків між педагогом і студентом. Педагогічний словник визначає педагогічну творчість як оригінальне та високоефективне вирішення вчителем навчально-виховних завдань, збагачення

теорії та практики виховання і навчання. У процесі педагогічної праці формується всебічно та гармонійно розвинута творча особистість. За В.О.Сухомлинським «Педагогічна творчість – це здатність допомогти людині пізнати свій внутрішній світ, насамперед свій розум, допомогти йому напружити інтелектуальні сили, навчити його розуміти та створювати прекрасне своєю працею, своїми зусиллями…».

В.М. Нагаєв визначає такі якості сучасного творчого педагога: активність, об'єктивність, цілеспрямованість, детермінізм, різнобічність, наявність стратегії, динамізм, гнучкість, мобільність, послідовність, селективність, перспективність, прогностичність, історизм, аналітичність, самокритичність, логічність, здатність бачити проблему, виявляти протиріччя, уявлення, творча фантазія. Специфіка педагогічної творчості полягає в тому, що об'єктом і підсумком його є формування особистості.

Педагогічна творчість реалізується через дидактичні засоби активізації пошуково-творчої діяльності, різноманітні методики розв'язування творчих завдань, конструювання моделей взаємовідносин у дослідницькому колективі, розвиток творчих можливостей молоді у процесі індивідуальної та групової роботи. В основі педагогічної творчості лежить творчий стиль навчання. Його стержнем є стимулювання студентів до творчості в пізнавальній діяльності, а також створення педагогом відповідних умов до прояву їх ініціативи.

Практичне заняття № 6

Тема. Форми організації та методи навчання у вищій школі.

Зміст

1. Форми організації навчання у вищій школі.
2. Загальна характеристика лекційно-семінарської системи навчання.
3. Лекція як провідна форма організації та метод навчання у вищій школі. Підготовка, організація та методика проведення лекцій.

4. Структура й методика проведення практичних занять. Критерії ефективності практичних занять.
5. Самостійна робота студентів, основні її форми, рівні та шляхи активізації.
6. Особливості застосування методів і засобів навчання у вищій школі.

Основна література

1. Аргунова Е.Р., Жуков Р.Ф., Маричев И.Г. Активные методы обучения: Учебно-методическое пособие / Под. науч. ред. Н.В.Кузьминой. – М., 2006. – С. 16-34.
2. Бондар В. Дидактичне забезпечення управління процесом навчання // Освіта і управління. – 1997. – №2. – С. 85-101.
3. Костриця Н. Мова і література в школах нового типу та ВНЗ // Пошуки нових форм проведення занять з української мови у вищій школі на нефілологічних факультетах // Українська мова і література в школі. – 2004. – №3. – С. 53-54.
4. Костриця Н. Пошуки нових форм проведення занять з української мови у вищій школі на нефілологічних факультетах // Українська мова і література в школі. – 2004. – №3. – С. 53-54.
5. Кузнєцова Г. Інтерактивний методичний колоквіум як засіб формування вчителя-словесника // Дивослово. – 2006. – №11. – С. 32-36.
6. Низамов Р. А. Дидактические основы активизации учебной деятельности студентов. – Казань: Изд-во Казанского университета, 1995.– 190 с.
7. Низамов Р. А. Формы и методы обучения в вузе / В кн.: Вопросы вузовской педагогики и методики. – Казань, 1971. – Вып. 1.– 186 с.
8. Основы вузовской педагогики / Под ред. Н. В. Кузьминой. – Л, 1972.– 310 с.
9. Остапенко Н. Місце моделювання як методу навчання у педагогічному проектуванні // Українська мова і література в школі. – 2004. – № 6. – С. 41-46.

10. Остапенко Н. Особливості технології дидактичної гри у системі підготовки магістрів-філологів ВШ // Українська мова і література в школі. – 2003. – № 4. – С. 55-58

11. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах / Зб. законодавчих та нормативних актів про освіту. – Вип.1. – К., 1994. – С. 114-121.

12. Попова О. Ділова гра у роботі над мовленнєвою культурою студентів (до проблеми інтеграції курсів) // Українська мова і література в школі. – 2005. – № 4. – С. 50-52.

13. Рейнгард И.А. Формы и методы преподавания в высшей школе. – Днепропетровск, 1973. – С. 11-18.

14. Скнар О. Модернізація форм і методів навчання студентів у контексті кредитно-модульної системи // Вища школа. – 2006. – №3. – С. 33-45.

15.Токань Г. Самостійна робота студентів з методики викладання української літератури в школі // Дивослово. – 2006. – № 12. – С. 23-26.

Додаткова література

1. Бабійчук Т. Відеофрагменти як ефективний засіб навчання на заняттях української мови // Українська мова і література в школі. – 2006. – № 6. – С. 42-50.

2. Бабійчук Т. Особливості сприймання відеофрагментів на заняттях української літератури студентами педагогічного коледжу // Українська мова і література в школі. – 2006. – № 8. – С. 53-58.

3. Бондарчук Ю., Чуйко Г., Чуйко Н. Удосконалення форм і методів навчання відповідно до вимог Болонського процесу // Вища школа. – 2005. – № 2. – С. 35-41.

4. Голуб Н. Тестові завдання з риторики // Українська мова і література в школі. – 2007. – № 4. – С. 44-48.

5. Єрмоленко С. Нові підходи у вивченні простого речення (вища школа) // Українська мова і література. – 2005. – № 2. – С. 54-58.

6. Єрмоленко С. Синергетика на заняттях із синтаксису у ВНЗ // Українська мова і література. – 2006. – № 3. – С. 49-54.

7. Кухарчук І. Комунікативно-діяльнісний підхід до вивчення синтаксису у фаховій підготовці вчителя-словесника // Українська мова і література. – 2005. – № 2. – С. 50-54.
8. Мегем Є. Спільна творча діяльність викладачів і студентів – основа проектно-технологічної підготовки // Вища освіта України. – 2005. – С. 246-345.
9. Науменко Н. Рольова гра як метод співтворчості викладача зі студентами (курс «Ділова мова») // Дивослово. – 2004. № 6. – С. 39-40.
10. Олексенко В. Ефективні шляхи вдосконалення змісту і форм підготовки спеціалістів ВНЗ // Вища освіта України. – 2004. – №2. – С.66-70.
11. Симоненко Т. Базова система вправ у роботі над розвитком професійно-комунікативних умінь студентів-філологів // Українська мова і література в школі. – 2005. – № 7. – С. 40-43.
12. Чернов Е.Д. Совершенствование самостоятельной работы студентов // Высшее образование в России. – 1994. – №4. – С.76-79.

Проблемні запитання

1. Чому вітчизняну систему організації навчання у вищій школі часто називають лекційно-семінарською?
2. Що спільного і які відмінності у поняттях «форма навчання», «форма організації навчання»?
3. Визначте основні ознаки індивідуальної, групової і фронтальної форм організації навчання у вищій школі.
4. У яких випадках необхідність використання лекцій у вищій школі зростає? А у яких зменшується?
5. Які показники якості практичного заняття є найголовнішими? Чому?
6. Які умови слід створити у вищій школі, щоб самостійна робота студентів була ефективною?
7. Які класифікації методів навчання існують у сучасній дидактиці вищої школи? Чим вони відрізняються?
8. Чим зумовлюється вибір методу навчання викладачем?
9. Яким методам навчання ви особисто віддаєте перевагу (під

час вивчення теоретичних курсів та під час вивчення практичних дисциплін)?

Практичні завдання

До заняття

Завдання 1. Підготуйте доповідь на тему: «Шляхи активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів під час вивчення сучасної української мови?»

Завдання 2. Проілюструйте письмово на прикладах взаємозв'язок дидактичної мети, методів, форм організації навчання.

На занятті

Завдання 1. Проаналізуйте типи та види вправ з предмета вашої спеціальності щодо їх дидактичного призначення.

Завдання 2. Продумайте й оформіть письмово зразок проблемного викладу певного питання програми з предмета вашого фаху.

Завдання 3. Охарактеризуйте суть нових інформаційних технологій навчання.

Методичні настанови

Проблему форм і методів навчання у вищих навчальних закладах досліджували А.М.Алексюк, Н.Є.Мойсеюк, В.О.Онищук, А.І.Кузьмінський, В.Л.Омельяненко, М.М.Фіцула, О.М.Біляєв, М.І.Пентилюк та ін.

Вчені наголошують на тому, що слід розрізняти зовні схожі, але суттєво різні поняття «форми навчання» і «форми організації навчання». У вищих навчальних закладах України навчання здійснюється за такими формами: денна (стаціонарна), вечірня, заочна, дистанційна, екстернат. Форми організації навчання – зовнішній вияв узгодженої діяльності викладачів і студентів, яка здійснюється у сталому порядку та режимі; способи керування пізнавальною діяльністю студентів для

вирішення певних завдань; способи здійснення взаємодії студентів і викладачів, у межах якої реалізуються зміст і методи навчання. Відповідно до ст. 43 Закону України «Про вищу освіту» навчальний процес у вищих навчальних закладах здійснюється у таких організаційних формах: навчальні заняття, самостійна робота, практична підготовка, контрольні заходи. До видів навчальних занять належать лекція, лабораторне, практичне, семінарське, індивідуальне заняття, консультація.

Методи навчання є одним з найважливіших компонентів навчального процесу. Без відповідних методів діяльності неможливо реалізувати цілі та завдання навчання, досягнути відповідних результатів. У процесі навчання зв'язок методу з іншими компонентами взаємозворотний: метод є похідним від цілей, завдань, змісту і форм організації навчання; водночас він суттєво впливає на можливості їх практичної реалізації. Навчання прогресує настільки, наскільки дозволяють йому рухатися вперед застосовані методи.

Багатовимірність, складність і неоднозначність структури методів навчання є причиною їх різноманітних класифікацій. Класифікація, в якій усі методи поділялися на три групи за трьома найпоширенішими джерелами знань – словесні, наочні та практичні, увійшла в історію педагогіки як традиційна.

Існують різноманітні типології, в яких методи навчання систематизуються за різними критеріями та ознаками: класифікація методів за призначенням (М.А.Данилов, Б.П.Єсипов); за типом (характером) пізнавальної діяльності (І.Я.Лернер, М.Н.Скаткін); за дидактичною метою (Г.І.Щукіна, І.Т.огородніков); за логікою передачі та сприймання навчальної інформації (С.Г.Шаповаленко); за ступенем керівництва навчальною роботою (П.І.Підкасистий, В.Ф.Паламарчук, В.І.Паламарчук). Німецький дидакт Л.Клінгберг виокремлює методи у поєднанні з формами співробітництва в навчанні, а польський вчений К.Сосницький вважає, що існують два методи навчання: презентативний і пошуковий. Найбільш поширена в дидактиці останніх десятиліть класифікація Ю.К.Бабанського, в

якій систематизовано наукові пошуки багатьох дослідників проблеми методів навчання.

Одним із найперспективніших напрямів сучасних досліджень дидактів є розробка бінарних і полінарних класифікацій методів навчання, де останні групуються на основі двох або більше загальних ознак.

А.М.Алексюк детально обґрунтував бінарну класифікацію методів, в основі якої лежить дві ознаки: характер і рівень пізнавальної самостійності й активності тих, хто навчається, та джерело, з якого набуваються знання.

Отже, під методом навчання (у практичному аспекті) слід розуміти способи роботи викладача і студентів, за допомогою яких досягається оволодіння знаннями, вміннями і навичками, формується світогляд студентів, розвиваються їхні здібності.

Для класифікації методів навчання у вищій школі важливими є такі положення:

1. Навчання – двосторонній процес активної взаємодії викладача і студентів. Завдання педагога – доступний виклад змісту теоретичного матеріалу, організація самостійного пошуку знань студентом, завдання якого полягає у засвоєнні наукових положень, формуванні навичок і вмінь, оволодінні методами самостійного пошуку знань. Оскільки викладач і студент користуються різними способами досягнення мети, то доцільно розділити методи навчання на методи викладання і методи учіння.

2. Під час трактування методів учіння доцільно використовувати принципи побудови методів наукового пізнання: діалектико-матеріалістичний метод, який розкриває загальні методологічні принципи пізнання; загальні методи і розумові дії (експеримент, спостереження, моделювання, аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення тощо) і часткові методи, які використовуються лише в певній науці. Наприклад: метод мовного розбору в лінгвістиці.

1.5. Тематика та зміст лабораторних занять

Лабораторне заняття №1

Тема. Навчальний текст як основна форма організації мовлення вчителя-словесника.

Зміст

1. Текст як результат дидактичної комунікації.
2. Навчальний текст як основна форма організації мовлення вчителя-словесника (коментарі за працями Л.Рис, Г.Зоммер, Т.Кудрявцева, Н.Гончарова, В.Русецький, Т.Симоненко). Типологія навчальних текстів.
3. Техніка аналізу навчальних текстів і комунікативних ситуацій у процесі навчальної взаємодії.

Основна література

1. Бацевич Ф.С. Вступ до лінгвістична генологія: Навчальний посібник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2006. – 248с. (Альма-матер)
2. Безугла Л.Р., Бондаренко Є.В. та ін. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен/ Під загальн. ред. Шевченко І.С.: Монографія. – Харків: Константа, 2005. – 356с.
3. Загнітко А. Лінгвістика тексту: Теорія і практикум. Науково-навчальний посібник. – Донецьк: ДонНУ, 2006. – 289с.
4. Загнітко А.П. Сучасні лінгвістичні теорії: Монографія. – Вид. 2-ге, випр. і доп. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2007. – 219с.
5. Пшонковская И.А. Стратегии развития критического мышления в парадигме текстологической эвристики. – Режим

доступу: http://ito.edu.ru/2005/Moscow/VIII/VIII-0-5148.html. – Заголовок з екрану.

Додаткова література

1. Бахтин М.М. Проблемы текста в лингвистке, филологии и других гуманитарных науках. Опыт философского анализа // Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. – М.: Художественная литература, 1979. – С. 67-156.
2. Дмитриевская И.В. Текст как система: понимание, сложность, информативность. – Иваново, 1985.
3. Колегаева И. Текст как единица научной и художественной коммуникации. – Одесса, 1991.
4. Тягло А.В., Воропай Т.С. Критическое мышление: проблема мирового образования XXI века. – Харьков: Университет внутренних дел., 1999. – 219с.

Проблемні питання

1. Як називається розділ лінгвістики, що досліджує текстові структури?
2. Схарактеризуйте текст як одиницю мовлення і як одиницю мови.
3. Які властивості тексту вам відомі. Дайте коротку характеристику кожній.
4. З'ясуйте значення поняття «дидактична комунікація», «навчальний текст».
5. Схарактеризуйте основні типи навчальних текстів та їх значення у навчальному процесі вищої школи.

Практичні завдання

До заняття

Завдання 2. Підготуйте реферативне повідомлення на теми (за вибором магістранта):

– Текст – результат дидактичної комунікації.

– Навчальний текст – основна форма організації мовлення вчителя-словесника.

– Техніка аналізу навчальних текстів і комунікативних ситуацій у процесі навчальної взаємодії.

На занятті

1. Аналіз комунікативних ситуацій.
2. Аналіз анотованих наукових джерел.
3. Слухання реферативних повідомлень.

Методичні настанови

Сучасний учитель-словесник повинен володіти достатнім рівнем професійної мовнокомунікативної компетенції, тобто бути здатним спілкуватися в типових умовах професійної діяльності, володіти потенціалом дидактичного курсу, репрезентувати нормативні та доступні для сприйняття навчальні тексти, бути здатним розв'язувати комунікативні завдання в ситуаціях професійної комунікації.

Готуючись до заняття, опрацюйте рекомендовану літературу з теми. Особливу увагу зверніть на техніку аналізу навчальних текстів і комунікативних ситуацій у процесі навчальної взаємодії.

Лабораторне заняття №2

Тема. Аналіз програм з лінгвістичних дисциплін у вищій школі.

Зміст

1. Основні завдання вивчення лінгвістичних дисциплін у вищій школі.
2. Зміст і структура курсів української мови на філологічних і нефілологічних факультетах.
3. Аналіз вузівських типових і робочих програм з української мови (за традиційним і модульним навчанням):
   - зміст, структура навчальної та робочої програм;
   - основні положення «Пояснювальної записки»;
   - принципи побудови традиційної та модульної програм;
   - наступність і перспективність у вивченні лінгвістичних і лінгводидактичних дисциплін у ВНЗ;
   - структура розділів програми;
   - співвідношення між теоретичними знаннями та практичними уміннями й навичками студентів.

4. Аналіз вузівських підручників і навчально-методичних посібників з сучасної української мови, ділової української мови, методики навчання української мови.
5. Складання анотації на навчальну програму, підручник, методичний посібник.

Основна література

1. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис: Підручник. – К., Либідь, 1993. – 368с.
2. Волох О.Т., Чемерисов М.Т., Чернов Є.І. Сучасна українська літературна мова. – К.: Вища школа, 1989. – 350 с.
3. Доленко М.Т., Дацюк І.І., Кващук А.Г. Сучасна українська мова. – К.: Вища школа, 1987. – 350 с.
4. Єрмоленко С.І. Синтаксис простого речення у ВНЗ. Програма спецкурсу для філологічних факультетів педагогічних вищих навчальних закладів // Українська мова і література в школі. – 2004. – № 3. – С. 75-81.
5. Жовтобрюх М.А., Кулик Б.М. Курс сучасної української мови. – К.: Вища школа, 1972.
6. Жовтобрюх М.А. Українська літературна мова. – К.: Наукова думка, 1984. – 255 с.
7. Караман С. Спецкурс «Актуальні проблеми поглибленого вивчення української мови в гімназіях» // Дивослово. – 1997. – № 11. – С. 58-60.
8. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту (програма курсу для філологічних факультетів) // Дивослово. – 2006. – № 11. – С. 36-39.
9. Методика навчання української мови в середніх навчальних закладах / За ред. М. Пентилюк. – К.: Ленвіт, 2004. – 405 с.
10. Методика навчання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах (Програма для студентів спеціальності 7.010103 ПМСО Українська мова і література факультетів української філології педагогічних університетів та інститутів) / Укладачі: С.О.Караман, М.І. Пентилюк. – К.: Ленвіт, 2001. – 25с.

11. Програма факультативу «Етимологія української мови» // Українська мова і література в школі. – С.50-53.
12. Симоненко Т. Авторська програма спецкурсу «Дидактична текстологія» (програма для студентів філологічних факультетів) // Українська мова і література в школі. – 2007. – № 2. – С. 43-48.
13. Сучасна українська літературна мова / За ред. М.Я. Плющ. – К.: Вища школа, 1994. – 414 с.
14. Сучасна українська мова. Синтаксис: Підручник / За ред. О.Д. Пономаріва. – К.: Либідь, 1994. – 256 с.

Додаткова література

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. – К.: Либідь, 1998. – 557с.
2. Бабич Н. Д. Психологічні умови викладання і вивчення української мови // Українська мова і література в школі. – 1990. – №8. – С. 26-31.
3. Мороз О. Г., Сластьонін В. О., Філіпенко Н. І. Підготовка майбутнього вчителя: зміст та організація. Навчальний посібник. – К., 1997. – 168 с.
4. Концепція педагогічної освіти. – К.: Міносвіти України, 1998. – 20 с.
5. Любашенко О. Українська мова як мова навчання та дисципліна у вищій школі // Українська мова і література в школі. – 2006. – № 7. – С. 39-42.

Проблемні запитання

1. Які принципи лежать в основі побудови навчальних і робочих програм.
2. Поясніть реалізацію принципу цільового призначення інформаційного матеріалу в модульній програмі з ділової української мови, ілюструючи свою відповідь прикладами.
3. Як у модульних програмах з сучасної української мови реалізуються принцип зворотного зв’язку та принцип поєднання комплексних, інтегрувальних і часткових дидактичних цілей?

4. Чи відповідає інтерпретація лінгвістичних відомостей у чинних вузівських підручниках сучасній парадигмі лінгвістичної науки? Обґрунтуйте свою думку (урахування здобутків психолінгвістики, соціолінгвістики, когнітивної лінгвістики тощо).
5. Відомо, що шкільна навчальна теорія розробляється на основі наукової, причому шкільна теорія не може осягнути коло знань у певній галузі повністю, а, отже, є її своєрідною проекцією, що здійснюється з урахуванням мети й завдань шкільної освіти, а також вікових особливостей учнів. Проілюструйте цю тезу конкретними прикладами.
6. Яким ви уявляєте собі підручник для філологічних факультетів вищих навчальних закладів нового покоління?

Практичні завдання

До заняття

Завдання 1. Прочитайте типові програми з таких дисциплін: «Сучасна українська літературна мова», «Ділова українська мова», «Практичний курс української мови», «Основи культури та техніки мовлення», «Методика навчання української мови у загальноосвітніх навчальних закладах». Законспектуйте основні положення пояснювальної записки до них (одна програма за вибором магістранта).

Завдання 2. Складіть список підручників, рекомендованих студентам для обов‘язкового та додаткового опрацювання однієї з дисциплін (за вибором магістранта).

На занятті

Завдання 1. Складіть анотацію на підручник з сучасної української літературної мови для студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів.

Завдання 2. Користуючись типовим планом певної спеціальності, заповніть таблицю «Розподіл годин на вивчення мовознавчих дисциплін спеціальності ……. на філологічному факультеті» (спеціальність за вибором магістранта).

	Назва	Креди	Всього	З них аудиторних:

№	дисципліни	ти	годин	лекцій	практичних	самостійних

Методичні настанови

Вивчення української мови у вищому навчальному закладі спирається на досягнення мовознавчої науки, Закон про мови та Конституцію України, де законодавчо визнано українську мову державною.

Готуючись до заняття, детально вивчіть «Пояснювальну записку» до програми. Глибокого осмислення потребують поняття мета, завдання вузівського курсу української мови, вимоги щодо знань і вмінь студентів. Важливо зрозуміти, у чому полягають особливості кожної з програм (типової, робочої). Детально проаналізуйте зміст типової та робочої програм, звертаючи особливу увагу на структуру.

Курс сучасної української літературної мови у вищому навчальному закладі тісно пов'язаний з професійною підготовкою вчителя української мови і літератури та іноземних мов, вчителя початкової школи та вихователя дошкільних закладів, будь-якого спеціаліста-гуманітарія.

Завдання цього курсу – подати основні відомості про фонетичну систему, лексичний склад і граматичну будову сучасної української літературної мови, допомогти студентам опанувати її літературні норми.

Поняття «Сучасна українська літературна мова» слід розуміти як унормовану літературну форму загальнонародної української мови від часів І.П.Котляревського, Т.Г.Шевченка і до нашого часу. Лінгвістичну основу цього курсу становлять теоретичні питання української мови на сучасному етапі її розвитку.

Курс «Ділова українська мова» має на меті допомогти студентам вищих навчальних закладах вести документацію, грамотно й оперативно на сучасному рівні складати будь-які

листи і документи. Службова документація охоплює всі сторони виробничої діяльності людини. Якість службового документа безпосередньо впливає на характер цієї діяльності та на її результати. Документи є візитною карткою, додатковою рекламою. Соціальна функція ділового мовлення (писемного й усного) дуже важлива: ділове мовлення обслуговує суспільні відносини людей, служить для взаємозв'язків у галузі політичних, економічних, соціальних і культурних відносин.

Основне завдання «Практичного курсу української мови» і полягає в тому, щоб допомогти студентам оволодіти нормами української літературної мови в її усній і писемній формах, ознайомити їх з тими науковими джерелами, до яких можна звертатися для постійного вдосконалення культури мовлення. Основну увагу на заняттях цієї дисципліни зосереджено на орфографічних, орфоепічних і пунктуаційних правилах. Крім того, розглядаються особливості відмінювання і правопису змінюваних частин мови.

«Основи культури та техніки мовлення» – навчальна дисципліна, курс, який викладається педагогічному факультеті. Прийнято вважати, що коло його проблематики ширше, а ніж в практичній стилістиці, оскільки включає актуальні питання практичної (і загальної) стилістики. Специфіка цього курсу полягає в тому, що він повинен активізувати засвоєні в середній школі та у вузі знання норм і всіх можливих варіантів літературної мови, навчити користуватися ними в різноманітних практичних мовленнєвих сферах (у функціональних і структурних стилях мовлення, для створення відповідного колориту мовлення).

Під засобами навчання розуміють підручники, навчальні посібники, наукову, науково-популярну та довідкову літературу, дидактичні матеріали, журнали, методичні вказівки тощо.

У вищій школі, на відміну від загальноосвітньої, основним засобом навчання в якій є підручник, таку жорстку вимогу ставити недоцільно, оскільки вузівські курси будуються в основному навколо лекційних, практичних і лабораторних занять. Викладач, який створює лекційний курс, може його

будувати за власними підходами, структурою, уподобаннями. Він використовує різну навчальну і методичну літературу та рекомендує різноманітні підручники, навчальні посібники, наукові видання, фахові журнали тощо.

Хоч у студентів уміння працювати з книгою сформовані ще зі школи, досвід свідчить про те, що слід спеціально ознайомлювати студентів з уміннями користуватися бібліотечними фондами. Таку роботу мають проводити викладачі, які відповідають за лекційний курс і вже на першій лекції пропонують студентам список основної та додаткової літератури, працівники бібліотеки. У процесі читання лекцій викладач повинен рекомендувати студентам ті літературні джерела, у яких навчальний матеріал викладений найбільш вдало і які розраховані саме на студентів відповідного факультету. Список джерел, які викладач рекомендує як додаткові, особливо необхідний, коли певні питання винесені на самостійне опрацювання студентами.

Лабораторне заняття №3

Тема. Методика побудови кредитно-модульних програм з української мови, методики навчання української мови.

Зміст

1. Навчальні й робочі програми з української мови, методики навчання української мови для вищої школи, їх структура та зміст.
2. Відмінності змісту програм з української мови для різних факультетів вищих навчальних закладів.
3. Практичне застосування знань, умінь складати робочі програми з української мови та методики навчання української мови.

Основна література

1. Згуровський М. Основні завдання вищої освіти України щодо реалізації принципів Болонського процесу та забезпечення вимог сфери праці // Вища школа: наук.-практ. вид. – 2004. – №5-6. – С.54-61.

2. Левківський К.М., Сухарніков Ю.В. Завдання щодо забезпечення якості вищої освіти України в контексті Болонського процесу // Вища школа. – 2004. – №5-6. – С. 89.
3. Ніколаєнко С. Вища освіта і наука – найважливіші сфери відповідальності громадського суспільства та основа інноваційного розвитку // Освіта України. – 2005. – № 24. (29 березня) – С. 4-8.
4. Про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців: Тимчасове положення // Наказ МОН України від 23.01.2004. – №48.
5. Тичина І.І., Грищенко Г.Т. Модульна система вивчення оцінки знань студентів. – К.: УДПУ, 1994. – 162с.
6. Юцячивене П. Теория и практика модульного обучения. – Каунас, 1989. – 271с.

Додаткова література

1. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес / Укл. М.Ф.Степко, Я.Я.Болюбаш, К.М.Левківський, Ю.В.Сухарніков. – К.: Вид-во НМЦВО МОНУ, 2004. – 24с.
2. Нагаєв В.М. Ефективність підготовки кадрів за модульно-рейтинговою технологією // Проблеми розробки та впровадження модульної системи професійного навчання «Модуль – 2001»: Зб. наук. праць: Проблеми сучасного мистецтва і культури. – К.: Наук. світ, 2001. – С. 255-261.
3. Навчальний процес у вищій педагогічній школі: Навчальний посібник за ред. О.Г.Мороза. – К.: НПУ, 2001. – 338с.
4. Низамов Р.А. Дидактические основы активизации учебной деятельности студентов. – Казань: Из-во Казанского университета. – 1975. – 190с.
5. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу / За ред. В.Г.Кременя. – Київ-Тернопіль: Вид-во ТДПУ, 2004. – 147с.

Запитання та практичні завдання

1. За якими принципами будуються модульні програми?
2. Процес побудови модульної програми починається з визначення її структури. З яких частин складається структура

модульної програми?

3. Після етапу побудови структури модуля формують зміст модулів, реалізація якого повинна здійснюватися в чотирьох аспектах. Назвіть та охарактеризуйте їх.

4. Вивчіть навчальну модульну програму з курсу «Сучасна українська літературна мова» для філологічних факультетів. З яких частин складається структура цієї програми? Охарактеризуйте зміст цієї програми.

5. Вивчіть навчальну модульну програму з курсу «Ділова українська мова» для фізико-математичного факультету. З яких частин складається структура цієї програми? Охарактеризуйте зміст цієї програми.

6. Укладіть робочу програму до цього курсу, зважаючи на навчальну програму «Ділова українська мова» для фізико-математичного факультету.

Методичні настанови

Модульна технологія передбачає чітке планування всіх видів діяльності студентів, структурування навчального матеріалу з виділенням окремих модулів й організацією навчальної роботи та контролем рівня знань, умінь і навичок з кожного модуля. Сутність модульної технології навчання полягає в тому, що студент частково самостійно або повністю самостійно має можливість працювати над запропонованою навчальною програмою, яка включає цільовий план дій, банк інформації, навчально-методичне забезпечення поставлених дидактичних цілей.

До психолога-педагогічного забезпечення модульної технології належать: складання модульних навчальних програм і модульного планування; модульний розподіл навчальної дисципліни і виділення оптимального часу на засвоєння кожного модуля; структурування і генералізація навчального матеріалу кожного модуля, навчальної дисципліни, міждисциплінарних курсів; підготовка модульних посібників і підручників; визначення системи контрольних параметрів з кожної навчальної дисципліни; напрацювання адекватних до

генералізованої структури знань і вмінь матеріалів для контролю і оцінювання за допомогою комп'ютерних технологій.

Лабораторне заняття №4

Тема. Організація самостійної та індивідуальної роботи за кредитно-модульною технологією.

Зміст

1. Основні види самостійної та індивідуальної роботи студентів з української мови, методики навчання української мови.
2. Умови ефективної організації самостійної роботи з української мови, методики навчання української мови.
3. Аналіз положення про самостійну роботу студентів-філологів.
4. Розробка планів і практичних завдань для самостійної роботи студентів філологічного факультету з сучасної української літературної мови та методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах.

Основна література

1. Види самостійної роботи студентів в Інтернет // Самостійна робота студентів – Режим доступу: http:// job-career.com.ua/ua/studentsjob.php – Заголовок з екрану.
2. Володько В.М., Солдантенко М.М. Індивідуалізація навчання студентів // Педагогіка і психологія. – 1994. – № 3. – С. 95-107.
3. Григоренко Л. Самостійна робота як фактор підвищення ефективності підготовки майбутніх педагогів до професійної діяльності // Рідна мова. – 2005. – №8. – С. 22-24.
4. Донченко Т.К. Самостоятельная работа студентов по методике преподавания русского языка // В сб. Пути улучшения подготовки учителей русского языка. – К., 1984. – С.158-162.
5. Лобода Т.М. Педагогічні умови організації самостійної роботи студентів педагогічного коледжу у процесі викладання української мови. Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К., 2001. – 21 с.: рис. – укр.

6. Лобода Т.М. Самостійна робота студентів педагогічного коледжу як засіб активізації творчої пізнавальної діяльності у процесі вивчення української мови // Педагогіка і психологія. – 1998. – №2. – С. 90 – 95.
7. Пидкасистый И.П. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении. – М., 1980. – 120с.

Додаткова література

1. Андреев В.И. Педагогическое управление самостоятельной работой студентов на современном этапе. Методические рекомендации для преподавателей / В.И. Андреев, Ф.Л. Ратнер, М.А. Верещагин. – Казань: КГУ им. В.И. Ульянова-Ленина, 2003. – 16 с.
2. Лукинова Н.Г. Самостоятельная работа как средство и условие развития познавательной деятельности студента : Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 : Ставрополь, 2003 177 с. РГБ ОД, 61:04-13/435-2
3. Мороз О. Г., Сластьонін В. О., Філіпенко Н. І. Підготовка майбутнього вчителя: зміст та організація. Навчальний посібник. – К., 1997.– 168 с.
4. Низамов Р. А. Дидактические основы активизации учебной деятельности студентов. – Казань: КГУ, 1975.– 190 с.
5. Организация учебно-воспитательного процесса в высшем педагогическом вузе: Учебное пособие. – Л., 1984.– 92 с.
6. Сенашенко В. Самостоятельная работа студентов: актуальные проблемы / В. Сенашенко, Н. Жалнина // Высшее образование в России – 2006. – №7. – С.103-109.

Практичні завдання

1. Підготуйте реферативне повідомлення на одну з тем (за вибором магістранта):

– Проблема організації самостійної роботи студентів у теорії і практиці підготовки майбутнього вчителя-словесника.

– Педагогічні умови організації самостійної роботи студентів педагогічного університету в процесі викладання української мови.

2. Розробіть план і практичні завдання для самостійної роботи студентів філологічного факультету з сучасної української літературної мови або методики навчання української мови (тема за вибором магістранта).

3. Укладіть список літератури, рекомендований студентам нефілологічного факультету для самостійного опрацювання однієї з тем курсу «Ділова українська мова» (тема за вибором магістранта).

Методичні настанови

Важливим засобом удосконалення професійної підготовки вчителів для сучасної школи є ефективна організація самостійної роботи студентів. У сучасній вищій педагогічній школі дослідження цієї проблеми здійснюється за такими аспектами: педагогічні основи організації самостійної роботи студентів (Е.В.Гапон, Н.І.Гелашвілі, В.О.Кобзарьов, О.В.Рогова, Л.В.Клименко, Г.Є.Гнитецька); контроль за самостійною роботою студентів (Н.П.Краєвська, Р.К.Машанова, В.М.Єфімов, Л.М.Русакова, З.Н.Ямалдінова, Н.В.Черкезова); керівництво аудиторною і позааудиторною самостійною діяльністю студентів (Н.П.Грекова, Л.І.Заякіна, Л.В.Клименко, Т.В.Степура, Д.Д.Тетеріна); формування навичок самостійної навчальної діяльності (Н.О.Ликова, А.Г.Рамошкене, О.В.Рогова, Д.М.Ситдикова); організація самостійної роботи студентів педагогічних закладів різного рівня акредитації (І.П.Бабакова, С.О.Борисюк, Г.Л.Гаврилова, Н.І.Дідусь, С.І.Марченко, О.С.Маслов, М.І.Сичова, О.І.Яхно); організація самостійної діяльності учнів середніх шкіл і студентів на заняттях української мови (Н.М.Гончаренко, О.М.Горошкіна, С.О.Караман, Г.Р.Передрій, К.М.Плиско, Л.В.Скуратівський, О.Д.Соколова).

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє побачити існування різних підходів до визначення самостійної

роботи. Більш повно педагогічну сутність самостійної роботи, на нашу думку, розкриває трактування її як форми колективної або індивідуальної навчальної діяльності студентів, під час якої вони засвоюють необхідні знання, оволодівають вміннями й навичками, навчаються планомірно та систематично працювати, мислити, формувати власний стиль розумової діяльності.

Проблема підготовки студентів до самостійної роботи і керівництво нею у спрощеному вигляді поділяється на 3 блоки: мотиваційний, технологічний і організаційний. Уміння й навички самостійної роботи у сучасній науковій літературі розуміють досить широко. Це вміння підготуватися до певного виду занять, брати участь у них, працювати з літературними джерелами, планувати час, дотримуватися норм гігієни розумової праці тощо.

Особливого значення набуває самостійна робота студентів з курсу «Методика навчання української мови в загальноосвітніх закладах». Її доцільність зумовлена такими факторами, як обмежена кількість навчальних годин на вивчення цієї наукової дисципліни, відсутність у студентів попередньої методичної підготовки, можливість постійно спиратися на наявні знання з суміжних наук (психологія, педагогіка, сучасна українська мова, лінгвістика тексту тощо).

Метою застосування різних видів самостійної роботи у лінгводидактичній підготовці вчителів-словесників є закріплення знань програмового матеріалу, поданого на лекціях, а також методичних умінь і навичок, сформованих на практичних і лабораторних заняттях. Передбачається також, що під час самостійної роботи набуті студентами знання будуть розширюватися та поглиблюватися. До того ж у них вироблятимуться навички науково-дослідної роботи, необхідні сучасному педагогу.

Існує багато класифікацій типів і видів самостійної роботи студентів. Найбільш обґрунтованою вважається класифікація П.І.Підкасистого, який розмежовує самостійну

роботу за зразком, реконструктивно-варіативну, евристичну (частково-пошукову) та творчо-дослідницьку.

Готуючись до заняття, опрацюйте рекомендовану літературу з теми. Особливу увагу зверніть на основні види та умови ефективної організації самостійної роботи студентів з української мови.

Лабораторне заняття № 5-6

Тема. Організація науково-дослідної роботи у системі професійної підготовки студентів-філологів.

Зміст

1. Завдання і зміст наукової роботи студентів філологічних факультетів.
2. Загальні вимоги до організації науково-дослідної роботи студентів-філологів.
3. Роль викладача в організації науково-дослідної роботи студентів.
4. Робота наукового гуртка та проблемної групи з української мови, методики навчання української мови.
5. Аналіз положення про навчально-дослідну роботу студентів-філологів.
6. Аналіз методичних рекомендацій (П.І.Білоусенко, Л.П.Бойко, В.А.Буда, А.В.Оголовець, І.В.Сабадош, О.П.Штонь; М.І.Пентиюк, В.Ф.Дороз) щодо підготовки та написання курсових, дипломних, магістерських робіт з української мови та методики навчання української мови на філологічному факультеті.
7. Укладання списку тем курсових робіт з сучасної української мови для студентів 4 курсу філологічного факультету.
8. Аналіз положення про студентський науковий гурток.

Основна література

1. Артемчук Г.І., Курило В.М., Кочерган М.П. Методика організації науково-дослідної роботи. – К.: Форум, 2000. – 271с.
2. Бедь В.В., Малишев А.О. Основи наукової організації праці студентів академії. – Ужгород, 2001. – С.12-34.

3. Вергасов В.М. Активізація пізнавальної діяльності студентів вищої школи. – К.: Вища школа, 1995. – 210 с.
4. Дороз В.Ф. Курсова робота з методики навчання української мови – Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2006. – 128с.
5. Методичні вказівки до написання курсових, дипломних і магістерських робіт для студентів філологічного факультету / Укладачі: П.І.Білоусенко, Л.П.Бойко. – Запоріжжя: ЗНУ, 2006. – 64с.
6. Оголевець А.В. Методика підготовки наукового дослідження з української мови. – Полтава.: ПДПУ, 2001. – 44с.
7. Сабадош І.В. Дипломна робота з українського мовознавства: Методичні рекомендації для студентів українського відділу філологічного факультету університету. – Ужгород, 2003. – 80с.
8. Спіцин Є.С. Методика організації науково-дослідної роботи студентів у вищому навчальному закладі освіти. – К., 2003. – 206с.
9. Штонь В.М., Буда В.А. Курсова робота з української мови. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002. – 64с.

Додаткова література

1. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої освіти: Підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 384с.
2. Методичні вказівки щодо оформлення бібліографічних виносок при написанні студентами філологічного факультету дипломних та курсових робіт / Упорядник Л.Г.Авксентьєв. – Харків Вид-во ХДУ, 1985. – 17с.
3. Методичні рекомендації до виконання дипломних робіт студентами педагогічного інституту / Уклад. Г.І. Артемчик, В.С.Демчук, М.Б.Євтух, З.М.Шалік. – К., 1990.
4. Мороз І.В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту. – К.: УДПУ, 1997. – 56 с.
5. Нагаєв В.М. Управління навчально-творчою діяльністю студентів: модульно-рейтинговий підхід // Наукові записки Кіровоградського ДПУ ім.. В.Винниченка: Зб. наук. праць. – Вип.. 46. – Кіровоград: КДПУ, 2002. – С.35-40.

6. Філіпченко А.С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2005. – 208 с.
7. Шейко В.М., Кушнаренко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. – 5-е вид., стер. – К.: Знання, 2006. – 307с.

Проблемні питання та практичні завдання

1. Охарактеризуйте види науково-дослідницької діяльності студентів, магістрантів.
2. Які вимоги ставляться до написання курсової, дипломної, магістерської роботи?
3. Розкрийте зміст понять «наукова проблема», «науковий факт», «гіпотеза дослідження», «об'єкт дослідження», «предмет дослідження».
4. Обґрунтуйте рівні творчої готовності студента до науково-дослідницької роботи.

Методичні настанови

Важливим складником професійної підготовки майбутніх учителів-словесників є науково-дослідна робота, яка дає можливість реалізувати на практиці знання та навички, набуті під час вивчення мовознавчих дисциплін. До науково-дослідних робіт належать насамперед курсова, дипломна, магістерська роботи.

Поняття «науково-дослідницька діяльність студентів» передбачає два взаємопов'язаних елементи:

– навчання студентів елементам дослідницької діяльності, організації та методики наукової творчості;

– наукові дослідження, що здійснюють студенти під керівництвом викладачів.

Зміст і структура науково-дослідницької діяльності студентів забезпечує послідовність її засобів і форм відповідно до логіки та послідовності навчального процесу, що зумовлює вибір її методів і форм, поступове зростання обсягу та складності набутих студентами знань, умінь і навичок у процесі виконання ними наукової роботи.

Оскільки креативність є ознакою творчої готовності

студента до науково-дослідницької роботи, то виникає потреба у визначенні і цієї дефініції. Креативність (від лат. creatio – створення) – творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей і є одним із елементів структури обдарованості як незалежний фактор. Для визначення креативності використовуються різноманітні тести дивергентного мислення, аналіз результативності діяльності. З метою поліпшення розвитку творчого мислення можуть використовуватися навчальні ситуації, котрі характеризуються незавершеністю або відкритістю для інтеграції нових елементів, при цьому учнів заохочують до формулювання великої кількості питань. Отже, креативність – це творчі здібності індивіда, здатність породжувати незвичні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації.

Готуючись до заняття, опрацюйте рекомендовану літературу з теми. Особливу увагу зверніть на рівні творчої готовності студента до науково-дослідницької роботи.

Лабораторне заняття № 7

Тема. Методика проведення лекційних занять з лінгвістичних і лінгводидактичних дисциплін.

Зміст

1. Роль і місце лекції з лінгвістичних дисциплін у вищій школі.
2. Основні вимоги до лекції.
3. Підготовка викладача та студентів до лекції.
4. Методика проведення лекцій з української мови, методики навчання української мови.
5. Особливості використання лектором лінгвістичних і кінетичних засобів впливу на аудиторію.
6. Складання плану та розроблення конспекту до однієї з тем курсу «Сучасна українська мова».

Основна література

1. Корсак К, Зінченко Т. Традиційні уроки та лекції: сучасний стан і перспективи // Вища освіта України. – 2002. – № 3. – С.75-80.

2. Никандров Н.Д. Организационные формы и методы обучения в высшей школе / В кн.: Проблемы педагогики в высшей школе. – Ленинград, 1992. – 190 с.
3. П'ятакова Г.П., Заячківська Н.М. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі // Навчально-методичний посібник для студентів та магістрантів вищої школи. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 55с.
4. Ремезовский И.Д. Применение проблемного чтения лекций в вузе: Метод. рекомендации. – К.,1982. – 30 с.
5. Хуторской А.В. Современная дидактика. Учебн. пособие. 2-е изд., перераб. / А.В.Хуторской. – М.: Высш. шк., 2007. – 639с.: ил.
6. Штокман И.Г. Вузовская лекция. Практические советы по методике преподавания учебного материала. – К.: Вища школа. – 1981. – 149с.

Додаткова література

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти в Україні. – К.: Либідь, 1999. – 557 с.
2. Бондар В. Дидактичне забезпечення управління процесом навчання // Освіта і управління. – 1997. – №2. – С. 85-101.
3. Низамов Р. А. Формы и методы обучения в вузе / В кн.: Вопросы вузовской педагогики и методики. – Казань, 1971. – Вып. 1.– 186 с.
4. Низамов Р. А. Дидактические основы активизации учебной деятельности студентов. – Казань: Изд-во Казанского университета, 1995. – 190 с.
5. Основы вузовской педагогики / Под ред. Н. В. Кузьминой. – Л., 1972. – 310 с.
6. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий: В 2 т. Т.1. М.: НИИ школьных технологий, 2006. – 816. (Серия «Энциклопедия образовательных технологий»).

Проблемні питання та практичні завдання

1. Поміркуйте, чому систему організації навчання у вищій школі часто називають лекційно-семінарською?

2. Що спільного і які відмінності у поняттях «форма навчання» і «форма організації навчання»?
3. Визначте основні ознаки індивідуальної, групової і фронтальної форм організації навчання у вищій школі.
4. Які типи занять з арсеналу вищої школи є ефективними для вивчення дисциплін циклу української мови на філологічних факультетах?
5. У яких випадках, на вашу думку, необхідність використання лекцій з сучасної української літературної мови на філологічних факультетах у вищій школі зростає? А у яких зменшується?
6. Яким ви уявляєте «ідеального лектора»? Якою, на вашу думку, має бути «ідеальна лекція»?
7. Розробіть тематику лекцій з будь-якого розділу курсу сучасної української мови для студентів філологічних факультетів, обґрунтуйте її доцільність.
8. Складіть план і конспект лекції з сучасної української літературної мови для студентів 3 курсу філологічного факультету (тема за вибором магістранта).

Методичні настанови

Розмаїття форм і методів організації навчального процесу, застосування інноваційних освітніх технологій у вищій школі, пошуки альтернативних шляхів передачі знань не змогли вплинути на фундаментальність лекційно-семінарської форми організації занять. Сама назва свідчить про те, що одним з базових компонентів є лекція.

Цей термін походить від латинського «lectio», що у перекладі означає читання, а похідне «lector» – читець.

На сучасному етапі лекція виступає і як організаційна форма навчання – «специфічний спосіб взаємодії викладача та слухачів (курсантів, студентів), у рамках якого реалізується різноманітний зміст і різні методи навчання», і як метод навчання – «монологічний виклад навчального матеріалу в систематичній і послідовній формі, сконцентрований в основному навколо фундаментальних проблем науки».

Разом з тим, у методичній літературі висловлюються неоднозначні думки щодо лекції як форми заняття. Прихильники

традиційної дидактики вбачають її переваги в тому, що лекція допомагає: у достатньо економній формі сконцентрувати інформацію, передбачену змістом освіти; швидше друкованих видань реагувати на зміни у законодавчій, нормотворчій базі; деякою мірою компенсувати брак новітніх підручників і посібників; класифікувати та коментувати тенденції за значної кількості різних, іноді протилежних, думок на певну проблему; зосередитися на найбільш складних питаннях, у яких важко розібратися самостійно; формувати у тих, хто навчається, уміння слухати й усвідомлювати побачене та почуте, здійснювати такі важливі розумові операції як аналіз, синтез, порівняння тощо; здійснювати безпосередній контакт, емоційний і виховний вплив викладача на слухачів, чого не може дати підручник; втілювати принцип зв'язку теорії з практикою, висвітлювати результати наукової діяльності як власні, так і колег; найбільш ефективно окреслювати напрямки подальшої самостійної роботи.

Опоненти цієї теорії натомість виставляють протилежні твердження: лекція не відповідає новітнім тенденціям підготовки фахівця, адже на практиці очікують спеціалістів, які мають не тільки певні знання, але й – вміння та навички роботи; лекція провокує репродуктивне навчання, в результаті чого гальмується творче самостійне мислення, а семінарське заняття потім перетворюється на її переказ; на сучасному етапі викладач перестав бути єдиним джерелом знань, а тому набагато ефективнішою є самостійна робота слухача з підручниками, Інтернет тощо; лекція примушує того, хто навчається, залишатися на позиції об'єкта педагогічного процесу; одночасне спілкування з достатньо великою аудиторією не дозволяє здійснювати диференційований підхід, а тим самим робити лекцію цікавою та корисною як для відмінника, так і для того, хто не вирізняється особливими здібностями; лекція регламентована у часі, а тому далеко не завжди можна висвітлити всі питання належним чином; часом лекції перетворюються на диктант, під час якого не всі встигають осмислити сказане викладачем; за відсутності технічних засобів

навчання під час лекції активізуються лише слухові аналізатори, в той час як приблизно 80-90% людей переважно отримують і запам'ятовують інформацію через зоровий канал.

Отже, за психологічними чинниками можна констатувати певне порушення законів перцепції; наявність затверджених кафедрою фондових лекцій не дозволяє повною мірою реалізувати індивідуальність викладача.

Лабораторне заняття № 8

Тема. Методика проведення практичних і лабораторних занять з лінгвістичних і лінгводидактичних дисциплін.

Зміст

1. Основні вимоги до практичних занять із сучасної української мови, ділової української мови (філологічні спеціальності), практикуму з української мови, ділової української мови (нефілологічні спеціальності).
2. Підготовка викладача та студентів до проведення практичного заняття.
3. Виконання комплексу мовно-мовленнєвих вправ на практичних заняттях з української мови.
4. Методи перевірки знань, вмінь і навичок студентів на практичному занятті із сучасної української мови, ділової української мови, практикуму з української мови.

Основна література

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти в Україні. – К.: Либідь, 1999. – 557 с.
2. Никандров Н.Д. Организационные формы и методы обучения в высшей школе / В кн.: Проблемы педагогики в высшей школе. – Ленинград, 1992. – 190 с.
3. П'ятакова Г.П., Заячківська Н.М. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі // Навчально-методичний посібник для студентів та магістрантів

вищої школи. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 55с.
4. Хуторской А.В. Современная дидактика. Учебн. пособие. 2-е изд., перераб. / А.В.Хуторской. – М.: Высш. шк., 2007. – 639с.: ил.

Додаткова література

1. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Метод. посібник для студентів магістратури. – К., 2003. – 316 с.
2. Бондар В. Дидактичне забезпечення управління процесом навчання // Освіта і управління. – 1997. – №2. – С. 85-101.
3. Низамов Р. А. Формы и методы обучения в вузе / В кн.: Вопросы вузовской педагогики и методики. – Казань, 1971. – Вып. 1.– 186 с.
4. Низамов Р. А. Дидактические основы активизации учебной деятельности студентов. – Казань: Изд-во Казанского университета, 1995. – 190 с.
5. Основы вузовской педагогики / Под ред. Н. В. Кузьминой. – Л., 1972.– 310 с.
6. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий: В 2 т. Т.1. М.: НИИ школьных технологий, 2006. – 816. (Серия «Энциклопедия образовательных технологий»).

Проблемні питання та практичні завдання

1. Які показники якості практичного заняття з ділової української мови на нефілологічних факультетах є найголовнішими? Чому?
2. Поясніть мету, завдання та структуру колоквіуму з методики навчання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах.
3. Визначте позитивні та негативні сторони лабораторного заняття зі шкільного курсу української мови та шляхи вдосконалення цієї форми навчання на філологічному факультеті.
4. Схарактеризуйте основні вимоги до практичних занять із сучасної української мови, ділової української мови (філологічні спеціальності), практикуму з української мови, ділової української мови (нефілологічні спеціальності)?

5. Яку підготовку викладача та студента передбачає проведення практичного заняття.
6. Схарактеризуйте методи перевірки знань, вмінь і навичок студентів на практичному занятті із сучасної української мови, ділової української мови, практикуму з української мови
7. Підготуйте систему вправ для практичного заняття з практикуму української мови для студентів нефілологічного факультету на певну тему (тему оберіть самостійно).
8. Запропонуйте власний проект методики проведення практичного заняття з української мови для нефілологічних факультетів.

Методичні настанови

Практичне заняття – форма навчального заняття, на якому викладач організовує детальне закріплення студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни, в результаті чого формуються уміння і навички практичного застосування знань теоретичного матеріалу шляхом індивідуального виконання студентами відповідних завдань.

Мета практичного заняття – поглиблювати, збагачувати та деталізувати знання, виробляти навички професійної діяльності, розвивати наукове мислення та мовлення, перевіряти знання студентів, мати засіб оперативного зворотного зв'язку.

Практичні заняття проводяться відповідно до розробленого тематичного плану й охоплюють весь матеріал. Перелік тем практичних занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни. Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі (тестах для виявлення рівня знань студентів), практичних завданнях різної складності; наочному матеріалі; методичних вказівках; засобах оргтехніки. Перелічене методичне забезпечення готує викладач, якому доручено проводити практичні заняття, за погодженням з лектором дисципліни.

Практичне заняття включає проведення попереднього контролю знань студентів, постановку загальної проблеми

викладачем та її обговорення, рішення завдань з їх обговоренням і оцінюванням результатів. Оцінки, отримані студентом на окремих практичних заняттях, враховуються під час виставлення підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.

Практичне заняття повинно формуватися у такій послідовності: мета, вихідні дані, методичні вказівки, алгоритм рішення, завдання для самостійної роботи (за аналогією з розглянутим раніше алгоритмом), контрольні запитання для закріплення матеріалу, оцінювання рівня сформованості умінь, обговорення перебігу заняття і питання до викладача, оголошення домашнього завдання студентам.

Готуючись до заняття, опрацюйте рекомендовану літературу з теми. Особливу увагу зверніть на підготовку викладача та студентів до проведення практичного заняття.

Лабораторне заняття № 9

Тема. Система методів і прийомів викладання української мови у вищому навчальному закладі.

Зміст

1. Методи одностороннього подання матеріалу.
2. Методи ознайомлення з досвідом роботи інших суб'єктів.
3. Методи проблемного навчання.
4. Методи спонукання до творчого пошуку.
5. Методи активізації слухачів.
6. Методи надання додаткової інформації.
7. Методи контролю.
8. Методи самостійної роботи.
9. Методи виховного спрямування.
10. Методи модульного навчання: інформаційні; операційні; пошукові; методи самостійного навчання.

Основна література

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти в Україні. – К.: Либідь, 1999. – 557 с.

2. Грабовська С.Л. Інтерактивне навчання у вузі: проблеми і перспективи // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – Вип.15. – 4.2. – С.171-176.
3. Никандров Н.Д. Организационные формы и методы обучения в высшей школе / В кн.: Проблемы педагогики в высшей школе. – Ленинград, 1992. – 190 с.
4. П'ятакова Г.П., Заячківська Н.М. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі // Навчально-методичний посібник для студентів та магістрантів вищої школи. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 55с.
5. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий: В 2 т. Т.1. М.: НИИ школьных технологий, 2006. – 816. (Серия «Энциклопедия образовательных технологий»).
6. Хуторской А.В. Современная дидактика. Учебн. пособие. 2-е изд., перераб. / А.В.Хуторской. – М.: Высш. шк., 2007. – 639с.: ил.

Додаткова література

1. Бондар В. Дидактичне забезпечення управління процесом навчання // Освіта і управління. – 1997. – №2. – С. 85-101.
2. Бордовский Г.А., Извозчиков В.А. Новые технологии обучения: Вопросы терминологии // Педагогика. – 1993. – № 5.
3. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Метод.посібник для студентів магістратури. – К.,2003. – 316 с.
4. Грабовська С.Л. Інтерактивне навчання у вузі: проблеми і перспективи // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – Вип.15. – 4.2. – С.171-176.
5. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. – М., 1996. – 324с.
6. Кошманова Т.С. Розвиток педагогічної освіти у США (1960-1998 рр.). – Львів: Вид-во «Світ», 1999. – 486 с.
7. Низамов Р. А. Формы и методы обучения в вузе / В кн.: Вопросы вузовской педагогики и методики. – Казань, 1971. – Вып. 1.– 186 с.

8. Низамов Р. А. Дидактические основы активизации учебной деятельности студентов. – Казань: Изд-во Казанского университета, 1995.– 190 с.
9. Основы вузовской педагогики /Под ред. Н. В. Кузьминой. – Л., 1972.– 310 с.

Проблемні питання та практичні завдання

1. Назвіть і схарактеризуйте форми засвоєння дисциплін циклу української мови в умовах кредитно-модульного навчання.
2. Які класифікації методів навчання існують у сучасній дидактиці вищої школи? Чим вони відрізняються?
3. Чим зумовлюється вибір методу навчання викладачем?
4. Поміркуйте, яка взаємозалежність між методами та цілями навчання? Методами та змістом навчання? Методами та формами навчання?
5. Як ви розумієте поняття «метозасоби»?
6. Чи можуть існувати метаформи навчання, а також інші дидактичні «мета»-елементи, зокрема метадидактика?
7. Яким методам навчання ви особисто віддаєте перевагу (під час вивчення теоретичних курсів та під час вивчення практичних дисциплін)?
8. Сформулюйте (за самостійно обраною темою з курсу «Сучасна українська літературна мова») завдання для студентів, виконання якого передбачало б використання методу емпатії (символічне бачення, конструювання правил, прогнозування, гіперболізація, нормотворчість тощо). Напишіть методичні рекомендації для студентів щодо застосування цього методу з метою виконання запропонованого вами завдання.

Методичні настанови

Найважливішими завданнями реформування вищої освіти в Україні є підготовка освіченої, творчої особистості та формування її фізичного та морального здоров'я. Вирішення цієї проблеми передбачає психолого-педагогічне обґрунтування змісту та методів навчально-виховного процесу. Сьогодні вищі навчальні заклади готові впроваджувати сучасні педагогічні технології, популярними серед яких є комп'ютерне та

дистанційне навчання, інтерактивні методики навчання, навчання за технологією тренінгу.

Впровадження інтерактивних методик у викладання лінгвістичних і лінгводидактичних дисциплін дає можливість докорінно змінити ставлення до об'єкта навчання, перетворивши його на суб'єкт. Студент стає співавтором лекції, семінарського заняття тощо. Підхід до студента, який знаходиться у центрі процесу навчання, ґрунтується на повазі до його думки, на спонуканні до активності, на заохоченні до творчості та добре відомий ще з праць Л. Виготського, П. Гальперіна, В. Шаталова, В. Дяченка, С. Шевченка, Ш. Амонашвілі та ін. Цей підхід полягає насамперед у підвищенні навчально-виховної ефективності занять, і як наслідок – у значному зростанні рівня реалізації принципів свідомості, активності та якості знань, умінь і навичок, які набули студенти. У працях зарубіжних педагогів цей новий підхід має назву *«навчання за методом участі»* (С.Л.Грабовська), *«кооперативне навчання»* (Т.С.Кошманова), коли створюється можливість обговорення кожної проблеми, доведення, аргументування власного погляду. Це сприяє не лише глибшому розумінню навчального матеріалу, а й розвитку мислення та мовлення. Інтерактивне навчання у вищій школі передбачає докорінну зміну методичних стереотипів, які сформувалися у викладачів.

Психологи та педагоги усвідомлюють гостру потребу у створенні та реалізації особистісного підходу до того, хто навчається як одного з принципів організації навчально-виховної роботи. Докорінна зміна освітньої мети переорієнтовує процес навчання на особистість – його гуманізацію, загальнорозвивальний характер.

Лабораторне заняття №10

Тема. Методика оцінювання знань, умінь і навичок студентів з лінгвістичних і лінгводидактичних дисциплін у вищій школі.

Зміст

1. Діагностика знань та умінь студента, її функції та структурні компоненти.
2. Види, форми організації та методи контролю навчальних досягнень студентів-філологів, шляхи їх удосконалення.
3. Умови ефективного використання методів контролю знань, умінь студентів.
4. Шляхи підвищення об'єктивності контролю.
5. Модульно-рейтингова система оцінювання навчальних досягнень студентів-філологів.
6. Критерії та норми оцінювання знань, умінь і навичок студентів-філологів.

Основна література

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти в Україні. – К.: Либідь, 1999.– 557 с.
2. Бабанский Ю.К., Ильина Т.А. Педагогика высшей школы. – Алма-Ата: Мектеп, 1989. – С. 119-133.
3. Вакуленко В.М. Основи педагогіки вищої школи України: Навч. посібник. – Луганськ: Вид-во Східноукраїнського нац. ун-ту ім. Даля, 2001. – С. 168-187.
4. Дзундза А., Лосєва Н. Вища школа: до проблеми тестування // Освіта і управління. – 2003. – Т.6. – №3. – С. 114-118.
5. Симоненко Т. Ефективні форми та засоби контролю в роботі над формуванням професійної комунікативної компетенції студентів-філологів // Українська мова і література. – 2004. – №5. – С. 51-54.

Додаткова література

1. Нагаєв В.М. Ефективність підготовки кадрів за модульно-рейтинговою технологією // Проблеми розробки та впровадження модульної системи професійного навчання «Модуль – 2001»: Зб. наук. праць: Проблеми сучасного мистецтва і культури. – К.: Наук. світ, 2001. – С. 255-261.
2. Нагаєв В.М. Оцінювання навчальної діяльності студентів за модульно-кредитною технологією навчання // Педагогіка і психологія АПН України. – 2000. – №3. – С. 84-88.

3. Нагаєв В.М. Управління навчально-творчою діяльністю студентів: модульно-рейтинговий підхід // Наукові записки Кіровоградського ДПУ ім.. В.Винниченка: Зб. наук. праць. – Вип.. 46. – Кіровоград: КДПУ, 2002. – С.35-40.
4. Навчальний процес у вищій педагогічній школі: Навчальний посібник за ред. О.Г.Мороза. – К.: НПУ, 2001. – 338с.

Проблемні питання та практичні завдання

1. З'ясуйте значення понять: *«моніторинг навчання», «діагностика знань і вмінь», «методи контролю», «модульно-рейтингова система оцінювання», «критерії оцінювання».*
2. Схарактеризуйте основні види та форми організації контролю знань, умінь і навичок студентів.
3. Схарактеризуйте методи контролю навчальних досягнень студентів, шляхи їх удосконалення.
4. Назвіть умови ефективного використання методів контролю знань, умінь студентів-філологів.
5. Які шляхи підвищення об'єктивності контролю на сьогодні є актуальними?
6. Складіть тестові завдання з розділу «Фонетика» для студентів нефілологічного факультету.
7. Розробіть завдання комплексної контрольної роботи з сучасної української мови (розділ «Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія») для студентів філологічних факультетів.
8. Доберіть завдання практичного характеру для перевірки рівня знань студентів нефілологічних факультетів з розділу «Морфологія».

Методичні настанови

Метою контролю успішності науково-теоретичної та практичної методичної підготовки майбутніх вчителів української мови є виявлення рівня засвоєння студентами знань теорії та методики навчання сучасної української мови, розуміння важливості теорії для планування та проведення навчально-виховної роботи в загальноосвітніх закладах й обсягу вмінь поєднувати набуті знання для вирішення практичних завдань навчання української мови.

Завдання контролю полягає у визначенні рівня теоретичної, методичної підготовки студентів-філологів: глибини та міцності теоретичних знань, володіння термінологією, здатності творчо використовувати знання для вирішення конкретних методичних завдань, володіння основними професійно-методичними вміннями (гностичними, комунікативно-навчальними, конструктивно-планувальними, організаційними).

Педагогічний контроль залежно від часу проведення поділяється на такі види: поточний, тематичний, рубіжний, підсумковий, заключний.

До форм педагогічного контролю відносять екзамени, заліки, усне опитування, письмові контрольні роботи, реферати, колоквіуми, семінари, лабораторні заняття, курсові, дипломні роботи тощо.

Під *оцінюванням* розуміють спосіб, процес і результат встановлення факту відповідності чи невідповідності засвоєних студентами знань, навичок і вмінь меті та завданням навчання, програмним вимогам.

1.6. Зміст і форми самостійної роботи

Самостійна робота магістрантів передбачає:

– опрацювання окремих тем теоретичного курсу «Методики викладання української мови у вищій школі»;
– підготовку до практичних і лабораторних занять;
– підготовку до різних форм контролю;
– виконання науково-дослідних завдань.

Змістом самостійної роботи магістрантів є:

– опрацювання рекомендованої літератури;
– ознайомлення із зразками методичних матеріалів;
– розробка лекцій, планів і методичних рекомендацій до практичних і лабораторних занять;
– аналіз навчальних і робочих програм;
– аналіз вузівських підручників;
– повторення і систематизація навчального матеріалу;

– написання рефератів, тез, статей, рецензій тощо;
– анотування наукових джерел;
– добір та опрацювання фахової літератури;
– пошук інформації в мережі Інтернет (використання web-броузерів, баз даних, користування інформаційно-пошуковими, інформаційно-довідковими системами, автоматизованими бібліотечними системами, електронними журналами);
– організація діалогу в мережі Інтернет (використання електронної пошти, синхронних телеконференцій);
– створення тематичних web-сторінок і web-квестів.

Матеріал, винесений на самостійне опрацювання

1. Психолого-педагогічні та соціальні аспекти підготовки кадрів гуманітарного профілю.
2. Джерела розвитку методики викладання української мови у вищій школі. Методи наукового дослідження в методиці викладання української мови.
3. Дискурс як найвища структурна одиниця комунікації. Дидактичний дискурс. Соціокультурні та лінгвістичні особливості дидактичного дискурсу. Клішування в дидактичному дискурсі.
4. Методологічні аспекти організації модульно-рейтингового навчання і підготовки кадрів.
5. Управління самостійною роботою студентів-філологів.
6. Педагогічний вплив на розвиток творчої особистості студента-філолога. Діагностичні основи управління навчально-творчою діяльністю студентів.
7. Особливості використання лектором лінгвістичних, паралінгвістичних і кінетичних способів впливу на аудиторію.
8. Організація і проведення практичного (семінарського) заняття.
9. Шляхи, форми, засоби підготовки бакалаврів до інноваційної педагогічної діяльності в умовах модульно-кредитної системи.

10. Методика проведення тестування та коректна інтерпретації їх результатів. Організація проведення державних кваліфікаційних іспитів.

1.7. Система контролю та оцінювання

Метою контролю успішності науково-теоретичної та практичної методичної підготовки майбутніх викладачів української мови й методики її навчання в загальноосвітніх закладах є виявлення рівня засвоєння магістрантами основ знань теорії методики викладання української мови у вищій школі, розуміння важливості теорії для планування і проведення навчально-виховної роботи у вищих навчальних закладах та обсягу вмінь поєднувати набуті знання для вирішення практичних завдань викладання української мови.

Завдання контролю полягає у визначенні рівня теоретичної, методичної підготовки магістрантів: глибини та міцності теоретичних знань, володіння термінологією, здатності творчо використовувати знання для вирішення конкретних методичних завдань, володіння основними професійно-методичними вміннями (гностичними, комунікативно-навчальними, конструктивно-планувальними, організаційними).

Система контролю з методики викладання української мови у вищій школі охоплює поточний, рубіжний і підсумковий контроль.

Об'єктами поточного контролю є:

1. Успішність виконання магістрантами завдань до практичних і лабораторних занять (опрацювання літератури, тексту лекції, виконання практичних завдань).

Форми контролю: усне опитування, тестування.

2. Успішність самостійного вивчення магістрантами тем курсу методики.

Форми контролю: виконання контрольних завдань, написання рефератів, підготовка тексту лекції, розроблення планів практичних і лабораторних занять.

3. Відвідування магістрантами лекційних, практичних і

лабораторних занять.

Форми контролю: облік відвідування.

Об'єктом рубіжного контролю є рівень засвоєння теоретичних і практичних питань розділів: «Методологічні засади лінгводидактичної підготовки спеціалістів-філологів у системі вищої освіти»; «Організація навчального процесу в системі підготовки спеціалістів-філологів»; «Дидактичні засади викладання циклу дисциплін української мови» та володіння професійно-методичними вміннями, сформованими у магістрантів протягом семестру.

Форми контролю: тестування у письмовій формі (див. додаток А); виконання індивідуального науково-дослідного завдання (див. додаток Б).

Об'єктом підсумкового контролю є рівень засвоєння теоретичних знань і володіння професійно-методичними вміннями, сформованими в магістрантів у результаті вивчення всього курсу «Методики вивчення української мови у вищій школі».

Форми контролю: комплексна контрольна робота (див. додаток В).

Шкала оцінювання

За шкалою ECTS	**За національною шкалою**	**За шкалою навчального закладу**
A	Відмінно	90 - 100
B	Дуже добре	82 – 90
C	Добре	75-81
D	Задовільно	67-74
E	Достатньо	60-66

FX	Незадовільно, з правом повторного складання	35-59
F	Незадовільно, повторний курс	1-34

FX означає: «незадовільно» – необхідно виконати певну додаткову роботу для успішного складання;
F означає: «незадовільно» – необхідна значна подальша робота.

Розподіл балів, що присвоюються магістрантам

За весь курс магістрант отримує максимум **100 балів**. До їх складу входять:

- **39 балів** – поточний контроль успішності;
- **20 балів** – рубіжний контроль;
- **41 балів –** підсумковий контроль.

Поточний контроль (13 тем) передбачає таке нарахування балів (подається максимальний бал за певний вид роботи):

- відповідь на практичному занятті – **1 бал**;
- суттєве доповнення на практичному чи лабораторному занятті, коментування виконаних завдань – **0,5 бал**;
- виконання завдань до практичного чи лабораторного заняття – **1 бал**;
- виконання завдань практичного характеру на занятті – **0,5 балів**.

Рубіжний контроль передбачає:

- тестування (2 тести по 5 балів) за темами змістових модулів – окремими розділами курсу – **10 балів**;
- виконання індивідуального навчально-дослідного завдання (2 ІНДЗ по5 балів) – **10 балів**;

Підсумковий контроль за весь курс проводиться письмово (форма проведення контролю – контрольна робота) – **41 бал** (див. додаток Д)**.**

1.8. Рекомендована література

Основна література

1. Азимов Э.Г. Словарь методических терминов (теория и практика преподавания языков). Электронная версия. «ГРАМОТА.РУ», 2002. – Режим доступу: *htt://sslovari/gramota.ru/portal sl.html#az*
2. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: Підручник. – К.: Либідь, 1998. – 560с.
3. Архангельский С.И. Лекции по теории обучения в высшей школе. – М.: МГУ, 1974. – 208с.
4. Архангельский С.И. Учебный процесс в высшей школе. – Воронеж: ВГУ, 1977. – 214с.
5. Бедь В.В., Малишев А.О. Основи наукової організації праці студентів академії. – Ужгород, 2001. – С.12-34.
6. Біляєв О.М. Методика мови як наука // Дивослово. – 2002. – № 11. – С. 20 – 24.
7. Бовтенко М.А. Создаём компьютерные учебные материалы самостоятельно // Информационные технологии в обучении языку. 2004. – Режим доступу: *http://www.itlt.edu.nstu.ru/article11*
8. Болонський процес у фактах і документах / Упоряд. М.Ф.Степко, Я.Л.Болюбаш, В.Д.Шинкарук та ін. – К.;

Тернопіль: Вид-во ТДПУ, 2003. – 52 с. – Режим доступу: *http://www. tspu. edu. ua*

9. Василюк А., Пахоцінський Р., Яковець Н., Сучасні освітні системи: Навч. посібник. – Ніжин: НДПУ, 2002. – 139с.

10. Вища освіта в Україні: Навч. посіб. / В.Г. Кремінь, С.М.Ніколаєнко, М.Ф.Степко, Я.Я.Болюбаш, А.М.Гуржій, М.З.Згуровський, К.М.Левківський, В.Л.Петренко, В.П.Погребняк; За ред. В.Г.Кременя, С.М.Ніколаєнка. – К.: Знання, 2005. – 327с.

11. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої освіти: Підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. – Київ: Центр навчальної літератури, 206. – 384с.

12. Володько В. Педагогічна система навчання: Теорія, практика, перспективи: Посібник для викладача. – К.: Педагогічна преса, 2000. – 148с.

13. Гронлунд, Норман Е. Оцінювання студентської успішності: Практ. посібник. – К.: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. – 312с.

14. Загальноєвропейський простір вищої освіти – досягнення цілей: Комюніке конференції міністрів країни Європи, відповідальних за сферу вищої освіти, м. Берген, 19-20 травня 2005 р. // Освіта України. – № 50. – 2005 р. – С.5.

15. Згуровський М. Основні завдання вищої освіти України щодо реалізації принципів Болонського процесу та забезпечення вимог сфери праці // Вища школа: наук.-практ. вид. – 2004. – №5-6. – С.54-61.

16. Концепція педагогічної освіти. – К.: Міносвіти України, 1998. – 20с.

17. Корнетов Г.Б. Феномен освіти // Магістр. – М., 2001. – № 1. – С. 26-35.

18. Коротєєва-Камінська В.О. Викладання української мови та українознавства у вищих навчальних закладах (історичний аспект): Навчальний посібник. – К.: «Професіонал», 2006. – 304с.

19. Левківський К.М., Сухарніков Ю.В. Завдання щодо забезпечення якості вищої освіти України в контексті Болонського процесу // Вища школа. – 2004. – №5-6. – С. 89.

20. Мистецтво бути викладачем: Практ. посіб. / А.Брінклі, Б.Десантс, М.Флемм, та ін. За ред. О.І.Сидоренка. – К.: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2003. – 144с.
21. Никандров Н.Д. Организационные формы и методы обучения в высшей школе / В кн.: Проблемы педагогики в высшей школе. – Ленинград, 1992. – 190 с.
22. Ніколаєнко С. Вища освіта і наука – найважливіші сфери відповідальності громадського суспільства та основа інноваційного розвитку // Освіта України. – 2005. – № 24. (29 березня) – С. 4-8.
23. Освітні технології у школі та вузі: Матеріали науково-практичної конференції / За ред. О.М. Пєхоти. – Миколаїв: МФ На УКМА, 1999. – 214с.
24. Освітні технології. Навчально-методичний посібник / За заг. ред. О.М. Пєхоти. – К.: А.С.К., 2001. – 348 с.
25. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003-2004 рр.) / За ред. В.Г.Кременя; Авт. кол.: М.Ф.Степко, Я.Л.Болюбаш, В.Д.Шинкарук та ін. – К.; Тернопіль: Вид-во ТДПУ, 2004. – 147с. – Режим доступу: *http:// www. tspu. edu. ua*
26. Педагогический энциклопедический словарь / Под. Ред. Б.М. Бим-Бада. – 2002. – Режим доступу: *http://dictionaru.fio.ru*
27. Про вищу освіту: Закон України // Урядовий кур'єр. – 15 травня. – 2002. – №86.
28. Про національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України // Урядовий кур'єр. – 2002. – № 74. – 17 квітня.
29. Про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців: Тимчасове положення // Наказ МОН України від 23.01.2004. – № 48.
30. Розин В. Инновационное педагогическое творчество / Alma mater. – 1997. – № 3. – С.3-8.
31. Романов К.Заметки о культурно-антропологическом подходе в философии образования /К.Романов // Alma Mater.

Вестник высшей школы. – 2006. №2. – С.12-18: табл. – Библиогр.: с. 18 (7 назв.).
32. Слєпкань З. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. – К.: КПУ, 2000. – 210с.
33. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования. – М., 1995. – 445с.
34. Спіцин Є.С. Методика організації науково-дослідної роботи студентів у вищому навчальному закладі освіти. – К., 2003. – 206с.
35. Тичина І.І., Грищенко Г.Т. Модульна система вивчення оцінки знань студентів. – К.: УДПУ, 1994. – 162с.
36. Україна XXI століття. Державна національна програма «Освіта». – К.: Райдуга, 1994. – 61с.
37. Філіпченко А.С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2005. – 208 с.
38. Шахгельдян К.И. Проблемы развития и внедрения системы тестирования в высшем учебном заведении / К.И. Шахгельдян, Е.В.Садон // Открытое образование. – 2006. – № 2. – С. 28-40. – Библиогр.: 8 назв.
39. Шкіль М. Реформування вищої педагогічної освіти // Освіта і управління. – 1997. – №2. – С. 39-44.
40. Щербина В.І. Інтерактивні технології на уроках української мови та літератури / В.І.Щербина, О.В. Волкова, О.В. Романенко. – Х.: Вид. група «Основа», 2005. – 96с.
41. Юцячивене П. Теория и практика модульного обучения. – Каунас, 1989. – 271с.
42. Яворська С.Т. Внесок учених у методику навчання мови //Українська мова. – 2004. – № 4. – С. 117–126.
43. Яворська С.Т. Методичні пошуки і знахідки на початку XX ст. //Вища школа. – 2004. – № 2-3. – С. 64–72.
44. Яворська С.Т. Становлення методики української мови як науки: постаті, проблеми (кінець 80-х – початок 90-х р.) //Наука і освіта: Науково-практичний журнал Південного наукового Центру АПН України. – Одеса. – 2004. – № 4-5. – С. 155–158.

45. Яворська С.Т. Педагогічні ідеї Т.Г.Лубенця в контексті розвитку методики навчання мови //Наука і освіта: Науково-практичний журнал Південного наукового Центру АПН України. – Одеса. – 2004. – № 4-5. – С. 214–219.
46. Яворська С.Т. Методика української мови як наука і навчальна дисципліна //Теоретические и прикладные проблемы русской филологии: Науч.-метод. сб. – Славянск: СГПИ, 2001. – Вып. IX. – Ч.I. – С. 192–202.
47. Якименко Н., Рибалко К. Урок мови з використанням комп'ютерних програм // Дивослово. – 2001. – №11. – С. 49-51.

Додаткова література

1. Балыхина Т.М. Информатизация обучения языкам: становление компьютерной лингводидактики / Т.М.Балыхина // Высшее образование сегодня. – 2006. – № 4. – С. 32-37. – Библиограф.: 8 назв.
2. Барякін В.М. Ідея ноосфери. – К.: РНМК, 1991. – С. 23, 27.
3. Вергасов В.М. Активізація пізнавальної діяльності студентів вищої школи. – К.: Вища школа, 1995. – 210 с.
4. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста. – М.: Наука, 1988. – С. 74, 88, 132.
5. Верхола А.Г. Оптимизация процесса обучения в высших учебных заведениях. – К., 2000. – 178с.
6. Грабовська С.Л. Інтерактивне навчання у вузі: проблеми і перспективи // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – Вип.15. – 2004. – С.171-176.
7. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. – М., 1996. – 324с.
8. Десев Л. Психология малых групп. - М.: Прогресс, 1979. – 208с.
9. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение – Л., 1985. – 342 с.
10. Звонников В.И. Инновационные методы оценки учебных достижений студентов / В.И.Звонников // Высшее образование сегодня. – 2006. – № 5. – С. 12-17. – Библиограф.: 6 назв.

11. Згуровський М. Підготовку кадрів на рівень сучасних вимог // Освіта і управління. – 1997. – №2. – С. 14-20.
12. Кларин МБ. Инновации в мировой педагогике. – М., 1998. – 180с.
13. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе. – М., 1989. – 225с.
14. Кларк М. Технология образования или педагогическая технология?// Перспективы. Вопросы образования. – М., 1983. – №2. – С. 78.
15. Кошманова Т.С. На шляху до новітньої педагогічної освіти (на прикладі Університету штату Мічіган). – Львів, 2000. – 345с.
16. Кошманова Т.С. Розвиток педагогічної освіти у США (1960-1998 рр.). – Львів: Вид-во «Світ», 1999. – 486 с.
17. Кравченко Л.П. Сучасні комп'ютерні технології на уроках філології // Вивчаємо українську мову та літературу. – №17-18 (57-58) червень. – 2005р. – С. 9-13.
18. Кратасюк Л. Інтерактивні методи навчання: лінгводидактичні засади // Дивослово. – 2004. – №10. – С. 2-11.
19. Кривулина А.А. Эргодизайн образовательного пространства (размышление психолога). – М: ПЕР СЭ, 2003. – 192 с.
20. Кулінська Л.П. Екранна і звукова наочність на уроках української мови: посібник для вчителів. – К., 1986. – 118 с.
21. Левитес Д.Г. Практика обучения: современные образовательные технологии. – М.: Воронеж, 1998. – 337 с.
22. Моделі навчання (для студентів педагогічних спеціальностей) / За ред. Т.С. Кашманової. Серія: навчально-методичні матеріали – Вип. 5. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002. – 22с.
23. Макшанов С.И. Психология тренинга. – СПб., 1997. – 237с.
24. Матюшин А.М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении. – М., 1972. – 354 с.
25. Мельник Н. Опорні конспекти з української мови // Українська мова та література в школі. – 2001. – №2. – С.50-55.
26. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес / Укл. М.Ф.Степко, Я.Я.Болюбаш, К.М.Левківський, Ю.В.Сухарніков. – К.: Вид-во НМЦВО МОНУ, 2004. – 24с.

27. Монахов В.М. Технологические основы проектирования и конструирования учебного процесса. – Волгоград, 1995. – 322 с.
28. Нагаєв В.М. Ефективність підготовки кадрів за модульно-рейтинговою технологією // Проблеми розробки та впровадження модульної системи професійного навчання «Модуль – 2001»: Зб. наук. праць: Проблеми сучасного мистецтва і культури. – К.: Наук. світ, 2001. – С. 255-261.
29. Нагаєв В.М. Оцінювання навчальної діяльності студентів за модульно-кредитною технологією навчання // Педагогіка і психологія АПН України. – 2000. – №3. – С. 84-88.
30. Нагаєв В.М. Управління навчально-творчою діяльністю студентів: модульно-рейтинговий підхід // Наукові записки Кіровоградського ДПУ ім.. В.Винниченка: Зб. наук. праць. – Вип.. 46. – Кіровоград: КДПУ, 2002. – С.35-40.
31. Навчальний процес у вищій педагогічній школі: Навчальний посібник за ред. О.Г.Мороза. – К.: НПУ, 2001. – 338с.
32. Назарова Т.С. Педагогическая технология: новый этап эволюции // Педагогика. –1997. – № 3. – С.20.
33. Низамов Р.А. Дидактические основы активизации учебной деятельности студентов. – Казань: Из-во Казанского университета. – 1975. – 190с.
34. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / Е.С.Полат, М.Ю.Бухаркина, М.В. Моисеева, А.Е. Петров. Под ред. Е.С. Полат. М.: «Академія», 1999. – 65с.
35. Нор Е.Ф. Технология организации групповой учебной деятельности. – Николаев. – 1998. – 75 с.
36. Пиотровская К.Р. Современная компьютерная лингводидактика// Научно-техническая информация (НТИ). Серия 2. Информационные процессы и системы. – 1991. – №4. – С. – 26-29. – Режим доступу: *http://www.itlt.edu.nstu.ru/article7.php*
37. Полат Е.С. Метод проектов. – Режим доступу: *http://nsk.fio.ru/festival/docs/polat.htm*

38. Полат Е.С. Педагогические технологии дистанционного обучения // Вопросы Интернет образования №3. – Режим доступу: *http://vio/fio.ru/vio 03/*

39. Потапенко О.І. Кожуховська Л.П., Товкайло Т.І., Чубань Т.В. Лінгводидактика (курс лекцій): Навчальний посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. – К.: Міленіум, 2005. – 402с.

40. Пшонковская И.А. Стратегии развития критического мышления в парадигме текстологической эвристики. – Режим доступу: *http://ito.edu.ru/2005/Moscow/VIII/VIII-0-5148.html*

41. П'ятакова Г.П. Адаптація майбутнього вчителя до педагогічної діяльності на практичних заняттях з методики викладання літератури // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. Вип. 15. – Ч.2. – 2001. – С. 86-89.

42. П'ятакова Г.П. Застосування інтерактивних методів навчання на заняттях із курсу «Історія російської літератури» у вищій школі // Тези доповідей звітної наукової конференції кафедри педагогіки, 19 лютого 2002 р. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002. – С. 41-47.

43. П'ятакова Г.П., Заячківська Н.М. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі // Навчально-методичний посібник для студентів та магістрантів вищої школи. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 55с.

44. Руденко-Моргун О.И. Мультимедиа учебник / Вопросы Интернет образования. – 2001. – № 2. – Режим доступу: *http://vio/fio.ru/vio 02/cd site/Articles/Art 116.asp?ForumID=11*

45. ХалперД. Психология критического мышления. – Режим доступу:*http://academy.odoportal.ru./documents/akadem/bibl/education/supporting/2.1.html*

46. Хуторской А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты // Интернет-журнал «Эйдос». – 2002. – 23 апреля. – Режим доступу: *http://www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm*

47. Хуторской А.В. Современная дидактика. – Санкт-Петербург, 2001. – 346с.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ МАГІСТРАНТІВ

2.1. Програма проведення педагогічної практики

для магістрантів спеціальності 8.010103
«Педагогіка і методика середньої освіти.
Українська мова та література»
для філологічних факультетів педагогічних університетів

Пояснювальна записка

Враховуючи те, що майбутні магістри будуть викладачами філологічних дисциплін, обов'язковим для них є проходження педагогічної практики. **Головна мета** такої практики – формування вмінь застосовувати набуті знання під час навчально-виховного процесу у вищих закладах освіти, у процесі виконання функцій викладача, а також і в закладах

освіти нижчого рівня, зокрема тих, у яких ведеться поглиблене вивчення української мови.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі *завдання:*

– навчити магістрантів складати робочу програму викладача на семестр з філологічної дисципліни;
– складати план роботи студентського гуртка на семестр;
– розробляти план організаційної та виховної роботи куратора академічної групи;
– розробляти план-конспект вузівської лекції з певної дисципліни і проводити її;
– розробляти конспекти практичного, семінарського, лабораторного занять з філологічної дисципліни та проводити їх;
– вести діагностичну та контролюючу діяльність викладача, зокрема рейтинговий контроль успішності студентів з філологічної дисципліни;
– проводити науково-дослідну експериментальну роботу з матеріалами магістерської випускної роботи.

Згаданому вище передують не лише отримані теоретичні знання з фахових дисциплін на всіх ступенях підготовки, а й моделювання навчального процесу, яке здійснювалося під час вивчення методичних дисциплін.

Організація проведення практики

Оптимальний варіант проведення практики спрямований на її проходження за місцем навчання у вищому педагогічному закладі освіти IV рівня акредитації під час викладання філологічних дисциплін. Іншими закладами освіти, де можливе проходження практики, є ті, для яких ведеться підготовка викладачів. Керівником педагогічної практики доцільно призначити наукового керівника магістерської роботи.

Тривалість практики передбачена навчальним планом і проходить по завершенні навчання протягом 4 тижнів. Перед початком практики проводиться настановча конференція, на якій ознайомлюють магістрантів із завданням, змістом і порядком проходження педагогічної практики. У плані підготовки педагогічної практики настановчу бесіду з магістрантами проводить заступник декана з навчальної роботи.

Методичну допомогу магістрантам у період педагогічної практики надають кафедри Інституту філології. За підготовку і контроль навчальних занять магістрантів відповідають викладачі відповідних дисциплін, а за виховні заходи – тьютори академічних груп.

Після педагогічної практики проводиться підсумкова конференція, на якій діляться враженнями про виробничу практику, підбивають підсумки проведеної роботи.

План педагогічної практики магістрантів

№	Зміст	Кількість годин
1.	Організаційне заняття. Ознайомлення магістрантів із завданнями та змістом педагогічної практики. Обговорення змісту та організаційного плану роботи.	2
2.	Ознайомлення магістрантів з методикою майбутньої роботи, порядком ведення щоденників педагогічної практики, спостережень і нотаток, збору й обробки матеріалів тощо.	4
3.	Зміст навчальної роботи *1. Ознайомитися:* - з навчально-методичною та науковою роботою кафедри (відділення), на якій проводиться практика; - з програмно-методичним забезпеченням	204

	навчальної дисципліни, заняття з якої будуть проводитися практикантом; - із специфікою методики роботи викладачів і тьюторів академічних груп; - зі змістом роботи секційних об'єднань викладачів за спеціальністю. *2. Вивчити:* - навчальні і методичні програми дисципліни, з якої будуть проводитися лекції, практичні, семінарські та лабораторні заняття; - анатомо-фізіологічні, психологічні, вікові та індивідуальні особливості студентів групи, де будуть проводитися навчальні заняття, стан їх успішності; - інтереси й уподобання студентів групи щодо виховної і позааудиторної роботи; - особливості організації та проведення науково-дослідної роботи студентів; - особливості організації і проведення виховної роботи тьютором академічної групи. *3. Формувати навички й уміння майбутньої педагогічної діяльності:* - складати робочу програму; - аналізувати відвідані різноманітні заняття (10 занять) керівника практики або викладача спорідненого навчального предмета; - розробити плани-конспекти і провести лекції з навчальної дисципліни у відповідності зі складеною програмою (3 лекції); - розробити конспекти практичного, семінарського чи лабораторного заняття і провести їх в студентських групах (1 практичне, 1 лабораторне заняття);	

	- розробити зміст і провести заняття студентського гуртка; - розробити і провести тьюторську годину в студентській групі; - провести у студентському колективі експериментальну перевірку методичних рекомендацій, що пропонуються у власній магістерській випускній роботі. Зміст дослідної роботи: - вивчення системи роботи викладача філологічних дисциплін, спрямованої на формування у студентів стійкого інтересу до виучуваних предметів; - проаналізувати існуючу систему підготовки фахівців у ВНЗ і дати свої конкретні пропозиції щодо її вдосконалення.	
4.	Виконання індивідуальних завдань з метою надбання магістрантами умінь та навичок самостійного розв'язування наукових завдань.	106
5.	Перевірка щоденників педагогічної практики та напрацьованих матеріалів.	4
6.	Підсумкова конференція.	4
	Разом	324

Індивідуальні завдання

1. Складіть план тьторської роботи з групою.
2. Складіть на семестр робочу програму лекційного курсу з певної навчальної дисципліни, робочі програми практичних, лабораторних занять.
3. Відвідайте два або три різноманітні заняття у керівника практики або викладача спорідненого навчального предмета.
4. Розробіть плани-конспекти і проведіть лекції з навчальної дисципліни у відповідності зі складеною програмою (3 лекції).

5. Розробіть конспекти практичного, семінарського чи лабораторного заняття і проведіть їх в студентських групах (1 практичне, 1 семінарське, 1 лабораторне заняття).
6. Розробіть зміст і проведіть заняття студентського гуртка або засідання проблемної групи.
7. Розробіть і проведіть тьюторську годину в академічній групі.
8. Проведіть у студентському колективі експериментальну перевірку методичних рекомендацій, що пропонуються у власній магістерській випускній роботі.
9. Розробіть систему запитань (аналітичні, навідні, риторичні, синтетичного характеру) для бесіди зі студентами на лабораторному занятті.
10. Складіть тестові завдання різних рівнів складності для тематичного оцінювання студентів.
11. На прикладі одного із занять покажіть різні прийоми роботи з формування дослідницьких умінь студентів.
12. Підготуйте дидактичний матеріал для індивідуальної, групової, фронтальної роботи студентів.
13. Проаналізуйте заняття, проведене викладачем-філологом.
14. Проаналізуйте заняття, проведене магістрантом.
15. Проаналізуйте заняття, яке ви провели.
16. Проаналізуйте позакласний захід.
17. Підготуйте та проведіть кураторську годину в групі.
18. Вивчіть досвід одного з викладачів філологічного факультету.
19. Проведіть експериментальну перевірку методичних рекомендацій з власної магістерської роботи.

Звіт за проходження практики (див. додаток Ж) повинен включати такі позиції:

– вказати місце проходження, вид навчальної дисципліни, прізвище методиста, терміни проходження;

– аналіз програмно-методичного забезпечення навчальної дисципліни;

– перелік тем проведених навчальних занять та оцінки за них (конспекти лекцій і практично-лабораторних занять додаються);
– перелік відвіданих занять з підписами викладачів, на чиїх заняттях був присутній практикант;
– конспект проведеного заняття гуртка, проблемної групи;
– сценарій проведеного виховного заходу;
– оброблені та проаналізовані результати науково-педагогічних досліджень, якщо такі проводилися;
– конкретні пропозиції та зауваження щодо вдосконалення підготовки спеціалістів.

2.2. Методичні рекомендації щодо проходження педагогічної практики

Після ознайомлення із завданнями педагогічної практики і методикою майбутньої роботи із загальними вимогами, програмними та індивідуальними завданнями практики кожен з магістрантів складає індивідуальний план за такими розділами: навчальна робота, методична робота, виховна робота. До індивідуального плану заносяться конкретизовані основні положення програми з визначенням конкретного терміну їх реалізації, а також залишається місце для позначок про виконання кожного з пунктів плану. Індивідуальний план завіряється керівником практики та куратором практики з базової установи.

Окрім індивідуального плану магістрант має вести щоденник педагогічної практики. Щоденник – це основний документ, який відбиває не лише зміст проведеної практикантом роботи у навчальному закладі, а й її результати:
– щоденник стимулює магістранта до більш організованої та продуманої роботи під час практики, що сприяє виробленню навичок самоконтролю роботи;

– щоденник дає уявлення керівникові про те, як практикант вивчає свою групу, окремих студентів, як спостерігає й аналізує їх поведінку, роботу, які заняття відвідує, до яких висновків доходить, яку допомогу отримує від викладача, тьютора, методиста;

– щоденник відбиває рівень підготовки магістранта до навчальної та виховної роботи з групою, рівень його загальної культури, ставлення до практики, недоліки кафедри у підготовці магістрантів до педагогічної практики.

Зміст практики магістрант фіксує у щоденнику, вказуючи характер і конкретні обсяги роботи, виконаної за день. У щоденнику записуються загальні відомості змісту практики:

– відомості про навчальний заклад, характеристика групи;

– розклад занять у закріпленій за магістрантом групі;

– індивідуальний план практики, календарний план і графік відвідування та проведення пробних і залікових занять;

– підготовча робота до педагогічної практики (лекції, семінари, інструктаж, консультації в університеті й самостійна робота магістрантів);

– підготовка до пробного заняття (консультації методиста, викладача, труднощі та їх подолання, стан готовності до заняття, враження від проведеного заняття, самоаналіз і самооцінка);

– спостереження занять. По кожному заняттю необхідно робити нотатки про найважливіші результати, які характеризують особливості форми навчання;

– спостереження за позакласною та виховною роботою усього навчального закладу, учнівського самоврядування;

– участь у методичній роботі (педрада, методичне об`єднання);

– спостереження за групою й окремими студентами з метою складання психолого-педагогічної характеристики;

– аналіз роботи, проведеної за особистою ініціативою та її результати;

– аналіз роботи з вивчення документації (календарний план викладача, план роботи предметного гуртка чи проблемної групи тощо);

– зауваження щодо організації й проведення педагогічної практики.

Окрім того, в щоденнику записується вся інструктивна інформація, отримана практикантом за час практики; результати його дослідницької діяльності та виконання індивідуальних завдань. На підставі виконання індивідуального плану та записів у щоденнику магістрант складає звіт про проходження практики.

2.3. Форми та методи контролю проходження педагогічної практики

Практиканти зобов`язані виконувати установлений на базі практики режим праці. Контроль за початком і закінченням роботи покладається на старосту групи та відповідальних осіб бази практики. Основною формою контролю за діяльністю практикантів є самоконтроль у вигляді систематичного ведення щоденника практики та чіткого дотримання виконання індивідуального плану.

Щотижневою формою контролю є перевірка керівником практики щоденників магістрантів і ознайомлення з усіма опрацьованими матеріалами. Підсумкова звітність має на меті узагальнення результатів, отриманих за термін проходження практики.

Важливою формою підсумкового контролю магістрантів за проходженням педагогічної практики є конференція, що проводиться по закінченню практики. З кожної групи рекомендується один магістрант для виступу на підсумковій конференції. Тема виступу визначається з урахуванням специфіки навчально-виховного процесу певної закладу освіти. У виступі аналізуються позитивні та негативні сторони практики, цікаві знахідки передового досвіду педагогічного колективу вищого навчального закладу, звертається увага на забезпечення занять роздавальним, ілюстративним матеріалом, на впровадження інноваційних методів проведення занять, виховних заходів практикантами.

Особлива увага звертається на труднощі, які відчули магістранти під час підготовки та проведення занять. Це допоможе методистам, керівникам практики врахувати та винести проблемні питання на спеціальне опрацювання під час аудиторних занять.

2.4. Вимоги до звіту магістранта про проходження педагогічної практики

У звіті магістрант у систематичному вигляді описує роботу, що особисто виконана. Звіт не повинен бути дослівним переписуванням матеріалів без практичного застосування, а також цитуванням літературних джерел, він визначає основні види робіт, виконаних під час практики та їх обсяг. Звіт завіряється керівником бази практики та керівником практики від вищого навчального закладу.

До звіту практикант додає:

– щоденник педпрактики;

– характеристику практиканта з оцінкою викладача, підписану та завірену директором Інституту філології (чи деканом факультету);

– довідку з бази педагогічної практики із зазначенням терміну проходження практики та її оцінкою керівником бази;

– плани-конспекти залікових занять, підписані викладачем або методистом;

– аналіз відвіданих занять зі спеціальності;

– психолого-педагогічну характеристику на студента, студентський колектив;

– розробки й аналіз проведених виховних заходів;

– наочність, дидактичний матеріал, виготовлені до залікових занять (не менше 5 зразків).

Аналіз звітних документів практиканта дозволяє методистам, керівникам практики зробити висновки про якість роботи, рівень підготовленості магістранта до майбутньої

навчально-виховної роботи у вищому навчальному закладі, ставлення обраної професії.

За наявності перелічених матеріалів, а також на підставі особистої оцінки методистом виявляється загальна оцінка за педагогічну практику, яка заноситься до відомості та залікової книжки магістранта.

Педагогічна практика магістранта оцінюється за такими параметрами:

– індивідуальні завдання;
– знання навчальної програми;
– оцінка за заняття;
– аналіз занять;
– позааудиторна робота за фахом;
– методичні знання, уміння і навички;
– оцінка за виконання обов'язків тьютора;
– оцінка виховних захід;
– аналіз виховного заходу;
– ведення документації;
– підсумкова оцінка;
– залікова оцінка.

Зброшурований, переплетений звіт (формат А4) з педагогічної практики після захисту з відповідними підписами передається до особової справи магістранта у відділ кадрів.

Структура та зміст звіту з педагогічної практики

– *Титульний аркуш* звіту (див. додаток Ж).

– *Вступ,* у якому коротко розкривається роль, місце та мета проведеної практики в системі професійної підготовки майбутнього викладача (основні принципи організації практики, основні завдання практики; визначення професійних умінь і навичок, які повинні формуватися та вдосконалюватися під час практики).

– *Основна частина* містить підрозділи з навчальної, виховної, методичної та науково-дослідної роботи відповідно до конкретних завдань програми практики зі спеціальності.

– *Висновки:* які знання, вміння і навички здобуті у процесі проходження практики, пропозиції щодо удосконалення організації практики.

– *Додатки:* (щоденник практиканта з розділами: «Індивідуальний план практики магістранта», з оцінками роботи, «Залікові заняття та виховні заходи» з оцінками; відгук керівника практики від бази практики, відгук керівника практики від кафедри).

2.5. Підведення підсумків педагогічної практики

Підсумки підводяться у процесі складання магістрантом диференційованого заліку комісії у складі керівників практики від інституту (факультету), кафедри, бази практики під головуванням завідувача фахової кафедри. Диференційована оцінка з практики враховується нарівні з іншими оцінками, які характеризують успішність магістранта. Результати складання заліків з практики заносяться до екзаменаційної відомості, проставляються в залікових книжках магістрантів.

Магістрант, який не виконав програму педагогічної практики з поважних причин (за наявності відповідних підтверджень: довідки про хворобу, пояснювальної записки з аргументованим викладом причин тощо), має право на повторне проходження практики. Керівництво, контроль і місце проходження практики визначається окремо розпорядженням директорату Інституту філології (деканату факультету).

Магістрант, який повторно не пройшов педагогічної практики або отримав негативну оцінку, вважається як такий, що не виконав навчальне навантаження і відраховується з університету.

2.6. Критерії оцінювання знань, умінь і навичок магістрантів-практикантів

Методист, керівник педагогічної практики керується такими критеріями оцінки навчальної та позааудиторної роботи практикантів.

Оцінка **«відмінно» (А/90-100 балів)** ставиться, якщо заняття й позааудиторні заходи було проведено на високому науковому й організаційно-методичному рівнях, магістрантом обґрунтовано висувалися, ефективно вирішувалися навчально-виховні завдання, раціонально застосовувалися різноманітні методи навчання та прийоми активізації студентів із врахуванням їх вікових особливостей та індивідуальних відмінностей, підтримувалася дисципліна; якщо практикант виявив знання психолого-педагогічні теорії й творчу самостійність у доборі навчального та дидактичного матеріалу в процесі побудови й аналізу занять та :

- повністю реалізовано виховний, освітній, розвивальний потенціал заняття;
- методичні прийоми відповідають умовам навчання та поставленим цілям;
- правильно встановлено послідовність і співвідношення тренувальних, мовленнєвих вправ;
- практикант дає чіткі та методично грамотні установки на виконання студентами мовленнєвих дій;
- правильно розподіляє час заняття;
- магістрант практично не робить помилок, помічає помилки студентів і вчасно, коректно їх виправляє;
- практикант використовує різні способи активізації студентів на занятті з урахуванням їх вікових особливостей і здійснює індивідуальний підхід до студентів;
- магістрант уміє викликати інтерес студентів до виучуваного матеріалу;
- грамотно використовує наочність, технічні засоби навчання, як наявні, так і самостійно виготовлені;
- епізодично користується конспектом і в ході заняття може скоригувати свою діяльність.

Оцінка **«добре» (В/82-90; С/75-81)** ставиться, якщо магістрант навчальні та позакласні заходи провів на високому науковому і методичному рівнях, успішно вирішував навчальні та виховні завдання, проте недостатньо ефективно використовував окремі методичні прийоми активізації навчальної діяльності студентів; якщо практикант виявив знання психолого-педагогічної теорії у доборі навчального та дидактичного матеріалу, але припускався незначних помилок у побудові й проведенні занять:

- не до кінця реалізовано виховний, освітній, розвивальний потенціал заняття;
- методичні прийоми раціональні, відповідають умовам навчання та поставленим цілям;
- в основному правильно встановлено послідовність і співвідношення тренувальних, мовленнєвих вправ;
- практикант іноді робить несуттєві мовні помилки, які сам виправляє, а також помічає і виправляє більшість помилок студентів;
- практикант володіє різними способами активізації навчальної діяльності студентів на занятті, але не завжди здійснює індивідуальний підхід до них;
- уміє викликати інтерес студентів до більшості видів роботи, що проводяться на занятті;
- використовує наявні та самостійно виготовлені наочні посібники, але методика їх використання не завжди раціональна:
- епізодично користується конспектом протягом заняття і в деяких випадках може скоригувати свою заплановану діяльність.
- Оцінка **«задовільно» (Д/67-74; Е/60-66)** ставиться якщо магістрант у реалізації навчально-виховних завдань помилявся, недостатньо ефективно застосовував психолого-педагогічну теорію, методи та прийоми навчання, недостатньо активізував пізнавальну діяльність студентів, не завжди був спроможний встановити контакт з ними, під час

аналізу занять не виявляв чи не розумів сутності й причин своїх помилок і недоліків, до того ж:

- не до кінця реалізовано виховний, освітній, розвивальний потенціал заняття;
- методичні прийоми не завжди відповідають меті;
- мають місце порушення послідовності методів і співвідношення тренувальних і мовленнєвих вправ;
- магістрант часто допускається мовних і мовленнєвих помилок, не помічає в багатьох випадках помилок студентів;
- недостатньо володіє способами активізації навчальної діяльності студентів на занятті, не здійснює індивідуальний підхід до них;
- уміє викликати інтерес до певних видів роботи на занятті;
- практикант мало та не завжди раціонально використовує наочні посібники, не виготовляє їх самостійно;
- постійно користується конспектом і не може скоригувати свою діяльність протягом заняття.

Оцінка **«незадовільно» (FX/35-59; F/1-34)** ставиться, якщо на занятті не було досягнуто навчально-виховної мети, допущено серйозні помилки під час викладу навчального матеріалу, не забезпечувалася дисципліна наочністю; магістрант виявив слабкі знання психолого-педагогічної теорії й некритично ставиться до своєї роботи. Магістранту пропонується пройти повторний курс навчання.

3. МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА: НАПИСАННЯ, ОФОРМЛЕННЯ, ЗАХИСТ, ОЦІНЮВАННЯ

3.1. Магістерська робота як кваліфікаційне дослідження

В умовах переходу вищої школи на стандарти європейської освіти особливої ваги набуває проблема формування компетентного, творчого викладача. Кредитно-модульна система навчання передбачає оптимізацію освітнього процесу, посилення уваги до самостійної роботи магістрантів, їх самовизначення, саморозвитку, самовдосконалення, дозволяє індивідуалізувати та диференціювати знання, забезпечити якість підготовки філологів до міжнародних стандартів.

Магістерська освітньо-професійна програма об'єднує однакові за обсягом складові – освітню й науково-дослідницьку. Зміст науково-дослідницької роботи магістранта визначається індивідуальним планом. Одночасно призначається науковий керівник, котрий повинен мати науковий ступінь і (або) вчене звання.

Підготовка магістра завершується захистом магістерської роботи на засіданні Державної екзаменаційної комісії.

Магістерська робота (дисертація) – це самостійна науково-дослідницька робота, яка виконує кваліфікаційну функцію, тобто готується з метою публічного захисту та отримання академічного ступеня магістра. Основне завдання її автора – продемонструвати рівень своєї наукової кваліфікації, уміння самостійно вести науковий пошук і вирішувати конкретні наукові завдання.

Магістерська робота з методики викладання української мови у вищій школі сприяє поглибленому самостійному вивченню певної проблеми, виявляє нахили та наукові зацікавлення, виробляє у магістрантів уміння працювати з літературою, формує і вдосконалює дослідницькі навички, допомагає закріпити та практично використати знання із певного кола суміжних наук.

Написання магістерської роботи з методики викладання української мови у вищій школі є складним і відповідальним видом навчального заняття, що вимагає від магістрантів ґрунтовних знань з предмета, умінь критично оцінити використані джерела, вивчати й узагальнювати досвід роботи викладачів, удосконалювати свою педагогічну практику та здійснювати самостійні наукові дослідження.

Виконання магістерської роботи з методики викладання української мови у вищій школі передбачає досягнення одночасно як навчальної, так і дослідницької мети, оскільки автор роботи, з одного боку, повинен продемонструвати повноту засвоєння навчального матеріалу, широту ознайомлення з літературою з певної проблеми, а з іншого – виявити вміння

аналізувати конкретні лінгводидактичні факти, узагальнювати їх і робити обґрунтовані та правильні висновки. Отже, самостійна науково-дослідна робота покликана поглибити знання магістрантів з лекційного курсу методики викладання української мови у вищій школі, сформувати такі уміння й навички:

1. Методологічні: здійснювати порівняльний аналіз дидактичних систем, їх методологічних засад, знати зміст новітніх педагогічних технологій; критично оцінювати та переосмислювати традиційні підходи, методи, засоби навчання; застосовувати набуті знання на лекційних, практичних, лабораторних заняттях з методики викладання української мови у вищій школі.

2. *Конструктивно-планувальні:* створювати власні методичні розробки; конструювати оптимальну систему занять; складати плани-конспекти занять та серії практичних занять за темою з урахуванням різних умов навчання і рівня підготовки студенів; визначати цілі та завдання практикумів з правопису тощо з урахуванням етапу навчання; обирати ефективні прийоми досягнення сформульованих цілей з урахуванням вікових особливостей студентів за етапом навчання; визначати типи вправ і послідовність їх виконання згідно з етапами оволодіння мовленнєвими уміннями та навичками, а також з урахуванням труднощів засвоєння навчального матеріалу та рівня підготовленості студентів; використовувати реальні та проектувати навчальні мовленнєві ситуації, а також відповідний їм мовленнєвий матеріал для сприймання і засвоєння мовних одиниць, що вивчаються, їх застосування у мовленнєвій діяльності; проектувати та створювати необхідні наочні посібники для проведення лекційних, практичних занять; складати план і сценарій позакласного заходу.

3. *Організаційні:* організовувати виконання накресленого плану; забезпечувати мовленнєву діяльність студентів на практичних заняттях з української мови; вносити методично виправдані корективи в плани занять з урахуванням умов

навчання; навчати студентів найбільш раціональних прийомів самостійної роботи; раціонально поєднувати колективні й індивідуальні форми роботи з урахуванням особливостей кожної з них та етапу навчання; здійснювати різноманітні прийоми активізації студентів; методично доцільно використовувати традиційні наочні посібники, аудіативні, аудіовізуальні та візуальні технічні засоби навчання; організовувати позакласні заходи з української мови відповідно до складеного плану та сценарію.

4. ***Діагностичні:*** володіти навичками викладача-дослідника, прогнозиста, а саме: вивчати інтереси, здібності студентів; здійснювати діагностику колективу; здійснювати самоаналіз, самооцінку ефективності своїх занять та позааудиторних заходів; уміти об`єктивно оцінювати знання, навички, рівень навченості кожної особистості.

5. ***Розвивально-виховні:*** реалізовувати загальноосвітній, розвивальний і виховний потенціал мовленнєвого матеріалу заняття або серії занять; формувати та розвивати інтелектуальну й емоційну сферу особистості студента, його пізнавальні інтереси; вирішувати засобами мови та літератури завдання морального, культурного, естетичного, гуманістичного виховання.

6. ***Дослідницькі:*** вивчати ставлення студентів до навчального курсу та виявляти рівень сформованості їхніх мовленнєвих навичок і вмінь; проводити з урахуванням етапу навчання та спеціальності за якою навчаються студенти, методичний аналіз мовного матеріалу з метою прогнозування можливих труднощів його засвоєння та добору оптимальних шляхів попередження помилок; проводити спостереження та комплексний аналіз відвіданих лекцій, практичних занять з теоретичним обґрунтуванням різних сторін навчальної діяльності; спостерігати, аналізувати й узагальнювати досвід викладачів і студентів, переносити ефективні прийоми та форми роботи в практику своєї педагогічної діяльності; вивчати методичну літературу та теоретично осмислювати навчальний процес у

формі виступів на методичних семінарах, а також удосконалювати свою роботу, використовуючи нові форми та прийоми навчання.

Тематика магістерських робіт своїм змістом не виходить за межі програми з методики викладання української мови й охоплює всі її основні розділи. Зміст магістерської роботи з методики викладання української мови залежить від об'єкта дослідження, тобто від того, яка складова частина мовної освіти студентів стає предметом вивчення. Загальною умовою успішного виконання магістерської роботи на будь-яку тему є глибоке й усвідомлене розуміння сутності досліджуваного питання. Саме тому варто починати роботу із засвоєння програмового матеріалу з обраної теми, який подано в курсі методики викладання української мови у вищій школі. Це дасть змогу скласти попередній план майбутньої роботи.

До магістерської роботи ставляться основні вимоги: актуальність тематики, відповідність її сучасному стану та перспективі розвитку вищої освіти; науковий виклад проблеми у всіх її аспектах – лінгвістичному, психологічному, педагогічному, методичному; опис пропонованої методичної системи тощо; узагальнення результатів, обґрунтування висновків, практичних рекомендацій.

Для написання магістерської роботи необхідно чітко уявляти її структуру.

Структура магістерської роботи

- титульна аркуш;
- зміст;
- перелік умовних позначень (за необхідності);
- вступ;
- розділи і підрозділи основної частини;
- висновки;
- список опрацьованої літератури;
- додатки (за необхідності).

На особливу увагу заслуговує визначення теоретичного підходу до розв'язання проблеми та розробка методики її

дослідження. Усі складові магістерської роботи мають бути взаємопов'язаними між собою та розкривати зв'язок методики як науки з практикою вивчення української мови у вищій школі.

Обсяг магістерської роботи – має бути в межах 50-60 сторінок комп'ютерного набору без урахування додатків і списку використаних джерел.

Раціонально організувати роботу, правильно розподілити свій час, спланувати його, глибоко і своєчасно розробити обрану тему допоможе **алгоритм написання курсової роботи.**[1] Він дисциплінує виконавця, лімітує термін, відведений на вибір теми та аналіз літератури з теми дослідження, написання, оформлення і захист кваліфікаційного дослідження (див. рис. 3.1):

[1] Шейко В.М., Кушнаренко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2002. – 295 с.

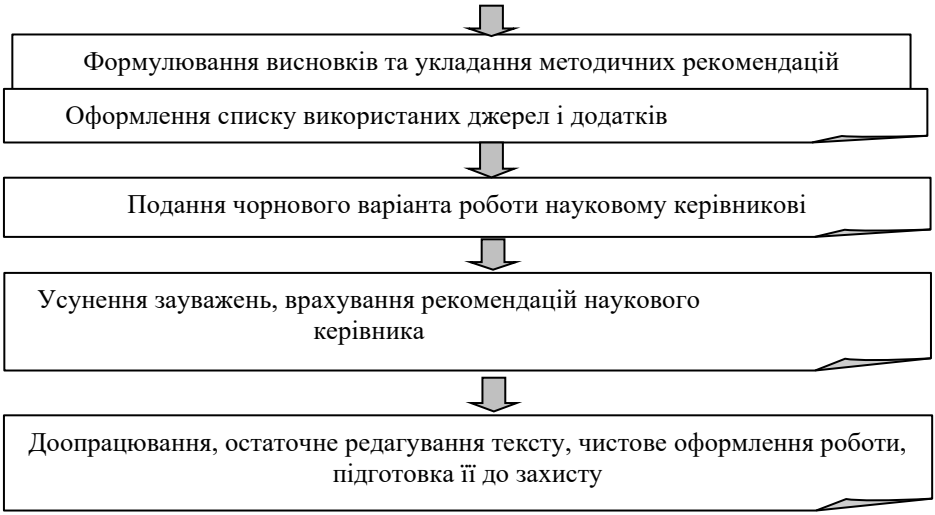

Рис. 3.1. Алгоритм виконання магістерської роботи

Виконання магістерської роботи здійснюється відповідно до графіка, затвердженого кафедрою, деканатом (директоратом). Кожний магістрант отримує завдання на магістерську роботу.

Процес роботи над дослідженням поділяється на три основні етапи:

1) *підготовчий етап* (вибір теми, з'ясування об'єкта та предмета дослідження, визначення мети і завдань дослідження, бібліографічний пошук і вивчення літератури з проблеми, складання плану роботи, вивчення досвіду роботи);

2) *етап роботи над змістом* (написання вступу й основного тексту, формулювання висновків і рекомендацій, оформлення списку використаних джерел і додатків);

3) *заключний етап* (удосконалення вступу та висновків до магістерської роботи, оформлення списку літератури та додатків, редагування тексту, його доопрацювання з урахуванням зауважень наукового керівника, оформлення титульної сторінки, змісту, переліку умовних позначень,

символів, скорочень, рецензування роботи, підготовка до захисту, захист роботи).

Підготовка дослідження вимагає наполегливості, систематичності в праці упродовж навчального семестру, року.

3.2. Підготовчий етап до написання магістерської роботи

Цей етап починається з вибору теми дослідження, її осмислення та обґрунтування.

📖 **Вибір теми дослідження**

З переліку тем, запропонованих кафедрою, магістрант вибирає ту, яка найповніше відповідає його навчально-практичним інтересам і схильностям. Перевага надається темі, під час розробки якої магістрант може виявити максимум власної творчості й ініціативи.

З цією метою необхідно ознайомитися з тематикою магістерських робіт. Під час вибору теми слід з'ясувати її актуальність, наявність спеціальної літератури, методичних матеріалів для аналізу. Вибрана тема має бути зареєстрована у викладача, який керує магістерськими роботами.

Науково-дослідна робота магістрантів виконується під безпосереднім керівництвом викладача. На вступній консультації магістрант одержує загальні настанови щодо роботи над темою: визначається обсяг матеріалу, який стане предметом дослідження, з'ясовується актуальність обраної проблеми, мета та поетапні завдання наукового пошуку, окреслюється попередній план і з'ясовується наявність спеціальної літератури.

📖 **З'ясування об'єкта, предмета та мети дослідження**

Під час з'ясування об'єкта, предмета та мети дослідження необхідно зважати на те, що між ними та темою магістерської роботи є системні логічні зв'язки. ***Об'єктом дослідження*** є вся сукупність відношень різних аспектів теорії і практики науки, яка слугує джерелом необхідної для дослідника інформації.

Предмет дослідження – це тільки ті суттєві зв'язки та відношення, які підлягають безпосередньому вивченню в цій роботі, є головними, визначальними для конкретного дослідження. Таким чином, предмет дослідження є вужчим, ніж об'єкт.

Визначаючи об'єкт, необхідно знайти відповідь на запитання: *що розглядається?* Разом з тим предмет визначає аспект розгляду, дає уявлення про зміст розгляду об'єкта дослідження, про те, які нові відношення, властивості, аспекти і функції об'єкта розкриваються. Іншими словами, об'єктом виступає те, що досліджується. А предметом – те, що в цьому об'єкті вимагає наукового пояснення.

Об'єктом дослідження з методики викладання української мови можуть бути: процес формування в студентів понять про мовні одиниці, мовленнєвий розвиток студентів-фізиків, навчально-виховний процес, у якому функціонують ті факти, що є предметом дослідження.

Предметом дослідження магістерських робіт з методики викладання української мови у вищій школі можуть бути: методика опрацювання певних мовних явищ, методика збагачення мовлення студентів певної спеціальності, творчі вправи як засіб розвитку мотивації до вивчення української мови студентами-філологами тощо.

Мета дослідження пов'язана з об'єктом і предметом дослідження, а також з його кінцевим результатом і шляхом досягнення. Кінцевий результат дослідження передбачає розв'язання магістрантами проблеми, яка відображає суперечність між типовим станом об'єкта дослідження в реальній практиці та вимогами суспільства до його більш ефективного функціонування. Кінцевий результат відображає очікуваний від виконання позитивний ефект, який формулюється двоступенево: перша частина – у вигляді суспільної корисності; друга – у вигляді користі для студента або групи студентів з урахуванням їх спеціальності, вікових або індивідуальних особливостей.

Мета дослідження є визначенням авторської стратегії в одержанні нових знань про об'єкт і предмет дослідження. Мета дослідження може бути пов'язана зокрема:

– з обґрунтуванням нової системи засобів, спрямованих на розв'язання певного наукового завдання;
– з обґрунтуванням методичного підходу та перевіркою його ефективності на практиці;
– з обґрунтуванням можливості виявлення нових ознак як загального, так і часткового плану у внутрішній організації серії конкретних фактів, що аналізуються;
– із розробкою комплексу певних передумов, необхідних для розв'язання наукових завдань.

🕮 Визначення завдань дослідження

Завдання дослідження, конкретизуючи загальну його мету, чітко позначають етапи наукового пошуку у досягненні мети. Передусім формулюються завдання, пов'язані із виявленням найсуттєвіших ознак і внутрішньої структури об'єкта дослідження. Виділяються завдання, зорієнтовані на:

– вирішення певних теоретичних питань, загальної програми дослідження (виявлення сутності окремих понять, явищ, процесів; визначення параметрів і рівнів функціонування, критеріїв ефективності, принципів інтерпретації тощо);
– характеристику нового розв'язання певної наукової проблеми;
– обґрунтування, виявлення системи конкретних засобів, необхідних для розв'язання наукової проблеми та організації їх експериментальної перевірки;
– розробка рекомендацій щодо практичного використання результатів дослідження.

Весь комплекс завдань – це алгоритм конкретної програми дослідження, зумовлений логікою етапів певного наукового пошуку.

🕮 Вибір методів дослідження

Методи дослідження в педагогіці – це прийоми, процедури й операції емпіричного та теоретичного пізнання і вивчення явищ педагогічної дійсності. У найбільш загальному розумінні метод – це шлях, спосіб досягнення поставленої мети та завдань дослідження. Він відповідає на запитання: *як пізнавати?*

Виходячи з того, що кожне наукове дослідження може відбуватися на двох рівнях: *емпіричному* (коли здійснюється процес накопичення фактів) і *теоретичному* (на якому здійснюється узагальнення знань), то відповідно до цих рівнів, загальні методи пізнання умовно діляться на три групи:

Методи емпіричного дослідження: спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент.

Методи теоретичного дослідження: ідеалізація (мислительний акт, пов'язаний з утворенням понять про об'єкти), формалізація (пізнання об'єктів шляхом відображення їхньої структури у знаковій формі за допомогою штучної мови), логічні й історичні (дозволяють відтворити досліджуваний об'єкт у всій його об'єктивній конкретності, уявити та зрозуміти його в розвитку) методи.

Методи, що можуть бути застосовані на емпіричному та теоретичному рівнях: абстрагування, аналіз, синтез, індукція, дедукція, моделювання.

Для розв`язання поставлених завдань магістерської роботи з методики викладання української мови може використовуватися комплекс таких *методів дослідження:*

- *емпіричні*: бесіди з викладачами й студентами; тестування викладачів й студентів з метою діагностування рівня сформованості певних умінь і навичок; педагогічні спостереження й аналіз занять української мови; аналіз творчих робіт, усних і письмових відповідей студентів; моделювання занять за визначеним навчальним розділом з метою посилення їх окремо взятого аспекту дослідження; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний);

- *теоретичні*: вивчення та аналіз мовознавчої, психолого-педагогічної й навчально-методичної літератури з проблеми дослідження; ретроспективний та прогностичний аналіз навчальних програм, підручників і навчальних посібників з української мови; теоретичне узагальнення педагогічного досвіду з означуваної проблеми; розробка змісту та системи роботи над збагаченням словникового запасу студентів певної спеціальності; статистична обробка й порівняльна характеристика результатів традиційного та дослідного навчання.

🕮 Опрацювання наукових джерел

Укладання попереднього бібліографічного списку

Під час укладання бібліографічного списку необхідно звертати увагу на різноманітні публікації: монографії, дисертації, автореферати дисертацій періодичні видання (газети, журнали), збірники наукових праць. Варто з'ясувати коло методистів, які вивчали питання, пов'язані з обраною темою дослідження.

Для пошуку літератури використовуються каталоги бібліотек (систематичні, предметні, алфавітні), реферативні журнали тощо. Знайомитися з літературою варто починати з найновіших публікацій (зворотно-хронологічний підхід): зміст видань останніх років охоплює матеріали попередніх методичних розробок.

Вивчення літератури варто починати з праць, де проблема відображається в цілому, а потім перейти до вужчих досліджень. Починати ознайомлення з посібниками, монографіями тощо треба з титульного аркуша, з'ясувавши, де, ким, коли вони були видані. Необхідно переглянути зміст, який розкриває структуру видання, наповнення його розділів, вернутися до передмови, де розкрито його призначення, завдання, поставлені автором.

Читаючи видання, треба уважно стежити за ходом авторської думки, вміти відрізняти головні положення від доказів й ілюстративного матеріалу. З'ясувавши ідею та

аргументи, якими автор її доводить, варто виписати всі необхідні цитати, факти, умови, аргументи, якими оперує автор, доводячи основну ідею статті.

Під час опрацювання дібраної літератури необхідно робити бібліографічні картки стандартного розміру (125 мм на 75 мм) з картону і записувати на них загальні відомості про публікацію. На кожній картці робиться один або кілька записів, але таких, що стосуються однієї проблеми, питання, теми. Послідовність запису у бібліографічній картці така:

1) прізвище й ініціали автора (авторів, якщо їх кілька);
2) назва праці без скорочень і змін;
3) вихідні дані (місто видання, назва видавництва, рік видання, кількість сторінок);
4) скорочений запис бібліографічних даних для зручності роботи.

Зразок бібліографічної картки

Ґудзик І.П.	Аудіювання українською мовою	К.: Педагогічна думка, 2003. – 144с.	Ґудзик 2003: 57.

Реферування прочитаної літератури

Працюючи з книгою або статтею, важливо переконатися у доцільності її використання. Як правило, зробити це допоможе анотація або передмова, вміщена в цьому джерелі.

Читання має супроводжуватися записом прочитаного, а виписки можна використовував як цитати для обґрунтування тієї чи іншої думки виконавця. Слід пам’ятати, що цитування без посилань на автора є плагіатом і карається законом як порушення авторських прав.

Виписки слід робити на спеціальних картках з одного боку аркуша, а другий залишати для різних поміток, доповнень.

Картки для реферування прочитаної літератури мають, як правило, розмір стандартного аркуша паперу (210 мм на 300мм). Заголовок позначається так, як і на бібліографічних картках. Призначення картки для реферування різнопланове: запис цитат, виклад тексту своїми словами, фіксація окремих даних тощо.

Зразок картки для реферування

Ґудзик І.П.	Аудіювання українською мовою	К.: Педагогічна думка, 2003. – 144с.
▪ с. 6-7 «…дискусійним у психології є питання про те, у якій формі існує еталон, на основі яких ознак – акустичних, моторних (артикуляційних), зорових – формується абстрактне уявлення про ті чи інші одиниці мовлення, еталон, за яким вони розпізнаються. Чи достатньо для цього звукових сигналів, чи обов'язково потрібні й артикуляторні ознаки – ті, що формуються при вимовлянні?»		

Обидва види карток допоможуть тематично згрупувати такі записи, об'єднати їх за хронологією розвитку ідей, за спільністю чи відмінністю висвітлення окремих питань тощо.

Складену з теми роботи картотеку необхідно дати на перегляд науковому керівникові, який порекомендує праці, котрі необхідно вивчити в першу чергу а також ті, які слід вилучити з картотеки або включити до неї.

Після конспектування матеріалу необхідно перечитати його знову, щоб склалося цілісне уявлення про предмет вивчення. Усі зібрані матеріали мають бути критично проаналізовані, а не просто перелічені автори та їх погляд. Критерії такого аналізу запропоновані С.Ніколаєвою:

- основна ідея автора публікації, його наукова позиція;
- відмінність цього погляду від інших;
- сутність полеміки автора з іншими методистами;
- фундаментальні положення теорії;
- невисвітлені питання;
- перспективні напрями подальших досліджень;

– положення, які викликають сумнів.

Отже, накопиченню матеріалів у процесі критичного аналізу допомагають: складання картотеки (бібліографічної, реферативної), конспектування (детальний виклад змісту інформації); витяги (скорочення або повний виклад змісту окремих фрагментів з літератури); анотування (характеристика публікації з точки зору її змісту, спрямування, форми тощо); словник термінів; папки з інформацією з окремих питань (окремі аркуші з описом певних публікацій).

3.3. Зміст магістерської роботи

Успішне виконання магістерської роботи залежить значною мірою від техніки письмового викладу магістрантом результатів власного дослідження. Тому перед безпосереднім написанням роботи автор повинен глибоко продумати план, композицію викладу матеріалу, а також ознайомитися із вимогами щодо змісту та технічного оформлення магістерських робіт з методики викладання української мови у вищій школі. Цей вид роботи доцільно спочатку готувати в попередньому (чорновому) варіанті. До остаточного тексту магістерської роботи вносяться всі зміни, запропоновані науковим керівником.

Готуючись до ***викладення тексту магістерської роботи,*** доцільно ще раз уважно прочитати її назву, що містить проблему, яка розкривається. Проаналізований і систематизований матеріал викладається відповідно до змісту у вигляді окремих розділів і підрозділів (параграфів). Кожний розділ висвітлює самостійне питання, а підрозділ (параграф) – окрему частину цього питання.

Основна частина *(назва першого розділу; назва другого розділу)* магістерської роботи складається із розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. Кожний розділ починають із нової сторінки. Основному тексту кожного розділу може передувати передмова з коротким описом обраного напрямку та обґрунтуванням застосованих методів досліджень. У кінці кожного розділу формулюють короткі висновки, що дає змогу

вивільнити загальні висновки від зайвих подробиць. Основна частина поділяється на теоретичні та практичні розділи.

Теоретичний розділ (перший розділ) включає аналіз опрацьованої наукової літератури відповідно до завдань дослідження, а також певні авторські висновки з вивченням перспектив подальших дослідних пошуків. Магістрант шляхом огляду літератури окреслює основні етапи становлення й висвітлення проблеми, визначає своє місце у її розв'язанні, виявляючи ті питання, які залишилися нез'ясованими.

Практичні розділи (може бути один практичний розділ) із вичерпною повнотою викладають результати власних досліджень автора із виділенням того нового, що він вносить у розробку проблеми. Розробляється система вправ, методів і прийомів роботи або система занять, що забезпечують ефективність вивчення теми. У таблиці подаються наслідки перевірної роботи, проведеної магістрантом під час педагогічної практики в експериментальній групі. Для порівняння результатів перевірну роботу проводять також в іншій групі, яка не працювала за системою магістранта-практиканта (цю групу студентів називають контрольною). Наслідки роботи також оформляють у таблиці. Порівняння цифрових даних результатів перевірної роботи в експериментальній і контрольній групах свідчитиме про ступінь ефективності апробованої магістрантом методики вивчення певної теми.

Тема має бути розкрита без пропуску логічних ланок, тому, починаючи працювати над розділом, треба відзначити його головну ідею, а також тези кожного підрозділу. Тези необхідно підтверджувати фактами, думками різних авторів, результатами анкетування та експерименту, аналізом конкретного практичного досвіду. Необхідно уникати безсистемного викладу фактів без достатнього їх осмислення та узагальнення.

Думки мають бути пов'язані логічно, увесь текст підпорядкований одній головній ідеї. Один висновок не повинен суперечити іншому, а має підкріплювати його. Якщо висновки

не будуть пов'язані між собою, текст втратить свою єдність. Кожний доказ має випливати з попереднього.

Щодо кожного розділу роботи необхідно зробити ***висновки,*** на основі яких формулюють висновки до всієї роботи в цілому.

Достовірність висновків загалом підтверджується вивченням практичного досвіду роботи конкретних навчальних закладів, в яких проводиться дослідження. Оперативно та в повному обсязі зібрати практичний матеріал, узагальнити його та систематизувати допоможе оволодіння основними методами дослідження: спостереженням, експериментом, бесідою, анкетуванням, інтерв'ю, математичними методами обробки кількісних даних, методом порівняльного аналізу тощо. Найкращих результатів можна досягти за комплексного використання цих методів, проте слід мати на увазі, що залежно від особливостей теми дослідження, специфіки предмета та конкретних умов окремі методи можуть набути вагомого значення.

Накопичуючи та систематизуючи факти, треба вміти визначити їх достовірність і типовість, найсуттєвіші ознаки для наукової характеристики, аналізу, порівняння. Порівняльний аналіз допомагає виділити головне, типове в питаннях, що розглядаються, простежити зміни, що сталися в роботі культурологічних, інформаційних установ протягом останніх років, виявити закономірності, проаналізувати причини труднощів у їх функціонуванні, визначити тенденції та перспективи подальшого розвитку.

Таким чином, широке використання відомих у науці методів накопичення, вивчення, систематизації фактів та практичного досвіду в цілому дасть змогу виконати основне завдання магістерського дослідження: поєднати різні роз'єднані знання у цілісну систему, вивести певні закономірності, визначити подальші тенденції розвитку теорії та практики відповідної сфери діяльності.

3.4. Заключний етап у підготовці магістерської роботи

На цьому етапі передбачається остаточне удосконалення магістрантом ***вступу*** та ***висновків*** до магістерської роботи, оформлення ***списку літератури*** та ***додатків***, ***редагування тексту***, його доопрацювання з урахуванням зауважень наукового керівника, ***оформлення титульної сторінки, змісту, переліку умовних позначень, символів, скорочень і термінів***.

Вступ доцільно писати після того, як написана основна частина магістерської роботи. У вступі характеризується *стан досліджуваної проблеми* (на основі критичного аналізу психолого-педагогічної, лінгвістичної та методичної літератури, вивчення практики її розв'язання), обґрунтовується *актуальність теми*, що вивчається, її *практична значущість*; пропонується *огляд літератури* з теми дослідження; визначаються *об'єкт, предмет, мета і завдання* дослідження; розглядаються *методи*, за допомогою яких воно проводилося; розкривається *структура роботи*. Якщо магістрант вирішив не торкатися деяких аспектів теми, він повинен зазначити про це у вступі.

Охарактеризувавши стан досліджуваної проблеми (на основі критичного аналізу психолого-педагогічної, лінгвістичної та методичної літератури, вивчення практики її розв'язання), визначають актуальність теми магістерської роботи з методики викладання української мови у вищій школі.

Актуальність дослідження конкретної наукової проблеми зумовлюється соціальним замовленням (що відображено у відповідних державних документах), практичними завданнями певної галузі науки, необхідністю розширення сучасних уявлень про певні процеси чи явища, недостатнім рівнем розробки окремих аспектів наукової проблеми.

Обов'язковою частиною вступу є огляд літератури з теми дослідження, в який включають найбільш цінні, актуальні роботи (10-15 джерел). Огляд має бути систематизований

аналізом теоретичної, методичної й практичної новизни, значущості, переваг та недоліків розглядуваних робіт, які доцільно згрупувати таким чином: роботи, що висвітлюють історію розвитку проблеми; теоретичні роботи, які повністю присвячені темі; роботи, що розкривають тему частково.

В огляді не слід наводити повний бібліографічний опис публікацій, що аналізуються, достатньо назвати автора й назву, а поруч у дужках проставити порядковий номер бібліографічного запису цієї роботи в списку літератури. Закінчити огляд треба коротким висновком про рівень з`ясування в літературі основних аспектів теми.

Логічним завершенням магістерської роботи є ***висновки.*** Головна їх мета – підсумки проведеної роботи. Висновки подаються у вигляді окремих лаконічних положень, методичних рекомендацій. Дуже важливо, щоб вони відповідали поставленим завданням. У висновках необхідно зазначити не тільки те позитивне, що вдалося виявити в результаті вивчення теми, а й недоліки та проблеми практичного функціонування культурологічних і документальних систем, а також конкретні рекомендації щодо їх усунення. Основна вимога до заключної частини – не повторювати змісту вступу, основної частини роботи і висновків, зроблених у розділах.

Список опрацьованої літератури *(додаток 3)* складається на основі робочої картотеки та відображає обсяг використаних джерел і ступінь вивченості досліджуваної теми. Список використаної літератури становить зведений перелік тих джерел, які послужили методологічною, спеціальною теоретичною і науково-методичною опорою під час виконання магістерської роботи. До списку літератури включаються лише ті праці, які згадувалися або використовувалися у роботі. Цей список літератури свідчить про обсяг опрацьованих автором магістерської роботи наукових джерел, рівень вивчення ним досліджуваної проблеми та навички роботи із лінгводидактичною літературою. На наукові джерела, що подані в бібліографії, повинні бути посилання в тексті магістерської

роботи. Усі наукові праці подаються в алфавітному порядку та мають бути оформлені з урахуванням усіх сучасних вимог до бібліографічного опису. У списку наукової літератури мають переважати нові видання.

Завершуючи написання магістерської роботи, необхідно систематизувати ілюстративний матеріал. Ілюстрації можна подавати у тексті або оформляти у вигляді ***додатків***.

За необхідності до додатків доцільно включати допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприймання роботи :

- експериментальні матеріали;
- таблиці допоміжних цифрових даних;
- ілюстрації допоміжного характеру;
- картки;
- списки слів чи конструкцій, що вивчаються в роботі;
- методичні розробки;
- тести, алгоритми;
- методичні рекомендації тощо.

Усі додатки оформлюють як продовження магістерської роботи на наступних її сторінках або у вигляді окремої частини, розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті роботи. Кожний додаток повинен починатися з нової сторінки і мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток ….» і цифра, що позначає додаток.

Титульна сторінка *(додаток К)* магістерської роботи містить назву міністерства, найменування вищого навчального закладу та кафедри, де виконувалася робота, повну назву теми магістерської роботи, прізвище, ім'я та по батькові магістранта із зазначенням інституту (факультету), на якому він навчається та спеціальності, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали наукового керівника, місто та рік виконання роботи.

Зміст магістерської роботи *(додаток Л)* подають на початку роботи. У ньому зазначаються назви та номери

початкових сторінок усіх розділів, підрозділів і пунктів (якщо вони мають заголовки), зокрема вступу, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаної літератури тощо.

У змісті й основному тексті назви розділів друкуються великими літерами симетрично до тексту. Назви підрозділів (параграфів) друкуються з абзацу маленькими літерами. Назві параграфа передує його номер, який складається з номера розділу та порядкового номера підрозділу. Після кожної цифри має стояти крапка (1.2.).

Нумерація розділів, підрозділів (параграфів) – арабська (1, 2, …). Номери розділів можуть вказуватися окремим рядком над відповідним заголовком (РОЗДІЛ 1), після номера крапка не ставиться. Якщо назва розділу пишеться в одному рядку із номером цього розділу, тоді після номера ставиться крапка (РОЗДІЛ 1.):

РОЗДІЛ 1. (назва пишеться великими буквами)
1.1. (Назва підрозділу)
1.2. (Назва підрозділу)
РОЗДІЛ 2. (назва пишеться великими буквами)
2.1. (Назва підрозділу)
2.2. (Назва підрозділу)

РОЗДІЛ 1
(назва пишеться великими буквами)
1.1. (Назва підрозділу)
1.2. (Назва підрозділу)
РОЗДІЛ 2
(назва пишеться великими буквами)
2.1. (Назва підрозділу)
2.2. (Назва підрозділу)

Такі частини роботи, як вступ, висновки, список використаних джерел не нумеруються. У кінці назв структурних частин крапки не ставляться.

Якщо у роботі вжито специфічну термінологію, а також

використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення і таке інше, то такий ***перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів*** *(додаток М)* може бути поданий окремим списком, який розміщують перед вступом.

Перелік треба подавати двома колонками, у яких зліва за абеткою наводять скорочення, справа – їх детальну розшифровку.

Якщо ж спеціальні терміни, скорочення, символи тощо. Повторюються менше трьох разів, перелік не складають, а їх розшифровку наводять у тексті при першому згадуванні.

3.5. Правила технічного оформлення магістерської роботи

🕮 Загальні вимоги

Магістерську роботу друкують машинописним способом, за допомогою комп'ютера на одній стороні аркуша білого паперу формату А4 (210х297 мм) через 1,5 міжрядкових інтервали. Розмір шрифту 14мм Times New Roman. Абзацний відступ має бути однаковим по всьому тексту в межах 12-20 мм.

Текст роботи необхідно друкувати, залишаючи поля таких розмірів: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє та нижнє – по 20 мм.

Обсяг роботи повинен становити: 50-60 машинописних сторінок. Усі сторінки мають бути зброшуровані й переплетені або ж прошнуровані та вкладені у папку.

Текст основної частини поділяють на розділи, підрозділи, пункти, підпункти.

🕮 Нумерація

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, малюнків, таблиць тощо подають арабськими цифрами без знака №.

Першою сторінкою роботи є титульна, яка включається до загальної нумерації сторінок магістерської роботи. На

титульній сторінці номер не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють вгорі сторінки, у правому верхньому куті.

🕮 Ілюстрації

Кожна ілюстрація, яка подається безпосередньо у роботі чи додатках до неї, повинна мати точну та коротку назву, що вказується після номера ілюстрації. В окремих випадках ілюстрації доповнюють необхідними поясненнями.

🕮 Таблиці

Цифровий матеріал зазвичай має оформлятися у вигляді таблиць. Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують чи записують симетрично до тексту. Назву і слово «*Таблиця*» починають із великої літери.

Заголовки граф повинні починатися також із великої літери, підзаголовки – із маленької, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо є самостійними.

Запис цифр у таблицях виконується за такими правилами:

– кожній із граф класи чисел повинні знаходитися один під іншим;
– частини цілого повинні виражатися десятковими дробами;
– в одній і тій самій графі усі числові величини повинні мати однакову кількість десяткових знаків (на місці відсутніх значущих цифр ставляться нулі, наприклад: «5,38», «4,80»);
– якщо цифрові або інші дані у якому-небудь рядку таблиці не подаються, то в ньому ставлять (–).

Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті. Якщо вона складається із великої кількості рядків, то її можна переносити на інший аркуш. Над перенесеною частиною таблиці зазначають: *Продовж. табл. 1*.

1	2
Таблиця 1.	*Продовж. табл. 1.*
Результати анкетування…	***Результати анкетування…***

🕮 Посилання

Під час написання магістерської роботи магістрант має посилатися на наукові джерела, ідеї, висновки на яких ґрунтується дослідження, або на матеріали, окремі результати, які наводяться у роботі. Якщо використовують відомості з монографій, оглядових статей тощо з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок того видання, до якого зверталися. У тексті роботи посилання потрібно зазначати порядковим номером за переліком у списку опрацьованої літератури. Цей номер, а також через кому номер сторінки (-ок), на якій (-их) має знаходитися цитований матеріал, подається у квадратних дужках, наприклад, [14, с.48] або [14, с.48-57]. Якщо якась робота описується повністю, то у дужках зазначається тільки її порядковий номер, наприклад, « ... у працях...»[1].

Такий спосіб посилання дозволяє значно зекономити обсяг тексту роботи, оскільки не виникає необхідність виносок на сторінках. При цьому оформлення посилання на певне видання має відповідати його бібліографічному опису за списком опрацьованої літератури.

🕮 Список опрацьованої літератури

До списку включаються вся опрацьована автором магістерської роботи література незалежно від того, де вона надрукована: в окремому виданні, у збірнику, журналі, газеті тощо, а також без уваги на те, є чи нема у тексті роботи посилання на праці, що були використані автором під час роботи над темою.

Літературу необхідно розміщувати у списку в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків. Якщо наводяться кілька праць одного автора, то їх треба подавати за хронологією. У списку використовується загальна

нумерація використаної літератури, а не нумерація за розділами. Відомості про праці, які включені до списку, необхідно подавати згідно з вимогами державного стандарту з обов'язковим наведенням назв.

📖 **Додатки**

Додатки оформляють як продовження роботи на наступних її сторінках, розміщуючи їх у порядку посилань у тексті. Кожен додаток повинен починатися із нової сторінки, обов'язково мати заголовок, розміщений симетрично до тексту і надрукований чи написаний угорі малими літерами із першої великої букви. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої розміщують слово «Додаток А» і його порядковий номер. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад: додаток А, додаток Б.

3.6. Відгук і рецензія на наукову роботу

На магістерську роботу науковий керівник подає відгук. У заголовку відгуку вказується основна вихідна інформація: зазначається курс навчання магістранта, назва факультету і навчального закладу, прізвище, ім’я та по батькові виконавця роботи, назва роботи.

У цьому документі повинні знайти відображення такі елементи: зв'язок теми з актуальними проблемами сьогодення науки, теоретичне та практичне значення розробки теми, композиційна структура наукової роботи, творче використання наукової і методичної літератури з проблеми, якісна і кількісна характеристика зібраного матеріалу, ступінь самостійності магістранта у виконанні роботи, характеристика висновків й узагальнень, повнота списку використаної літератури і культура цитування, стан грамотності та якість оформлення, позитивні моменти та недоліки роботи.

Керівник оцінює вміння студента логічно мислити, організовувати свою роботу, працювати з науковою літературою, проводити теоретичні й експериментальні дослідження, робити висновки з отриманих результатів. Поряд з зазначенням позитивного в роботі керівник зазначає і недоліки. Відгук завершується тим, що керівник визначає відповідність роботи всім вимогам, які є обов'язковими для цього рівня наукових досліджень і оцінює роботу за загальноприйнятою системою оцінювання. У кінці відгуку ставиться підпис наукового керівника.

Відгук пише керівник роботи, а рецензію – кваліфікований спеціаліст наукової чи навчальної установи. Науковий керівник має подати оцінку актуальності, основні відомості стосовно повноти та завершеності роботи, напрямки впровадження одержаних результатів, оцінює вміння магістранта мислити, працювати з науковою літературою, відзначає відповідність роботи всім вимогам, що пропонуються для цього виду робіт.

Рецензент зазначає тему наукової роботи, хто її автор, вказує, у якому закладі освіти вона виконувалася, визначає її актуальність, повноту та ґрунтовність викладу, науковий рівень проведеного дослідження, аргументованість висновків і пропозицій, можливість їх практичного впровадження, подає оцінку стилю викладу і грамотності тексту. Рецензент також звертає увагу на відповідність отриманих результатів меті та завданням магістерської роботи, визначає її позитивні та негативні сторони. Вказуючи на помилки та недоліки, фахівець повинен висловити власну позицію з цих питань.

Магістерська роботи оцінюються за загальноприйнятою системою оцінювання. Рецензент підписує рецензію, скріплює печаткою установи, де він працює.

Магістрант має бути ознайомлений із змістом рецензії не пізніше, як за день до захисту магістерської роботи. Внесення змін до тексту після одержання рецензії не допускається .

Після ознайомлення з магістерською роботою, відгуком наукового керівника і рецензією декан приймає рішення про допуск магістранта до захисту наукової роботи і передає роботу до Державної кваліфікаційної комісії.

3.7. Захист магістерської роботи з методики викладання української мови у вищій школі

Магістерські роботи, які за висновком наукового керівника заслуговують позитивної оцінки, рекомендуються до захисту. Захист магістерської роботи відбувається у встановлений директоратом (деканатом) термін у присутності комісії (провідних викладачів кафедри) і магістрантів.

Під час захисту магістрант має назвати тему та мету дослідження, обґрунтувати її актуальність, повідомити структуру роботи та стисло викласти її зміст. Особливу увагу необхідно звернути на практичну частину роботи, власне на результати виконання дослідного завдання та методичні розробки. Виступ завершається формулюванням висновків, рекомендацій.

Готуючи свій виступ, варто звернути увагу на наступне:

- дотримання регламенту під час виступу (10 хвилин);
- стислий виклад положень і думок;
- логічний перехід від однієї частини до іншої;
- літературне мовлення, виразність, стилістична вправність;
- використання необхідної наочності, технічних засобів навчання.

У процесі захисту виступаючий має відповідати на запитання та зауваження присутніх.

За результатами захисту магістерської роботи виставляється оцінка, яка заноситься до екзаменаційної відомості та залікової книжки.

Об`єктом оцінювання є структурні компоненти науково-дослідної діяльності, зокрема:

– *змістовий компонент:* знання про об`єкт дослідження (уявлення, поняття, явище, засоби його перетворення, вимоги до результату; складники та послідовність виконання завдання як одиниці навчальної діяльності тощо);

– *операційно-організаційний компонент* – дії способи дій, діяльність: предметні (відповідно до програми); розумові (аналізувати, порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати тощо); загальнонавчальні (планувати, організовувати, контролювати процес і результати виконання завдання, діяльності в цілому; вміння користуватися різними джерелами інформації). Підлягають аналізу й такі характеристики, як правильність і самостійність виконання в умовах новизни (за зразком, аналогічні, відносно нові); отримання допомоги: практичної (спільне виконання, надання зразка, добір методичної літератури тощо); вербальної (повторний інструктаж, пояснення, підказка, неодноразові вказівки, зауваження тощо); загальної (стимулювання, підтримка, схвалення, активізація уваги); усвідомленість способу виконання – розуміння і словесне оформлення: відтворення (переказ, бездумне списування), пояснення, застосування в умовах новизни;

– *емоційно-мотиваційний компонент* – ставлення до навчання. Аналізуються такі характеристики: характер і сила (байдуже, недостатньо виразне й позитивне, зацікавлене, виразне й позитивне); дієвість (від споглядального (пасивного) до дієвого); сталість (від епізодичного до сталого).

Критерії оцінювання магістерських робіт

1. Оцінка ***«відмінно»*** виставляється у разі: відповідності змісту роботи темі дослідження; правильного оформлення наукового апарату дослідження; глибокого аналізу наукової літератури та авторських висновків; якісно підготовлених практичних розробок; успішного виконання завдань дослідження; дотримання всіх вимог щодо технічного й

естетичного оформлення роботи та орфографічного стандарту; вдалої презентації роботи під час захисту.

2. Оцінка **«добре»** виставляється при наявності незначних недоліків у виконанні теоретичних і практичних завдань роботи та її оформленні.

3. Оцінка **«задовільно»** виставляється при наявності суттєвих недоліків у виконанні практичної і теоретичної частин роботи та в її оформленні.

3.8. Теми магістерських робіт з методики викладання української мови у вищій школі

1. Моделювання як метод наукового дослідження і метод вивчення української мови у вищій школі.
2. Системний підхід до вивчення української мови у вищій школі як неперервний процес засвоєння теоретичних знань студентами та вироблення практичних мовно-мовленнєвих навичок.
3. Комплексний підхід до вивчення лінгвістичних дисциплін у вищій школі як єдність усіх компонентів навчального процесу будь-якої методичної системи..
4. Діяльнісний підхід до викладання української мови у вищій школі..
5. Наукова робота студентів-філологів з сучасної української мови у системі їх професійної підготовки.
6. Індивідуалізація та диференціація викладання української мови у вищій школі на нефілологічних факультетах.
7. Формування творчої особистості на заняттях із сучасної української мови у вищій школі.
8. Інноваційні освітні технології у викладанні української мови у вищій школі.
9. Психолого-педагогічні та соціальні аспекти підвищення якості професійної підготовки майбутніх викладачів-філологів.
10. Індивідуальна робота студентів-філологів в умовах групового навчання.

11. Самостійна робота студентів-філологів у процесі вивчення сучасної української літературної мови.
12. Педагогічні експерименти у практичній підготовці майбутніх вчителів української мови.
13. Методи активізації вивчення сучасної української мови студентами-філологами та організація їх впровадження.
14. Розвиток демократичних засад вивчення української мови студентами нефілологічних факультетів.
15. Організація процесу самоуправління навчально-творчою діяльністю майбутніх вчителів української мови в умовах кредитно-модульної системи.
16. Альтернативні системи навчання у вищій школі: пошук шляхів удосконалення філологічної освіти.
17. Методика оцінювання знань, умінь і навичок студентів-філологів з сучасної української літературної мови.
18. Формування комунікативних умінь і навичок студентів нефілологічних факультетів на заняттях з ділової української мови.
19. Відеофрагменти, мультимедійні презентації як ефективні засоби навчання української мови студентів нефілологічних факультетів.
20. Інтерактивний методичний колоквіум як засіб формування сучасного вчителя-словесника.
21. Особливості технології дидактичної гри у системі професійної підготовки студентів-філологів.
22. Удосконалення мовленнєвої компетенції студентів засобами російсько-українського перекладу.
23. Інтегроване заняття-дослідження як перспектива творчого розвитку студентів-філологів.
24. Нестандартні форми проведення занять з української мови у вищій школі на нефілологічних факультетах.
25. Українська мова як мова навчання та вивчення у вищій школі.
26. Спостереження за мовним явищем як ефективний метод вивчення сучасної української літературної мови у вищій школі.

27. Формування лінгводидактичної компетенції майбутнього вчителя української мови загальноосвітніх навчальних закладів.
28. Проблема добору та методичної організації мовного й мовленнєвого матеріалу для вивчення української мови у вищих навчальних закладах на нефілологічних факультетах.
29. Специфіка сучасного навчання ділової української мови на економічному факультеті.
30. Інформаційні технології в наукових дослідженнях студентів-філологів.

3.9. Категоріальний апарат методичного дослідження

Перш ніж розпочати написання магістерської роботи, необхідно оволодіти науковою термінологією наукового дослідження. Нижче наводяться тлумачення основних термінів і понять.

Актуальність дослідження конкретної наукової проблеми зумовлюється соціальним замовленням (що відображено у відповідних державних документах), практичними завданнями певної галузі науки, необхідністю розширення сучасних уявлень про певні процеси чи явища, недостатнім рівнем розробки окремих аспектів наукової проблеми.

Гіпотеза – науково обґрунтоване припущення чи факт, які перебувають поза межами безпосереднього спостереження, або закономірний зв’язок явищ, коли його ще не можна встановити за допомогою наукового доведення.

Завдання дослідження, конкретизуючи загальну його мету, чітко позначають етапи наукового пошуку у досягненні цієї мети. Передусім формулюються завдання, пов'язані з виявленням найсуттєвіших ознак і внутрішньої структури об'єкта дослідження. Виділяються також завдання, зорієнтовані, зокрема, на:

– вирішення певних теоретичних питань, загальної програми дослідження (виявлення сутності окремих понять, явищ,

процесів; визначення параметрів і рівнів функціонування, критеріїв ефективності, принципів інтерпретації тощо);

– характеристику нових рішень наукової проблеми;

– обґрунтування, виявлення системи конкретних засобів, необхідних для розв'язання наукової проблеми та організації їх експериментальної перевірки;

– розробку рекомендацій щодо практичного використання результатів дослідження. Весь комплекс завдань - це алгоритм конкретної програми дослідження, зумовлений логікою етапів наукового пошуку.

Експеримент педагогічний – науково поставлений дослід у галузі навчальної чи виховної роботи, спостереження досліджуваного педагогічного явища в спеціально створених і контрольованих дослідником умовах.

Мета дослідження є визначенням авторської стратегії в одержанні нових знань про об'єкт і предмет дослідження. Мета дослідження може бути пов'язана зокрема:

– з обґрунтуванням нової системи засобів, спрямованих на розв'язання певного наукового завдання;

– з обґрунтуванням можливості виявлення нових ознак як загального, так і часткового плану у внутрішній організації серії конкретних фактів, що аналізуються;

– із розробкою комплексу певних передумов, необхідних для розв'язання наукових завдань.

Методика дослідження - це комплекс конкретних методів, зорієнтованих на отримання нового наукового знання, його окремих етапів і на визначення параметрів методичного забезпечення дослідження, його теоретичних і практичних завдань.

Метод дослідження – прийоми, процедури та операції емпіричного і теоретичного пізнання й вивчення явищ педагогічної дійсності.

Мотивація - система мотивів, або стимулів, що спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки. Мотивами можуть бути потреби, інтереси, захоплення, емоції,

установки, ідеали та ін. В одних випадках виникає інтерес до отримання високої оцінки, в інших - інтерес до змісту навчання. Значення мотивів для поведінки, діяльності, формування особистості учнів надзвичайно велике. Одне із завдань учителя полягає у вихованні правильної мотивації школярів. Особливим видом мотивації є навчальна, що характеризується складною структурою. Однією з форм цієї структури є структура внутрішньої (орієнтованої на процес і результат) і зовнішньої мотивації.

Наукова проблема *– це* внутрішньо структурований комплекс взаємопов'язаних питань, зорієнтованих на визначення й інтерпретацію параметрів серії певних явищ матеріального чи духовного світу, їх наукову кодифікацію у системі чітко окреслених понятєвих координат.

Проблема дослідження завжди пов'язана з вивченням специфіки внутрішньої організації об'єкта і предмета дослідження, з виявленням їх системних зв'язків, актуальною розробкою їх основних і другорядних ознак. У конкретній дослідній роботі наукова проблема практично обмежується комплексом теоретичних питань, пов'язаних передусім з метою дослідження; іншими словами, основна мета дослідження полягає у розв'язанні певної наукової проблеми.

Об'єкт дослідження - це внутрішньо структурована певна сукупність споріднених елементів як частини матеріального чи духовного світу, яка є предметом теоретичного чи практичного дослідження. Об'єкт дослідження становить цілісний комплекс елементів об'єктивної реальності чи знань про неї, на який спрямовано науковий пошук.

Предмет дослідження - це окремі сторони, властивості й відношення об'єкта, той аспект проблеми, що розглядається відповідно до певної мети як у теоретичному, так і в експериментальному планах. В об'єкті дослідження визначається загальна сфера наукового пошуку, у предметі дослідження чітко позначається явище, етап чи процес, які мають розглядатися у курсовій роботі. Визначення предмета дослідження слід

розуміти як конкретизацію параметрів певного "ракурсу" наукового пошуку основних компонентів об'єкта дослідження.

Тема дослідження конкретизує напрям дослідної роботи у вивченні процесів чи явищ, обраних для дослідження певного аспекту проблеми. Орієнтовна тематика всіх видів наукових робіт (від реферату до магістерської роботи) розробляється і затверджується профілюючими кафедрами. Назва теми роботи повинна бути конкретною, узгоджуватися з об'єктом і предметом дослідження.

ДОДАТКИ

Додаток А
Зразок рубіжного тесту (фрагмент)

1. Програма з методики вивчення української мови у вищій школі визначає:
а) мету та основний зміст навчання;
б) методику вивчення української мови у вищій школі;
в) засоби навчання.

2.Методологія в лінгводидактиці – це …

а) вчення про принципи, методи, форми і процеси пізнання та перетворення педагогічної дійсності;
б) професійна модель підготовки студентів у вищій школі;
в) загальні принципи пізнання, категоріальний апарат науки.

3. У структурі методологічного знання вчені виокремлюють чотири рівні, які знаходяться в певній підпорядкованості та створюють складну систему, це …
а) філософський, методичний, лінгвістичний, психологічний;
б)філософський, загальнонауковий, конкретнонауковий, технологічний;
в)філософський, педагогічний, соціокультурний, психолігвістичний.

4. Конкретнонауковий рівень методологічного знання – це …
а) сукупність принципів, методів дослідження, процедур, що використовуються в тій чи іншій спеціальній науковій дисципліні;
б) загальні принципи пізнання, категоріальний апарат науки;
в) концепції, наукові підходи, що використовуються різними науками.

5. Модульна технологія навчання у вищій школі передбачає …
а) підхід, де цінностями визнаються не тільки явища і їх властивості, предмети, необхідні людям певного суспільства для задоволення власних потреб, а й ідеї, спонукання у вигляді норм та ідеалів;
б) поєднання культур, християнського віровчення, уявлення про особистість як сукупність фізичного, ефірного, астрального тіла;
в) чітке планування всіх видів діяльності студентів, структурування навчального матеріалу з виділенням окремих модулів й організацією навчальної роботи та контролем рівня знань, умінь і навичок з кожного модуля.

6. Навчальний модуль – це …
а) змістова одиниця вимірювання навчальної інформації;
б) частина навчального процесу;

в) форма проблемного навчання.

7. Принцип модульності …

а) потребує глибокого розуміння й усвідомлення студентами близьких, середніх і віддалених перспектив навчання;

б) забезпечує вільну зміну змісту модулів з урахуванням динаміки соціального замовлення;

в) визначає модульний підхід до навчання, що виражається змістом організаційних форм і методів навчання, яке будується за окремими функціональними вузлами – модулями, призначеними для досягнення конкретних дидактичних цілей.

8. Контрольно-оцінювальний компонент модульної технології навчання …

а) реалізується безпосередньо на групових заняттях або під час оцінювання самостійної роботи студентів у формі співбесіди, спеціальних колоквіумів, заліків чи екзаменів, перевірки контрольних завдань з наступним обговоренням результатів на групових заняттях;

б) являє собою сукупність різноманітних форм і методів організації навчального процесу: лекційних, семінарських, практичних і лабораторних занять;

в) виділяється на основі аналізу програми з методики навчання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах і врахування принципів модульної побудови її змісту.

9. Лекція – це …

а) форма навчального заняття, на якому викладач організує детальне закріплення студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни, в результаті чого формуються уміння і навички практичного застосування знань теоретичного матеріалу шляхом індивідуального виконання студентами відповідних завдань;

б) основна форма проведення занять у вищому навчальному закладі, яка призначена для засвоєння теоретичного матеріалу,

охоплює основний теоретичний матеріал окремої чи декількох тем навчальної дисципліни і визначається у сучасній вітчизняній вищій школі як усний, послідовний, систематичний виклад змісту науки;

в) форма навчального заняття, на якому викладач організовує дискусію за попередньо визначеними темами, до яких студенти готують тези виступів шляхом підготовки індивідуально виконаних завдань.

10. Вступна лекція дає …

а) загальне уявлення про завдання і зміст всього курсу; розкриває структуру і логіку розвитку галузі науки; пов'язує теоретичний матеріал курсу з майбутньою спеціальністю; розкриває методику роботи над курсом; дає характеристику підручників, посібників та іншої навчальної і наукової літератури;

б) розкриває матеріал конкретної теми навчальної програми;

в) проводиться перед виробничою практикою, державними іспитами, дає стислий виклад основних питань розділів (курсу).

11. Мета практичних занять з лінгвістичних дисциплін полягає…

а) у розширенні, поглибленні й уточненні теоретичних знань, здобутих студентами на лекціях і під час самостійної роботи; забезпеченні вироблення навичок і вмінь застосовувати знання у процесі розв'язування теоретичних і практичних завдань; у формуванні професійних якостей майбутнього спеціаліста;

б) у контролі рівня засвоєння теоретичних знань;

в) у практичних рекомендаціях щодо виконання різних завдань.

12. Лабораторні заняття з лінгвістичних дисциплін у вищій школі…

а) допомагають перевірити теоретичні знання студентів;

б) є формою контролю самостійної роботи студентів;

в) не стільки закріплюють теоретичні знання з мови та методики її викладання у школі, скільки дозволяють студентові глибоко й наочно вивчати механізм застосування теоретичних знань.

13. Консультація – це …
а) форма навчального заняття, під час якого студент одержує відповіді або пояснення від викладача на конкретні питання певних теоретичних положень та аспектів їх практичного застосування;
б) форма навчального заняття, на якому викладач організовує дискусію за попередньо визначеними темами, до яких студенти готують тези виступів шляхом підготовки індивідуально виконаних завдань;
в) форма навчального заняття, на якому викладач організує детальне закріплення студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни, в результаті чого формуються уміння і навички практичного застосування знань теоретичного матеріалу шляхом індивідуального виконання студентами відповідних завдань.

14. Функції консультацій такі:
а) сприяти кращому усвідомленню студентами знань, опрацьованих на лекціях;
б) розвиток інтересу студентів до обраної професії; набуття навичок самостійної навчальної праці й наукового пошуку; доповнення, поглиблення, уточнення здобутих теоретичних знань; закріплення знань і встановлення їхнього рівня; вивчення індивідуальності студента;
в) висвітлення тільки тих питань, які не знайшли свого відображення на лекціях.

15. Основні функції організації контролю такі:
а) навчальна, розвивальна, організуюча, повторювальна, узагальнююча, контролююча, керівна, виховна;

б) перевірка рівня засвоєння теоретичного матеріалу, контроль за виконанням практичних вправ;
в) організаційна, виховна, контролююча.

16. Виділяють такі види обліку знань, умінь і навичок студентів:
а) підсумковий, поточний;
б) поточний (оперативний), тематичний (міжсесійний), підсумковий (екзаменаційний);
в) поточний, екзаменаційний.

17. Самостійна робота студентів – це
а) форма навчання, при якій студент засвоює необхідні знання, оволодіває вміннями і навичками, навчається планомірно, систематично працювати, мислити, формує свій стиль розумової діяльності;
б) один із видів навчальної діяльності, який забезпечує зворотній зв'язок між викладачем та студентом;
в) форма контролю знань, умінь і навичок студентів.
18. Студентські наукові роботи подають у таких формах:
а) наукова стаття в журналі, збірнику; науковий звіт; наукова доповідь, тези; методична розробка з навчальної, виховної теми; дипломна та курсова роботи; алгоритми розв'язання конкретних завдань; методичні рекомендації школярам з різних видів діяльності; програми шкільних гуртків, клубів, об'єднань;
б) курсові та дипломні роботи;
в) виступи на наукових конференціях; курсові та дипломні роботи.

19. «Засідання експертної групи» («панельна дискусія») – це …
а) спільне обговорення висунутої проблеми учасниками групи (4-5 осіб з визначеним заздалегідь головою групи) та обговорення доповіді (досить стислої, у якій кожен доповідач висловлює свою позицію;
б) обговорення, у ході якого ця група обмінюється думками з «аудиторією»;

в) формалізоване обговорення, яке побудоване на основі виступів учасників-представників двох протилежних команд-суперників та заперечень до цих виступів.

20. Курсова робота студента – це
а) відображення змісту основних наукових праць з теми дослідження;
б) колективне дослідження, яке дає змогу перевірити особистий внесок кожного учасника такого проекту;
в) самостійне наукове дослідження, що синтезує аналіз напрацьованого матеріалу з відповідної проблеми, а також елементи творчого пошуку студента.

Додаток Б
Зразки варіантів індивідуального навчально-дослідного завдання (фрагмент)

№	Зміст завдання	№ ЗМ
1.	Розроблення модульної робочої програми курсу «Ділова українська мова» для фізико-математичного факультету за вимогами ECTS	1
2.	Розроблення моделей індивідуальної роботи студентів в умовах переходу до Болонської системи навчання	1
3.	Розроблення альтернативної системи навчання студентів-філологів в умовах Болонського процесу	1

4.	Організація процесу самоуправління навчально-творчою діяльністю в умовах кредитно-модульної системи	1
5.	Розроблення системи контролю за навчально-творчою діяльністю студентів-філологів	2
6.	Розроблення рейтингової моделі оцінювання навчально-творчої діяльності студентів-філологів	2
7.	Розроблення навчально-методичного комплексу дисципліни «Практикум з української мови» для студентів нефілологічних спеціальностей за вимогами модульно-кредитної системи навчання	2

Додаток В
Зразки варіантів комплексної контрольної роботи (фрагмент)

Варіант 1.

1. Джерела розвитку методики викладання української мови у вищій школі. Методи наукового дослідження в методиці навчання української мови.
2. Сформулюйте цілі практичного заняття «Завдання орфографії у шкільному курсі української мови, основні принципи її навчання», лабораторного заняття «Спостереження й аналіз уроку української мови в загальноосвітніх навчальних закладах». Чим відрізняється дидактична мета цих занять?
3. Розробіть фрагмент практичного заняття з сучасної української мови на нефілологічних факультетах, які б

передбачали репродуктивний і творчий рівні діяльності студентів.

Варіант 2.

1. Психолого-педагогічні та соціальні аспекти підвищення якості підготовки кадрів гуманітарного профілю (Напрям 6.020303 Філологія).
2. Опрацювавши наукову літературу, дайте письмово відповіді на запитання: «Які мотиви навчальної діяльності студентів виділяють науковці?», «У чому полягають принципи індивідуалізації та диференціації навчання у вищій школі? Наведіть приклади ».
3. Змоделюйте ситуацію навчальних занять з української мови, де викладач використовує індивідуальні завдання і диференційований підхід під час перевірки виконання студентами домашнього завдання.

Варіант 3.

11. Удосконалення змісту, методів та форм вивчення циклу дисциплін української мови («Практикум з української мови», «Ділова українська мова», «Сучасна українська мова», «Методика навчання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах», «Шкільний курс української мови») в умовах кредитно-модульної системи.
12. Поясніть методику написання курсової роботи з сучасної української мови.
13. Для активізації пізнавальної діяльності студентів 2 курсу з теми «Комбінаторні фонетичні зміни» розробіть систему запитань і завдань.

Варіант 4.

1. Інноваційні технології у процесі викладання української мови у вищій школі.
2. Проаналізуйте форми і методи системи педагогічних впливів на розвиток наукового професійного потенціалу майбутнього вчителя-словесника.
3. Розробіть тестові завдання для узагальнення вивченого матеріалу з розділу «Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка і орфографія» (філологічна спеціальність, 2 курс).

Варіант 5.

1. Методологічні аспекти організації модульно-рейтингового навчання і підготовки викладачів-філологів до педагогічної діяльності.
2. Які вимоги ставляться до проведення лекції з елементами проблемного навчання.
3. Складіть план засідання наукової секції з проблеми «Культурологічний підхід до навчання української мови в школах південно-східного регіону України».

Варіант 6.

1. Педагогічний вплив на розвиток творчої особистості студента-філолога.
2. Опишіть методику написання дипломної роботи з сучасної української мови.
3. Розробіть план і практичні завдання для самостійної роботи студентів соціально-педагогічного факультету з практикуму української мови (тема: «Спрощення у групах приголосних звуків, що виникають під час словосполучення та словозміні, для полегшення вимови:»).

Варіант 7.

1. Діагностичні основи управління навчально-творчою діяльністю студентів-філологів.

2. Опишіть підготовку оратора до лекційного виступу на занятті з методики навчання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах (тему лекції оберіть самостійно).
3. Розробіть завдання комплексної контрольної роботи з методики навчання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах для студентів філологічних спеціальностей.

Варіант 8.

1. Методика проведення тестування та коректна інтерпретації їх результатів на заняттях з лінгвістичних дисциплін.
2. Доведіть ефективність використання на заняттях з сучасної української мови (для філологічних спеціальностей) моделювання як методу наукового дослідження і методу навчання.
3. Складіть план роботи наукового гуртка з української мови для студентів спеціальності: початкове навчання.

Варіант 9.

1. Системний, комплексний підхід до вивчення української мови у вищій школі.
2. Схарактеризуйте умови ефективної організації самостійної роботи з сучасної української мови.
3. Укладіть список тем курсових робіт з сучасної української мови для студентів 3 курсу філологічного факультету.

Варіант 10.

1. Формування готовності студентів-філологів до проведення педагогічних досліджень.
2. Схарактеризуйте будову модульної програми з методики навчання української мови в загальноосвітніх навчальних

закладах (для студентів 3 курсу філологічних спеціальностей).

3. Складіть план лабораторного заняття з методики навчання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах для студентів 3 курсу (тема «Методика стилістичного аналізу тексту»).

Додаток Д
Критерії оцінювання комплексної контрольної роботи

Критерії оцінювання:

Відповідь на перше (теоретичне) питання оцінюється за критеріями:

- відповідність змісту;
- повнота і ґрунтовність викладу;
- доказовість викладу;
- термінологічна коректність.

Виконання другого (теоретико-практичного) завдання оцінюється за критеріями:

- творче осмислення набутих наукових знань;

- демонстрації готовності вести пошук шляхів оптимізації навчально-виховного процесу;
- точність виконання практичного завдання.

Виконання третього (практичного) завдання оцінюється за критеріями:

- методична грамотність;
- здатність до обґрунтування методичних рішень;
- правильність оформлення фрагменту уроку.

Оцінка за виконання підсумкової контрольної роботи – 41 бал.

35-41 бал студенти отримують за:

– повне засвоєння суті методичного поняття, теоретичне обґрунтування принципів, важливих положень сучасної лінгводидактики;
– самостійну оригінальну інтерпретацію теоретичних положень методичної науки;
– сформоване вміння свідомо застосувати знання на практиці;
– послідовний, логічний, аргументований, стилістично вправний виклад, вміння користуватися довідковою літературою;
– охайне оформлення письмової роботи.

21-34 балів отримують, якщо:

– відповідь студента в основному відповідає змісту питання. Не всі основні проблеми визначено чітко;
– основні проблеми розкриті недосить повно і ґрунтовно;
– студент викладає матеріал, в основному аргументуючи методичні положення, але відчуває труднощі у викладенні своєї думки щодо ряду проблем;
– студент в основному правильно використовує методичну термінологію. Невелика кількість термінологічних помилок не перешкоджає розумінню змісту викладеного;

– виконане студентом завдання є комунікативно-орієнтованим, проте має незначні порушення логіки поетапного формування навичок і вмінь, врахування вікових особливостей учнів;

– студент адекватно реагує на запитання, проте досить невпевнено обґрунтовує вибір власних методичних рішень.

6-20 балів отримують, якщо:

– відповідь студентів лише частково відповідає змісту питання. Основні проблеми визначено нечітко;

– основні проблеми розкриті лише частково без належної глибини;

– студент викладає матеріал, майже не аргументуючи методичні положення, не має своєї думки щодо більшості проблем;

– студент допускає значну кількість термінологічних помилок, що ускладнює розуміння змісту викладеного, володіє обмеженим запасом методичних термінів;

– виконане студентом завдання не є комунікативно-орієнтованим, має серйозні порушення логіки поетапного формування навичок і вмінь та врахування вікових особливостей учнів;

– студент відчуває труднощі в обґрунтуванні вибору власних методичних рішень.

1-5 балів отримують, якщо:

– відповідь студента не відповідає змісту питання. Основні проблеми не визначені;

– повнота і ґрунтовність викладу відсутні;

– доказовість викладу матеріалу і самостійні міркування відсутні;

– студент майже не користується методичною термінологією. Запас методичних термінів мінімальний;

– виконане студентом завдання не є комунікативно-орієнтованим, не відповідає вимогам поетапного формування навичок і вмінь та не враховує вікові особливості учнів;

– студент неадекватно реагує на запитання, не обґрунтовує вибір власних методичних рішень.

Розроблені критерії оцінювання виконаних завдань дають можливість об'єктивно виявити рівень залишкових знань студентів.

В цілому підсумкова контрольна робота з методики навчання української мови повністю відповідає її меті проведення і має можливість показати якість лінгводидактичної підготовки студентів до роботи у школі. Таким чином, позитивна оцінка за виконання роботи буде свідчить про належну професійно-методичну підготовку студентів-філологів до навчання української мови.

Додаток Ж

Орієнтовна схема звіту студента за педагогічну практику

Зразок титульної сторінки звіту

Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
Інститут філології

Кафедра теорії та методики навчання мов

Затверджую
Завідувач кафедри

……
……2008 р.

ЗВІТ
Про проходження педагогічної практики

магістранта……

групи…….курсу……Інституту філології,

що проходив педагогічну практику в ЗОШ № ……..
міста……..
в період з ……до…….

Керівник педагогічної практики:
……
Оцінка «……..»
Підпис керівника і дата……

Зразки сторінок звіту

1. Виконання індивідуально-тижневого плану педагогічної практики.
2. Кількість відвіданих занять, їх аналіз. Основні результати відвідування уроків.

	Відвідано уроків	Відвідано позакласних заходів з предмету	Відвідано	Кількість обговорень	Усього

	Предмет №1	Предмет №2	Предмет №1	Предмет №2		Уроків	Позакласних заходів	Виховних заходів	
У вчителів (ПШП)									
У студентів (ПШП)									

3. Які уроки проходили більш вдало та чому? Які були ускладнення під час підготовки та проведення уроків. Чому?
4. Які ефективні методи, форми та засоби були використані? Подайте власну оцінку їх застосування.
5. Які наочні посібники було виготовлено?
6. З якою метою під час вивчення певних тем на уроці української мови було використано комп`ютерну техніку?
7. Яку позакласну роботу з української мови було проведено? Подайте її аналіз щодо труднощів і вдалих моментів.
8. Яка була проведена виховна робота? Подайте її аналіз.
9. Яка науково-дослідна й експериментально-методична робота проводилася під час практики у школі? Подайте її аналіз.
10. Загальні висновки про виконання завдань педагогічної практики.

Додаток З
Зразок оформлення списку літератури

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бацевич Ф.С. Словник термінів міжкультурної комунікації. – К.: Довіра, 2007. – 205с. – (Словники України).

2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – Київ: Либідь, 1997. – 376, [182] с.
3. Єрмаков І., Погоріла І. Феномен компетентісно спрямованої освіти // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2005. – № 9-10. – Режим доступу: http://pld.org.ua/index.php?go=Pages&in=view&id=213. – Заголовок з екрану.
4. Жайворонок В.В. Українська етнолінгвістика: Нариси: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Довіра, 2007. – 262, [16] с. – Бібліогр.: с. 249-261.
5. Загашев И. Новые педагогические технологии в школьной библиотеке: образовательная технология развития критического мышления средствами чтения и письма // Б-ка в шк. : метод. газ. для шк. и дет. б-к. – 2004. – Лекция 1: Основы образовательной технологии развития критического мышления средствами чтения и письма. – Режим доступу: http://www.fessl.ru/nmc/lists/list1.html. – Заголовок з екрану.
6. Омельчук С. Формування мовленнєво-комунікативних умінь у процесі вивчення синтаксису: Лінгводидактичні аспекти // Дивослово. – 2006. – № 9. – С. 2-5.
7. Шевченко З. Створити умови для розвитку особистості: Методичні засади організації профільного навчання у 12-річній школі // Українська мова й література в середніх школах. – 2003. – № 6. – С. 10-11.

Додаток К
Титульна сторінка магістерської роботи

Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
Інститут філології

Кафедра теорії та методики навчання мов

Моделювання як метод наукового дослідження і метод вивчення української мови у вищій школі

Магістерська робота
магістранта 63 групи
Інституту філології
Зінчука Геннадія Васильовича

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент

П.І.П.

2008

Додаток Л
Зразок оформлення змісту магістерської роботи на тему: «Методика роботи над орфографічними навичками студентів нефілологічних спеціальностей»

ЗМІСТ

ВСТУП 3
168

РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМА ОРФОГРАФІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ…… 5

1.1.Орфографічні норми сучасної української мови……. 8

1.2. Психологічні особливості писемного мовлення студентів нефілологічних спеціальностей. Природа орфографічної навички…… 11

1.3. Методична література про шляхи попередження й подолання орфографічних помилок у писемному мовленні студентів нефілологічних спеціальностей…….. 14

РОЗДІЛ 2. РОБОТА НАД ОРФОГРАФІЄЮ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРОГРАМОВОГО МАТЕРІАЛУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЯХ…… 17

2.1. Вивчення орфографічних норм української мови……. 17

2.2. Розвиток мовного слуху, орфографічної навички студентів…. 19

ВИСНОВКИ..... 31

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ……..... 32

ДОДАТКИ..... 34

Додаток М
Зразок оформлення переліку умовних позначень

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, СКОРОЧЕНЬ

МВУМ – методика викладання української мови
МД – мовленнєва діяльність

УМ	–	усне мовлення
ПМ	–	писемне мовлення
ЗМ	–	зразок мовлення
АЛС	–	активний лексичний словник
ПЛС	–	пасивний лексичний словник
АЛМ	–	активний лексичний мінімум
ПЛМ	–	пасивний лексичний мінімум
ГС	–	граматична структура
ЛО	–	лексична одиниця
ГО	–	граматична одиниця
ІнМ	–	інтонаційна модель
ТП	–	тексти-полілоги
…	–	…

ЛІТЕРАТУРА

1. Азимов Э.Г. Словарь методических терминов (теория и практика преподавания языков). Электронная версия. «ГРАМОТА.РУ», 2002. – Режим доступу: htt://sslovari/gramota.ru/portal sl.html#az
2. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія: Підручник. – К.: Либідь, 1998. – 560с.
3. Артемчук Г.І., Курило В.М., Кочерган М.П. Методика організації науково-дослідної роботи. – К.: Форум, 2000. – 271 с.
4. Архангельский С.И. Лекции по теории обучения в высшей школе. – М.: МГУ, 1974. – 208с.
5. Архангельский С.И. Учебный процесс в высшей школе. – Воронеж: ВГУ, 1977. – 214с.
6. Бабанский Ю.К. Проблемы повышения зффективности педагогических исследований. – М.: Педагогика, 1982. – 192с.
7. Балыхина Т.М. Информатизация обучения языкам: становление компьютерной лингводидактики / Т.М.Балыхина // Высшее образование сегодня. – 2006. – № 4. – С. 32-37. – Библиограф.: 8 назв.
8. Барякін В.М. Ідея ноосфери. – К.: РНМК, 1991. – С. 23, 27.
9. Бедь В.В., Малишев А.О. Основи наукової організації праці студентів академії. – Ужгород, 2001. – С.12-34.
10. Библиографическое описание документа. Общие требования и правила составления: ГОСТ 7.1 . – 84. – Введ. 01.01.86. – М,, 1984. – 75 с. – (Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу).
11. Біляєв О.М. Методика мови як наука // Дивослово. – 2002. – № 11. – С. 20 – 24.
12. Бовтенко М.А. Создаём компьютерные учебные материалы самостоятельно // Информационные технологии в обучении языку. 2004. – Режим доступу: http://www.itlt.edu.nstu.ru/article11
13. Болонський процес у фактах і документах / Упоряд. М.Ф.Степко, Я.Л.Болюбаш, В.Д.Шинкарук та ін. – К.; Тернопіль: Вид-во ТДПУ, 2003. – 52 с. – Режим доступу: http://www. tspu. edu. ua

14. Василюк А., Пахоцінський Р., Яковець Н., Сучасні освітні системи: Навч. посібник. – Ніжин: НДПУ, 2002. – 139с.
15. Введение в научное исследование по педагогике /Под ред. В.И.Журавлева. – М.: Просвещение, 1988. – 239 с.
16. Вергасов В.М. Активізація пізнавальної діяльності студентів вищої школи. – К.: Вища школа, 1995. – 210 с.
17. Вернадский В.И. Философские мысли натуралиста. – М.: Наука, 1988. – С. 74, 88, 132.
18. Верхола А.Г. Оптимизация процесса обучения в высших учебных заведениях. – К., 2000. – 178с.
19. Вища освіта в Україні: Навч. посіб. / В.Г. Кремінь, С.М.Ніколаєнко, М.Ф.Степко, Я.Я.Болюбаш, А.М.Гуржій, М.З.Згуровський, К.М.Левківський, В.Л.Петренко, В.П.Погребняк; За ред. В.Г.Кременя, С.М.Ніколаєнка. – К.: Знання, 2005. – 327с.
20. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої освіти: Підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. – Київ: Центр навчальної літератури, 206. – 384с.
21. Володько В. Педагогічна система навчання: Теорія, практика, перспективи: Посібник для викладача. – К.: Педагогічна преса, 2000. – 148с.
22. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження. – К.: АПН України, 1995. – 45с.
23. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – Київ: Либідь, 1997. – 376с.
24. Грабовська С.Л. Інтерактивне навчання у вузі: проблеми і перспективи // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. – Вип.15. – 2004. – С.171-176.
25. Гронлунд, Норман Е. Оцінювання студентської успішності: Практ. посібник. – К.: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. – 312с.
26. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. – М., 1996. – 324с.
27. Десев Л. Психология малых групп. – М.: Прогресс, 1979. – 208с.

28. Емельянов Ю.Н. Активное социально-психологическое обучение – Л., 1985. – 342 с
29. Загальноєвропейський простір вищої освіти – досягнення цілей: Комюніке конференції міністрів країни Європи, відповідальних за сферу вищої освіти, м. Берген, 19-20 травня 2005 р. // Освіта України. – № 50. – 2005 р. – С.5.
30. Звонников В.И. Инновационные методы оценки учебных достижений студентов / В.И.Звонников // Высшее образование сегодня. – 2006. – № 5. – С. 12-17. – Библиограф.: 6 назв.
31. Згуровський М. Основні завдання вищої освіти України щодо реалізації принципів Болонського процесу та забезпечення вимог сфери праці // Вища школа: наук.-практ. вид. – 2004. – №5-6. – С.54-61.
32. Згуровський М. Підготовку кадрів на рівень сучасних вимог // Освіта і управління. – 1997. – №2. – С. 14-20.
33. Кларин МБ. Инновации в мировой педагогике. – М., 1998. – 180с.
34. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе. – М., 1989. – 225с.
35. Кларк М. Технология образования или педагогическая технология?// Перспективы. Вопросы образования. – М., 1983. – №2. – С. 78.
36. Концепція педагогічної освіти. – К.: Міносвіти України, 1998. – 20с.
37. Корнетов Г.Б. Феномен освіти // Магістр. – М., 2001. – № 1. – С. 26-35.
38. Коротєєва-Камінська В.О. Викладання української мови та українознавства у вищих навчальних закладах (історичний аспект): Навчальний посібник. – К.: «Професіонал», 2006. – 304с.
39. Кошманова Т.С. На шляху до новітньої педагогічної освіти (на прикладі Університету штату Мічіган). – Львів, 2000. – 345 с.
40. Кошманова Т.С. Розвиток педагогічної освіти у США (1960-1998 рр.). – Львів: Вид-во «Світ», 1999. – 486 с.

41. Кравченко Л.П. Сучасні комп'ютерні технології на уроках філології // Вивчаємо українську мову та літературу. – №17-18 (57-58) червень. – 2005р. – С. 9-13.
42. Кратасюк Л. Інтерактивні методи навчання: лінгводидактичні засади // Дивослово. – 2004. – №10. – С. 2- 11.
43. Кривулина А.А. Эргодизайн образовательного пространства (размышление психолога). – М: ПЕР СЭ, 2003. – 192 с.
44. Кулінська Л.П. Екранна і звукова наочність на уроках української мови: посібник для вчителів. – К., 1986. – 118 с.
45. Левківський К.М., Сухарніков Ю.В. Завдання щодо забезпечення якості вищої освіти України в контексті Болонського процесу // Вища школа. – 2004. – №5-6. – С. 89.
46. Левитес Д.Г. Практика обучения: современные образовательные технологии. – М.: Воронеж, 1998. – 337 с.
47. Макшанов С.И. Психология тренинга. – СПб., 1997. – 237 с.
48. Матюшин А.М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении. – М., 1972. – 354 с.
49. Мельник Н. Опорні конспекти з української мови // Українська мова та література в школі. – 2001. – №2. – С.50-55.
50. Методичні вказівки щодо оформлення бібліографічних виносок при написанні студентами філологічного факультету дипломних та курсових робіт / Упорядник Л.Г.Авксентьєв. – Харків Вид-во ХДУ, 1985. – 17с.
51. Методичні рекомендації до виконання дипломних робіт студентами педагогічного інституту / Уклад. Г.І. Артемчик, В.С.Демчук, М.Б.Євтух, З.М.Шалік. – К., 1990.
52. Мистецтво бути викладачем: Практ. посіб. / А.Брінклі, Б.Десантс, М.Флемм, та ін. За ред. О.І.Сидоренка. – К.: Навчально-методичний центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2003. – 144с.
53. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес / Укл. М.Ф.Степко, Я.Я.Болюбаш, К.М.Левківський, Ю.В.Сухарніков. – К.: Вид-во НМЦВО МОНУ, 2004. – 24с.
54. Моделі навчання (для студентів педагогічних спеціальностей) / За ред. Т.С. Кашманової. Серія: навчально-

методичні матеріали – Вип. 5. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002. – 22с.
55. Мороз І.В. Структура дипломних, кваліфікаційних робіт та вимоги до їх написання, оформлення і захисту. – К.: УДПУ, 1997. – 56 с.
56. Монахов В.М. Технологические основы проектирования и конструирования учебного процесса. – Волгоград, 1995. – 322 с.
57. Нагаєв В.М. Ефективність підготовки кадрів за модульно-рейтинговою технологією // Проблеми розробки та впровадження модульної системи професійного навчання «Модуль – 2001»: Зб. наук. праць: Проблеми сучасного мистецтва і культури. – К.: Наук. світ, 2001. – С. 255-261.
58. Нагаєв В.М. Оцінювання навчальної діяльності студентів за модульно-кредитною технологією навчання // Педагогіка і психологія АПН України. – 2000. – №3. – С. 84-88.
59. Нагаєв В.М. Управління навчально-творчою діяльністю студентів: модульно-рейтинговий підхід // Наукові записки Кіровоградського ДПУ ім.. В.Винниченка: Зб. наук. праць. – Вип.. 46. – Кіровоград: КДПУ, 2002. – С.35-40.
60. Навчальний процес у вищій педагогічній школі: Навчальний посібник за ред. О.Г.Мороза. – К.: НПУ, 2001. – 338с.
61. Назарова Т.С. Педагогическая технология: новый этап эволюции // Педагогика. –1997. – № 3. – С.20.
62. Низамов Р.А. Дидактические основы активизации учебной деятельности студентов. – Казань: Из-во Казанского университета. – 1975. – 190с.
63. Никандров Н.Д. Организационные формы и методы обучения в высшей школе / В кн.: Проблемы педагогики в высшей школе. – Ленинград, 1992. – 190 с.
64. Ніколаєва СЮ. Методи дослідження в методиці навчання іноземних мов // Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник /Кол. авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – С 17-22.

65. Ніколаєнко С. Вища освіта і наука – найважливіші сфери відповідальності громадського суспільства та основа інноваційного розвитку // Освіта України. – 2005. – № 24. (29 березня) – С. 4-8.
66. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / Е.С.Полат, М.Ю.Бухаркина, М.В. Моисеева, А.Е. Петров. Под ред. Е.С. Полат. М.: «Академія», 1999. – 65с.
67. Нор Е.Ф. Технология организации групповой учебной деятельности. – Николаев. – 1998. – 75 с.
68. Освітні технології у школі та вузі: Матеріали науково-практичної конференції / За ред. О.М. Пєхоти. – Миколаїв: МФ На УКМА, 1999. – 214с.
69. Освітні технології. Навчально-методичний посібник / За заг. ред. О.М. Пєхоти. – К.: А.С.К., 2001. – 348 с.
70. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003-2004 рр.) / За ред. В.Г.Кременя; Авт. кол.: М.Ф.Степко, Я.Л.Болюбаш, В.Д.Шинкарук та ін. – К.; Тернопіль: Вид-во ТДПУ, 2004. – 147с. – Режим доступу: http://www.tspu.edu.ua
71. Педагогический энциклопедический словарь / Под. ред. Б.М.Бим-Бада. – 2002. – Режим доступу: http://dictionaru.fio.ru
72. Пиотровская К.Р. Современная компьтерная лингводидактика// Научно-техническая информация (НТИ). Серия 2. Информационные процессы и системы. – 1991. – №4. – С. 26-29. – Режим доступу: *http://www.itlt.edu.nstu.ru/article7.php*
73. Полат Е.С. Метод проектов. – Режим доступу: *http://nsk.fio.ru/festival/docs/polat.htm*
74. Полат Е.С. Педагогические технологии дистанционного обучения // Вопросы Интернет образования №3. – Режим доступу: *http://vio/fio.ru/vio 03/*
75. Положення про навчально-наукові та кваліфікаційні роботи студентів Київського державного лінгвістичного університету /Укл.: Р.В.Болдирєв, М.І.Соловей, Л.А.Сажко

та ін. – К.: Вид. центр КДЛУ, 1999. – 46 с.
76. Потапенко О.І. Кожуховська Л.П., Товкайло Т.І., Чубань Т.В. Лінгводидактика (курс лекцій): Навчальний посібник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. – К.: Міленіум, 2005. – 402с.
77. Про вищу освіту: Закон України // Урядовий кур'єр. – 15 травня. – 2002. – №86.
78. Про національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України // Урядовий кур'єр. – 2002. – № 74. – 17 квітня.
79. Про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців: Тимчасове положення // Наказ МОН України від 23.01.2004. – №48.
80. Пшонковская И.А. Стратегии развития критического мышления в парадигме текстологической эвристики. – Режим доступу: *http://ito.edu.ru/2005/Moscow/VIII/VIII-0-5148.html*
81. П'ятакова Г.П. Адаптація майбутнього вчителя до педагогічної діяльності на практичних заняттях з методики викладання літератури // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. Вип. 15. – Ч.2. – 2001. – С. 86-89.
82. П'ятакова Г.П. Застосування інтерактивних методів навчання на заняттях із курсу «Історія російської літератури» у вищій школі // Тези доповідей звітної наукової конференції кафедри педагогіки, 19 лютого 2002 р. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2002. – С. 41-47.
83. П'ятакова Г.П., Заячківська Н.М. Сучасні педагогічні технології та методика їх застосування у вищій школі // Навчально-методичний посібник для студентів та магістрантів вищої школи. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 55с.
84. Розин В. Инновационное педагогическое творчество / Alma mater. – 1997. – № 3. – С.3-8.
85. Романов К.Заметки о культурно-антропологическом подходе в философии образования /К.Романов // Alma Mater.

Вестник высшей школы. – 2006. №2. – С.12-18: табл.- Библиогр.: с. 18 (7 назв.).

86. Руденко-Моргун О.И. Мультимедиа учебник / Вопросы Интернет образования. – № 2, 2001. – Режим доступу: *http://vio/fio.ru/vio 02/cd site/Articles/Art 1 16.asp?ForumID=11*
87. Рудницька О.П., Болгарський А.Г., Свистєльнікова Т.Ю. Основи педагогічних досліджень. – К.: Експрес-об'ява, 1998. –142 с.
88. Скаткин СН. Методология и методика педагогических исследований. – М.: Педагогика, 1986. – 152 с.
89. Слєпкань З. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. – К.: КПУ, 2000. – 210с.
90. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования. – М., 1995. – 445с.
91. Спіцин Є.С. Методика організації науково-дослідної роботи студентів у вищому навчальному закладі освіти. – К., 2003. – 206с.
92. Теоретические основы методики обучения иностранным языкам в средней школе /Под ред. А.Д.Климентенко, А.А.Миролюбова. - М.: Педагогика, 1981. – С. 32-53.
93. Тичина І.І., Грищенко Г.Т. Модульна система вивчення оцінки знань студентів. – К.: УДПУ, 1994. – 162с.
94. Україна XXI століття. Державна національна програма «Освіта». – К.: Райдуга, 1994. – 61с.
95. Філіпченко А.С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2005. – 208 с.
96. ХалперД. Психология критического мышления. – Режим доступу: *http://academy.odoportal.ru./documents/akadem/bibl/education/supporting/2.1.html*
97. Хуторской А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты // Интернет-журнал «Эйдос». – 2002. – 23 апреля. – Режим доступу: *http://www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm*

98. Хуторской А.В. Современная дидактика. – Санкт-Петербург, 2001. – 346с.
99. Шахгельдян К.И. Проблемы развития и внедрения системы тестирования в высшем учебном заведении / К.И. Шахгельдян, Е.В.Садон // Открытое образование. – 2006. – № 2. – С. 28-40. – Библиогр.: 8 назв.
100. Шейко В.М., Кушнаренко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2002. – 295.
101. Шкіль М. Реформування вищої педагогічної освіти // Освіта і управління. – 1997. – №2. – С. 39-44.
102. Штульман ЗА Основы эксперимента в методике обучения иностранным языкам. – Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1971. – 144 с.
103. Щербина В.І. Інтерактивні технології на уроках української мови та літератури / В.І.Щербина, О.В. Волкова, О.В.Романенко. – Х.: Вид. група «Основа», 2005. – 96с.
104. Юцячивене П. Теория и практика модульного обучения. – Каунас, 1989. – 271с.
105. Яворська С.Т. Внесок учених у методику навчання мови //Українська мова. – 2004. – № 4. – С. 117–126.
106. Яворська С.Т. Методичні пошуки і знахідки на початку XX ст. //Вища школа. – 2004. – № 2-3. – С. 64–72.
107. Яворська С.Т. Становлення методики української мови як науки: постаті, проблеми (кінець 80-х – початок 90-х р.) //Наука і освіта: Науково-практичний журнал Південного наукового Центру АПН України. – Одеса. – 2004. – № 4-5. – С. 155–158.
108. Яворська С.Т. Педагогічні ідеї Т.Г.Лубенця в контексті розвитку методики навчання мови //Наука і освіта: Науково-практичний журнал Південного наукового Центру АПН України. – Одеса. – 2004. – № 4-5. – С. 214–219.
109. Яворська С.Т. Методика української мови як наука і навчальна дисципліна //Теоретические и прикладные

проблемы русской филологии: Науч.-метод. сб. – Славянск: СГПИ, 2001. – Вып. IX. – Ч.I. – С. 192–202.

110. Якименко Н., Рибалко К. Урок мови з використанням комп'ютерних програм // Дивослово. – 2001. – №11. – С. 49-51.